

VERHALEN

Deze verhalen spelen zich allemaal in Torhout af, de geboortestad van de schrijver. Hij woonde er de eerste twintig jaren van zijn leven. In diverse verhalen worden schuilnamen gebruikt, ook al is de auteur zelf soms het hoofdpersonage. Enkele verhalen zijn puur fictie.

- 1 De graal van Vieze Madeleine
- 2 GVD
- 3 Het waargebeurde verhaal van Vrouwtje Miserie
- 4 Kersteningstijd & Kapitalisme
- 5 De kleermaker van de maffia
- 6 Liberale schoenen
- 7 Mijn eerste Frans
- 8 Oude liefde rust zacht
- 9 Weer prijs
- 10 Zoete wraak
- 11 Rouwkop
- 12 De erwt
- 13 De horlogemaker van Sint-Pietersbanden
- 14 De geschiedenis van mijn haar
- 15 Richmond Filter & Betterfood
- 16 Weerzien
- 17 Het eeuwige leven
- 18 Mijn meesters

DE GRAAL VAN VIEZE MADELEINE

Lang voor ik mijn mond een paar keer per dag met wodka spoelde, was ik gefascineerd door een roestbruine onbereikbare paraplu. Vier keer per dag, op en af naar school, passeerde ik onder dat ding: hij stak zes meter hoog met zijn handvat in de gevel van een groot huis in de Zuidstraat. Dat huis moest vroeger een winkel geweest zijn, in het steentijdperk van voor het economisch debacle. Nu waren er alleen nog de vele ramen met de half neergelaten rolluiken en een deur met een bordes. In de muur onderaan, rechts van de deur, zat nog zo'n

schraapijzer: daar kon je wellicht je beslijkte rechtersvoerpoot wat schoonschrapen vooraleer 'koloniale waren' uit de winkel in te slaan. Maar waarom in hemelsnaam stak die roestbruine paraplu daar hoog uit de voorgevel? Uit welk materiaal was die dan wel gemaakt, zodat hij jarenlang weer en wind in onze platte provincie trotseerde? Niemand gaf ooit een afdoend antwoord op mijn vragen. Telkens kreeg ik hetzelfde te horen:

'Aha, da's Vieze Madeleine die daar woont. Ze kocht eens ... '.

En dan vertelde men steevast het verhaal van Vieze Madeleine: hoe ze in de kerk verscheen, ter gelegenheid van een chique begrafenis, met een gebloemde badmuts op haar hoofd, en 'uren in het rond' stinkend omdat ze boven een verwarmingsrooster ging plaatsnemen (een variatie op wat Marilyn Monroe overkwam). Ze had die badmuts gekocht in de waan dat het een mooi en vooral goedkoop hoofddekseel was voor speciale gelegenheden. En ze stonk altijd. En ze ging boven dat rooster postvatten.

'En leeft ze nu nog?'

'Ik geloof dat ze daar nog woont, ja. Waarom moet gij dat weten?'

'O, zomaar.'

'Blijf daar maar weg.'

'Maar ik passeer daar op weg naar school. En Jef woont daar vlakbij. In de Gevangenisstraat.'

'Jaja. Zie maar dat ge zelf niet in 't gevang vliegt.'

Met de regelmaat van een ruitentikker controleerde ik hoogstpersoonlijk of ze daar inderdaad nog woonde. En in leven was. Geen antwoord. Om de haverklap katapulteerde ik nijldige kiezeltjes tegen die stomme paraplu. Tik. Tik. Tik. Geen reactie. Niet eens een raam dat woedend opengegooid werd. Stiekem aan de bel hangen ging toen al niet meer: die leek vastgevroren tot in der eeuwigheid.

'Ze stinkt geweldig. 't Is niet te doen. 't Is daarom dat ze zeggen: Vieze Madeleine. Blijf daar maar weg. Neem de Oostendestraat in plaats van de Zuidstraat. En knoop uw jas dicht, of ge vangt nog een valling.'

'Is het besmettelijk misschien?'

'Wat? Een valling?'

'Nee, die stank.'

'Ga maar uw huiswerk maken.'

Bij gebrek aan communicatie (het moest altijd allemaal van mijn kant komen) liet ik het parapluhuis dan maar een tijdlang met rust. Maar toen de aanpalende drukkerij en het andere (enige) buurhuis gesloopt werden en er niks anders in de plaats leek te komen, zodat in de onmiddellijke omgeving het nest van Vieze

Madeleine als een eenzame rotte tand overschoot, groeide mijn belangstelling weer. Waar bleef die heks? Hoe zag ze eruit? Nog nooit had ik ook maar een glimp van haar opgevangen. En hoe zat dat met die uitdagende paraplu? Dat ding straalde iets dreigends uit. Kon ik die er maar eens uit of af krijgen, en als trofee op mijn kamer hangen, zoals het gewei van een zelf geschoten eland! Zou dat ding ook stinken uren tegen de wind in? Bij de jacht mocht je niet kieskeurig zijn.

Hier moest dus ingegrepen worden. Hier moest ik tijd vrij voor maken, tijd die door de school als een monopolie werd beheerd of in een ander en beter geval veel te vlug verzwond door het lezen van boeken waarin dingen gebeurden die zich in het echt toch nooit voordeden: smeulende vuurtjes, voorsprongen van twee dagen en omtrekkende bewegingen. Schoollopen en lezen waren te gemakkelijk. Ik wou die onbereikbare roestbruine Graal ginder boven bemachtigen. Die Graal werd bewaakt door een onzichtbare, vieze walmen uitstotende draak. Ik doopte mezelf tot Stadsridder om: mij was de wrake, hebben zou ik dat ding!

Het was het laatste jaar dat we permanent korte broeken droegen. Ik wou alleen maar maten die al met een polshorloge om hun pols pronkten, zoals ik er zelf nog geen had, maar zelfs dié gelukkigen betrok ik niet bij mijn Stadsridderschap: een roestbruine paraplu was niet deelbaar door twee. Een Graal diende je allenig te veroveren, zoals een meisje.

Toen de drukkerij en het buurhuis helemaal gesloopt waren, kon ik tussen de verse brokstukken door eindelijk zelf eens een volledig omtrekkende beweging rond het parapluhuis beschrijven. De allereerste keer dat ik het erop waagde, de wind gierde als een bolide door de straten van het stadje, stond ik al voor een verrassing: de achterkant van het huis waar Vieze Madeleine onzichtbaar woonde, was een exacte kopie van de voorkant, met een verwaarloosde stadstuin erbij die open en bloot te kijk lag. En God zat toen al in het detail: mijn tweede verrassing betrof een roestbruine paraplu, zes meter hoog met zijn handvat in de achtergevel stekend. Perplex bleef ik staan, als een wassen beeld midden een nu braakliggende woestenij, gehypnotiseerd door die ene, overgebleven kathedraal met de dubbelgraal.

Het was een van die zeldzame, beklijvende momenten uit mijn jeugd. Als vierjarige uk ontmoette ik Vrouwtje Miserie in levenden lijve in mijn eigen stadje.

Als zevenjarig kind kreeg ik eens een kleine Chinese vrouw met inktzwarte haar-wrong in mijn slaapkamer op bezoek, terwijl ik bibberend van de koorts in mijn nachtpo te mikken stond.

Nu, als tienjarige detective en stadsridder, ontdekte ik twee van die roestbruine dingen uit onvergankelijk materiaal!

Waar zou ik dié getverderrie op mijn kamer etaleren? Veel ruimte had ik niet. Ik zweeg als vermoord over mijn hernieuwde belangstelling voor het huis met de paraplu's. Mij was immers een geheim geopenbaard dat ik met niemand kon of mocht delen, in een wereld van neon en beton. Ik diende nu alleen nog het slot van die deur (voordeur? achterdeur?) te slaken en de vele raadsels op te lossen.

'Ma ... eh ... die Vieze Madeleine, komt die nog wel eens in de kerk?'

'Maar jongen toch, waar dat gij nu nog over spreekt! Ge valt in herhaling, zulle!'

Na deze allerlaatste voetnoot in de communicatie met mijn vrouwelijke ouder (tegen mijn mannelijke ouder sprak ik al minder en minder, dat polshorloge zou er toch wel te gelegener tijd komen, ze groeiden niet op onze rug) zweeg ik verder echt als vermoord. Als zovele goedbedoelende schimmen uit zovele goedbedoelende jongensboeken uit de goedbedoelde jaren zestig bleef ik rond het parapluhuis zwerven. Magnetisme. IETS IN MIJ VERTELDE ME DAT... Maar wat kon ik doen?

Ik kon niemand de pas afsnijden.

Ik kon niet uit smeulende as berekenen hoeveel uren voorsprong ze op mij hadden.

Ik kon mijn kapmantel niet met een woeste snauw opzij zwieren en een flitsende degen trekken.

Ik kon geen erwtensoep zitten lepelen in opdracht van de Britse Geheime Dienst. Ik kon verdorie nog geen Vieze Madeleine van een Gewone Madeleine onderscheiden, want al die oude vrouwen uit mijn jonge jaren heetten allemaal Madeleine.

Ik nam dus mijn toevlucht tot intellectuele arbeid. Ik maakte schetsen van het geheimzinnige huis. Ik tekende een robotfoto van de onbereikbare Vieze Madeleine. God, ik tekende ze zo erg in het bruin, de kleur van de stank, met zoveel wasco erop, dat ze echt begon te stinken. Ik schreef een dreigbrief en propte die tussen wekenoude advertentiebladen in haar bus.

Madellaine! Kom woensdag klokslag 12 uur (kerktoren) naar buiten, zoniet ...

Ik nam zelfs mijn mondvoorraad van vier uur mee om tussen het laatste

schooluur en de les notenleer in post te vatten in het smalle donkere Wolstraatje, vanwaar ik steelse blikken wierp op de door mij begeerde Graal. Ik kwam echter niet te weten of Vieze Madeleine daar wel degelijk nog woonde.

Een ladder? Bood een ladder de oplossing? Misschien wel aan de achterkant, om het gevaar van pottenkijkers te vermijden? Moest ik haar binnen op heterdaad betrappen? Of, een heel andere hersenkronkel: zond ik haar een brief met de post? Kon ik haar met een list naar buiten lokken?

Geachte Vrouw ... Madeleine (laine? lleine? llaine?), ik zou graag uw paraplu hebben. Ge hebt er toch twee. Het is voor een goed doel van de jeugdbeweging (kamp).

Of huurde ik een spitsbroeder in (twee weken zakgeld) die op de voordeur stond te bonken terwijl ikzelf me achteraan toegang tot het huis verschaffen zou? Elke gedachte die ik hieromtrent opperde, bezorgde me prettig kippenvel.

Maar zie: ze pakten me weer de kaas van het brood. Op een middag (ik kwam van school terug en was mijn jas al dicht aan het knopen, want ik naderde stilaan de straat met mijn ouderlijke woning) leunde een blinkende brandweperladder tegen de voorgevel van het parapluhuis. En in de Zuidstraat stonden twee wagens van het Stedelijk Ziekenhuis klaar met openstaande deuren. Met open mond keek ik toe hoe vlak na elkaar twee draagberries moeizaam naar beneden werden gezeuld. De brandweperlui droegen smoeltjes. Al vlug streken omwonenden en voorbijgangers als een klad kraaien bij de ambulances neer. De stilte bij zo'n reikhalzende kleine menigte kan oorverdovend zijn. Spannend. Ik naderde en baande me een weg. Op elke draagberrie lag een dik ingepakte bobbel, in de verte gelijkend op een menselijk lichaam. Bruine dekens beletten verder elk detail. De toeschouwers deinsden achteruit en knepen hun neus dicht.

'Wie is het?'

'Ewel: Vieze Madeleine. Ze hebben haar boven gevonden. Al vier maanden dood, kunt ge u dat voorstellen? En haar tweelingzuster ook. Niemand wist dat die hier inwoonde. Wist gij dat? Geen wonder dat die rolluiken hier nooit een keer bougeerden. En ziet die propvolle brievenbus eens!'

'En vuil, schijnt het, en vuil! Ze moeten alle twee tegelijkertijd doodgegaan zijn.'

'Dat hebt ge veel met tweelingen. Als de één iets voelt ... '

'Ze zullen wel iets gepakt hebben, zeker!'

'Ge zaagt ze nooit meer op straat.'

'Het zijn nu waarschijnlijk al geraamten geworden, na al die tijd?'

“t Is misschien maar best dat ge Madeleine nooit meer op straat zag. Weet ge 't nog, van die keer in de kerk ... ‘

‘Amai, die zullen er nu lief uitzien!’

‘Jaja ... ‘

‘Achteruit, mensen, achteruit!’

Verbouwereerd keek ik naar boven, naar die stomme paraplu. En tussen het ruoer en het brandweergedoe door haastte ik me dan onopvallend naar de achterkant van het huis, voor ze de politielinten rond de plaats des onheils zouden draperen. Die identieke paraplu hing er natuurlijk ook nog.

Thuis werd mijn allerlaatste voetnoot van de week daarvoor nu waarlijk een klein hoofdstuk met een besluit.

‘Gij waart daar nog veel mee bezig hé, gij?!’

‘Wist jij dat er daar twee paraplu's hangen, ma?’

‘Waart ge iets van plan misschien? Met die Jef weer?’

‘Maar nee...’

‘Zijt ge daar serieus toch gaan rond snuisteren, ja? Ge leest te veel boekskes. En legt er maar de pees op op school in plaats van speurder te spelen.’

Einde hoofdstuk. Met een stafrijm, zoals we eens op school hadden geleerd. Ze waren nogal kort van stof, thuis.

Anderhalf decennium later ongeveer werd ik zelf vader van een vrouwelijke tweeling. Op de dagen van hun geboorte (S. om tien minuten voor middernacht, H. tien minuten erover) regende het pijpenstelen.

GVD !

(Gebed om liefde)

‘Durf je 80 keer na elkaar godverdomme zeggen?’

Met een ernstige rimpel boven zijn wenkbrauwen daagde Erwin De Coster me uit: de kampioen van het blozen en het ‘rood worden’, maar op het schoolplein ook de baas van de cowboys, tégen de indianen. We stonden met z'n drieën op het lage muurtje voor de huizenrij waar hij woonde: ik, Erwin, Marina. Ik was jaloers op Erwins ravenzwarte haar, dat hij soms met een eigenaardige ruk van zijn hoofd naar achteren zwierde. Minder aardig vond ik zijn sproetenbrilletje.

Sproeten vond ik het monopolie van de roodharigen zijn. Erwin zelf was echter ook doodbeschaamd dat hij op de wereld rondliep, wat zich uitdrukkelijk vertaalde in rare grimassen en tomatenrode bewolking die soms in een fractie van een seconde over zijn gezicht trok. Schoolpodia met voordragen en zingen waren een hel voor hem.

Zijn alter ego, de baas van de cowboys, daagde me dus uit om 80 keer hardop te vloeken. 80 klonk in zijn oren waarschijnlijk meer dan 100. Het maakte meer indruk. 80 rijmde ook met 'krachtig'.

'Jaja, natuurlijk,' knikte ik, bang om mijn plaats in de pikorde van de cowboybende te verliezen. Gezwind sprong ik van het muurtje.

'Op het muurtje!' gebod hij.

Ik sprong er weer op; zij ervan. Marina, het al net zo ongelofelijk ravenzwarte buurmeisje van Erwin, keek glimlachend toe. Ze was twee jaar ouder dan ons, en ze had al wat. Haar oosterse glimlach was onweerstaanbaar. Marina was een mediterrane zeemeermin; alom veroorzaakte ze natte dromen. In de jaren 50-60 was een Marina namelijk heel anders dan een Marina uit de jaren 80-90.

Held J. vloekt 80 x hardop te T. en veroverd aldus menig meisjeshart, vooral dat van M., tevens aldaar woonachtig.

Net toen ik aan mijn godslasterende monoloog wou beginnen, boven die twee zwartkoppen uit torende als een Frankische koning op een schild, piepte in een van de lagergelegen huisjes een deur open. Een man in onderhemd verscheen, met armen waarover aders als staalkabels liepen: de pa van Erwin.

'Godverdomme: wat staan jullie daar zo te konkelfoezen, hé?'

Het rood vlamde onmiddellijk naar Erics hoofd. Marina giechelde om dat 'konkelfoezen'. Door een zachte windstoot bolde haar rokje even op. (Daar stonden kriskras cijfers op, dat weet ik nog, maar niemand van ons slaagde er ooit in die blitse Marina te ontcijferen, want later werd ze een vedette in het volleybal, dus trouwde ze met een dubbele meter basketvlees die ook nog eens geneeskunde studeerde, hoe gaat dat, godverdomme).

Ik lachte mal en hupte van het muurtje.

'Wel?'

'Niets, pa,' mompelde Erwin.

'Hoe: niets? Zie maar dat je over vijf minuten binnen zijt. Je moeder wacht. Heb je huiswerk?'

'Vandaag niet.'

'Jaja.'

Pats. De deur knalde weer dicht. Marina keek naar mij. Ik keek naar Erwin. Die jongleerde met zijn wenkbrauwen.

‘Wacht je moeder, Erwin?’ vroeg ik.

‘Tachtig keer!’ snauwde hij onverbiddelijk.

‘Maar je vader ... ‘ begon ik weer.

‘TACHTIG!’

‘Weet je wat,’ opperde Marina plotseling samenzweerderig. ‘We doen het samen. We delen door twee. Ieder veertig. Goed zo, Erwin?’

‘Mm ... ‘

De cowboybaas, heer en meester over het vloeken in deze stad, haalde zijn schouders op.

‘Dan wil ik ook wel meedoen,’ besliste hij dan grootmoedig, alsof niemand, ook hijzelf niet, onder zijn uitdaging uit kon.

‘Delen door drie, oké?’

‘Oké.’

‘Maar hoeveel is dat dan voor elk?’ vroeg Marina.

‘Ik weet het,’ zei Erwin resoluut. ‘Marina twintig, ik dertig, jij dertig. Dat is samen tachtig.’

‘Waarom ik maar twintig en niet dertig?’ protesteerde Marina. Met haar ene hand hield ze haar rokje in bedwang tegen een verse windstoot.

‘Omdat jij een meisje bent,’ flapte Erwin het eruit, waarbij hij andermaal rood kleurde tot achter zijn oren. Nu bolde Marina’s cijferrokje andermaal op, want ze had beide handen nodig voor wat misbaar:

‘En wat heeft dat daarmee te maken, mislukte cowboy?!’

‘Jullie kunnen minder dan wij,’ mompelde Erwin beschaamd-chagrijnig.

‘Ha-ha-ha,’ meesmulde Marina nadrukkelijk, met volle oosterse mond. ‘Ha-ha-ha.’

Toen pakte ze haar belager bij zijn achillespees: ‘De roodhuid heeft weer gesproken. Ugh! Ugh! Je bent bang voor meisjes!’

‘Niet waar, godverdomme!’ riep Erwin. Hij was nu zowat koninklijk purper aangelopen. Zijn gezicht was verwrongen in een ongemakkelijke grimas. Hij had de hoogste graad van schaamte bereikt.

Ik stond erbij en ik keek ernaar. Cijfers dansten voor mijn ogen. En toen ging die verrekte deur weer open. De vaderfiguur verscheen vervaarlijk in het deurgat. Hij vulde dat gat vrijwel volledig op. Erwin en Marina hielden op met kijken. Ze keken naar hem, naar mekaar, weer naar hem, dan naar mij. En net voor Erwins pa zijn mond kon openen, begon ik, vele jaren voor het een rage werd, godslasterlijk te rappen:

‘Godverdomme – godverdomme – godverdomme ... ‘

Waarom ik precies 80 keer, en bijvoorbeeld geen 100 keer moest vloeken, wist ik niet. 80 klonk misschien zelf ook meer als een vloek dan het bolle 100. Daar op dat muurtje toen, dat was taalkunde en rekenkunde. Uit de school geklapt. Perfectie is saai: op de zestiende gvd snoerde de vervaarlijke vader alles af met zowel een veelzeggende stap vooruit als een gesnauwde bevelzin zonder werkwoord erin: 'Naar binnen!'

Marina verdween mettertijd in de sportberichten van de nationale kranten. Het stadje werd te klein voor haar. Allerlei ridders op witte paarden omzwermden haar. Erwin hielp al vaker op de openbare markten in de groentekraam van zijn ouders. Als ik hem ooit eens weerzie, dan weet ik nu al met grote zekerheid wat mijn eerste woord zal zijn, uit de voorraad van de honderdduizenden die ik in-tussen machtig ben.

HET WAARGEBEURDE VERHAAL VAN VROUWTJE MISERIE

Vrouwtje Miserie. Wie zal haar beschrijven? Ik kwam haar één keer in mijn leven tegen, in de Papebrugstraat in het stadje waar ik als uk papschool liep. Ze beantwoordde volledig aan mijn verwachtingen, die uitsluitend vorm hadden gekregen door de vertellingen van mijn grootmoeder, die ook nog de moeder van mijn mama was. Die begeleidde me af en toe te voet naar de kleuterschool, tijdens die winderige jaren vijftig van de vorige eeuw. Daar leerde ik over vrouwtjes die in februari houtspokkelen, terwijl de storm aan hun zwarte hoofddoeken rukt. Dat het witte paard van de goede man nooit over daken uit kan glijden. Dat de maan van kaas is gemaakt. Dat de klokken van Rome niet kunnen botsen met vogels.

In die tijd deed zich een groot drama in mijn leven voor: het handvat van mijn schooltasje brak. Dat schooltasje was de klassieke, kindvriendelijke oplossing tussen echte boekentas, broodtrommeltje en beautycase-avant-la-lettre. Sommige van die kleurrijke tasje hadden bijvoorbeeld de vorm van een huisje.

KNAP! deed mijn handvat.

Doodbeschaamd was ik. Ik kon wel door de grond zinken, verdwijnen via dat verborgen luik waardoor je pijlsnel naar China werd ontvoerd. De hele mensheid keek op mijn ellende toe. In volle straat was dat oor afgebroken! Op dat ogenblik had ik liever gehad dat de linkerhand van mijn oma afbrak, linkerhand waarmee

ze liefdevol mijn rechterpolleke vastkneep. Want er reden al enkele wagens door de straten. De tranen sprongen me in de ogen. Ik wou geen stap meer verder. Het schooltasje stond als een vreemd voorwerp naast mij op het hobbelige trottoir, waar in die tijd nog grassprietten uit priemden.

‘Maar dat is toch niet erg!’ probeerde grootmoeder sussend. ‘Dat naai ik er zo weer aan, hoor.’

‘Nee nee! Ik wil naar huis terug! En jij moet dat ... dat daar dragen!’

Ik wou het kapotte ding zelfs geen naam meer geven, zo verontwaardigd was ik.

‘Allez, wat zullen de anderen wel zeggen hé.’

‘Ik wil terug! Ze zullen me uitlachen!’

En het begon natuurlijk te regenen. Mijn hele kleuterschoolloopbaan lang regende het godgenageld oude wijven.

‘Kijk: nu worden we nog nat door jouw schuld!’ zei mijn grootmoeder, maar ze bleef vriendelijk, zoals altijd, want ze had een wipneus die op een glijbaantje geleek.

‘En wat zal mama dan zeggen hé? Dat ik niet goed voor je heb gezorgd?’

‘Maar mama is jouw kind!’

‘En daarom wil ik niet dat je nu nat wordt en een verkoudheid krijgt.’

God, ik kon wel in mijn broek plassen van schaamte en ellende. Ik kneep in haar hand.

‘Au, je doet me pijn hoor!’

‘Het is jouw schuld.’

‘Ah ja? En de regen ook? Het zijn de engeltjes die eh ... die hun piespotje uitgieten. Wist je dat? Ik kan dat niet, hoor: het doen regenen.’

‘Maar het oor van mijn tas is stuk!’

Ik stond niet toe dat van dat prangende voorwerp werd afgedwaald.

‘Dat kan ik wel weer naaien.’

‘Je moet het nu doen, nu!’

‘Dat gaat toch niet, zo op straat.’

‘Ja. Jawel.’

Normale kinderen met normale schooltassen brachten hun moeder of grootmoeder of grote zus naar school. Toen ze ons voorbij stapten, wierp ik ze een blik vol haat toe. Mijn schaamte escaleerde tot balorigheid. Tegen twee ervan stak ik zelfs mijn langste tong uit. Steeds dieper zakte ik weg in deze poel van ellende. Was er dan niemand die me redden kon?

Toen gebeurde het.

‘Ha! Adrienne!’ riep mijn grootmoe-met-de-wipneus plotseling uit. ‘In zo’n weer! En zo vroeg?’

Ik verstijfde helemaal. Want wie hield daar halt, vlak bij ons, gehuld in een zwarte gebreide hoofddoek, gerimpeld als een appeltje uit de vorige herfst, gekromd als een vraagteken? Vrouwtje Miserie!

Ze leek zo uit bladzijde twee van zoveel verhalen van mijn grootmoeder gestapt. (Of, wanneer ik er nu aan terugdenk: ontsnapt aan de turbulentie van de Hongaarse Opstand). Met ogen als schoteltjes bekeek ik haar. Angst ebde weg en werd verwondering, mondde uit in bewondering, en toen dobberden mijn ogen naar mijn eigen grootmoe, die een beetje op Vrouwtje Miserie geleek, en die nu geluidloos naar mij lachte, lachte... Een eigenaardig februarigevoel doorstroomde me plotseling. Ik voelde dat hier iets aan het gebeuren was. Vrouwtje Miserie en mijn grootmoeder wisselden wat gemompel. Tussen hun in keek ik naar boven, beurtelings naar de een en de ander, die twee kathedraaltjes van ouderdom.

Toen wendde Vrouwtje Miserie zich tot mij – ze boog nog wat dieper voorover dan gewoonlijk en sprak dan de magische woorden: ‘Maar wat zie ik hier nu op het trottoir? Een ... een ... een verborgen schat?! Zo’n mooi ding? Maar ... kijk nu eens: dat is een echte boekentas! Als dat geen echte boekentas is! Zonder zo’n gek oor dan nog wel! Wel wel wel. Zeg, weet je: echte grote jongens dragen hun schooltas zo, onder hun rechterarm. Kijk, zo.’

Vrouwtje Miserie deed me voor hoe het echt moest, hoe het hoorde in de grote school. Ze pakte het geamputeerde ding stevig beet en knelde het klemvast onder haar arm. Misschien had ze in het woud wel met grote takkenbossen geoefend.

‘Gezien, grote kerel?’

Ik knikte. Boven mijn poel van ellende brak de zon door. Ik zou in één stap groot zijn. Ik geloofde haar, en voerde haar bevelen uit, want ik geloofde (en geloof nog steeds) veel meer in verhalen dan in mensen. En Vrouwtje Miserie was een waargebeurd verhaal: oud, en dus waar, echt gebeurd in een boek. Want ik was bitter jong. Zo bitter.

Nu nog, zoveel decennia later, geloof ik in twee grote samenzweringen: die van de peuters en die van de gerimpelden. Ex-peuters dus. Er is iets wat de cirkel steeds weer rond maakt. Er is geen ontkomen aan. Soms moet een detail dat duidelijk maken, bij voorkeur een on-feit. Als God in het detail zit, dan mogen we vitten. Maar de duivel is er soms mee gemoeid.

KERSTENINGSTIJD & KAPITALISME

Ma bukte zich onderworpen voor me neer om mijn winterkousen tot vlak onder mijn knieschijven op te sjoeren. O, wat haatte ik dat. Die kousen kriebelden, lelijk en grijs, en haar koude handen kietelden onprettig. Een wit elastiek moest die dingen ophouden, en de rand van de kousen werd eroverheen geslagen. Als je liep, moest je keer op keer nakijken of alles nog op de goeie plaats zat. Dunne benen had je beter niet. Na een paar dagen gebruik was dat witte elastiekje vuilwit geworden, een week later zo grijs als de kousen zelf.

Erg, heel erg: de winter en de dooi en alles, alles wat daarbij kwam kijken. Auto's die je met bruine kledder besproeiden. Het gorgelen en rochelen in afvoerpijpen en rioleringen. De vale zon met haar valse licht en toch moest je een muts op je kop en een sjaal rond je nek. Wanten met een duim erin. Ook hier weer een elastiekje dat pijnlijk in het vel van je pols beet en lang daarna nog een rode cirkel op je huid achterliet. In die tijd was ik vrijwel geheel uit elastiekjes opgetrokken.

Met haar twee vingers onder mijn kin hief ze nu mijn hoofd naar het licht.

'Je ogen zien weer rood.'

Ik ontweek haar blik. Ze bevochtigde haar zakdoek met speeksel en wreef daarmee in mijn ooghoeken.

'Au!'

Van in mijn ooghoek over mijn kaakbeen, onder mijn oog voorbij, tot bijna tegen mijn oor. Het gloeide. Andere ooghoek, zelfde marteling, in tegengestelde richting. Dat deed ze zo tot driemaal toe.

'Au!'

'Moet dat nu? Je overdrijft.'

Ze stond op. Het kraakte in haar knieën.

'Zo. God toch, die ogen van je! Je bent net een konijn. Slaap je wel genoeg? Knoop je je jas dicht op straat?'

'Hihi, je hebt vannacht weer hardop gedroomd.'

Belinda deed ook haar duit in het zakje. Ze lag met haar ellebogen over de ontbijt-tafel uitgesmeerd. De kop warme melk stond dampend voor haar neus.

'Dee, deede.''

Ik kon me nooit goed verweren tegen haar.

'En hoe kun jij dat weten als je niet eens in dezelfde kamer maft.'

'Slaapt, bedoel je,' zei ma. Ze verdween naar de keuken.

'Hihihi: deede, dada. Jaja, ik hoorde het wel. Je moest huilen.'

'Diet waar, snotmeid! En zwijg maar, aan jou hadden we vroeger geblèt genoeg.'

Belinda slurpte het bovenste laagje van de melk af. Ma kwam door de accordeon-deur weer naar binnen.

'Schieten jullie op? Schooltijd nadert.'

'Ja, ba.'

'Hé, 't is niet waar dat je alweer echt verkouden bent! Waar haal je het toch telkens vandaan.'

'Diét verkouden!' protesteerde ik. 'Alleen een verstobde deus. Heus!'

Haar ogen gloeiden weer. Ze werd erg kwaad als je niet toegaf dat je ziek was.

'Je sluit het venster toch als je boven zit?'

'Ja.' Mijn ogen prikten.

'En jas dicht op de speelplaats! Niet de stoere spelen, hé!'

Ging ze nu maar weg.

'Men zag je al vaker op straat met vliegende vanen.'

Men! Verdomde onmens men!

Mijn neus zat weer vol. Zakdoek. Goed voor één minuut. Het loste niet veel op.

Begreep ze nou toch dat ik andere zorgen had.

'Je trekt de helft weer op, bah, veel zin heeft het niet.'

'Hmmpff.'

Ik werd rood. Belinda, melk op de bovenlip, fluisterde op de air van het schoollied:

'Snot, snot, snot.'

'Trut. Maak dat je wegkomt. Ga ergens anders blèren.'

Plop. Er viel een krant. Ma verdween naar het halletje.

'Snotjong.'

' _ _ _ '

Twee minuten later stond ik voor de spiegel in het halletje. Mijn ogen waren rood aangelopen. De voorraad zakdoeken in het bergkastje was vlug aan het slinken. Dan maar weer van die vervelende papieren dingen genomen. In de klas kreukte de plastic verpakking. En wat moest je dan doen met die natte proppen?

Belinda en ik stapten zij aan zij op het trottoir. In onze ruggen prikten ma's alziende ogen, van achter het erkerraam. Aan de eerste straat die we in moesten slaan, holde ik vooruit.

'Twaalf uur vijf!' riep Belinda me na.

'Jaja!'

De garagepoort van het schoenenmagazijn stond weer open.

Daar, op een binnenplaatsje met hangende planten en rode klompen aan de muur, lag die grote hond. Hij kwam grommend recht toen ik hem alleen maar bekeek.

'Boebeest! Boebeest!'

Ik liep vlug door, in één ruk tot aan de oranje bol. De klaarover was al druk in de weer, zwaaiend met een spiegelei. Voor de schoolpoort bukte ik me en sjarde mijn winterkousen omhoog. Opspattende modderdroppen van snel passerende fietsen. Plassen op de strook tussen de fietsenstallingen. Sommigen kwamen van tien kilometer ver. De collectieve wanklank van de speelplaats, acht uur vijftwintig, wat waren we allen beweeglijk en gelukkig! Ik liet me ook opslorpen. Er waren er

nog met van die winterkousen. Eentje had dat elastiek opzichtig dichtgeknoopt: je zag de bobbel onder zijn knieschijf duidelijk. Midden die zee van mensenkinderen haalde ik een papieren zakdoek boven. Aan elk van de drie muren die de speelplaats begrensden, hing een vuilnisbak. Ik gooide het keihard samengeknepen balletje snotpapier bij de broodresten, de plastic verpakkingen van schoolwafels, bruine klokhuizen.

Op het sein van de bel, niemand had al ooit ontdekt waar dat pijnlijke geluid vandaan kwam, stond iedereen stokstijf. Halfnegen: van nu af was de tijd bevroren. Dik ingepakte onderwijzers kwamen in trosjes van drie of vier naar buiten. Ze gingen ieder voor een wit afgebakende strook postvatten.

1A 1B 2A 2B 2C 3A 3B 3C 4A 4B 4C 4D 5A 5B 6A 6B 6C 7

De onderwijzer met toezicht blies nu tweemaal op een fluitje. Allen kozen hun vaste plaats. Ik ging naar strook 5B, handen in de zakken, het hoofd zoals gewoonlijk een beetje schuin, de schouders opstekend tegen een windvlaag die van over de sportvelden via de toegangspoort tot de speelplaats pal aan kwam bollen. In het klaslokaal scheurde de aangeduide jongen een blaadje van de kalender.

ALSTUBLIEFT. DANK U WEL. VERONTSCHULDIG ME. ZONDER DANK, MIJNHEER.

Het burgerlijk jaar. Het kerkelijk-liturgisch jaar. De seizoenenkrans. Romeinse tijd. Kersteningstijd. Een iguanodon.

De onderwijzer klapte een tuimelraam dicht. Hij wreef zich in de handen.

'Zo, jongens.'

De lampen waren de hele dag blijven branden. Na de middag werd het al vlug donker. Naast het klaslokaal bevond zich een rij hoge populieren. Vaak nestelde ik mijn ogen in hun takken. Ik deinde mee op de wiegende bewegingen die de wind in de kruinen veroorzaakte. De vierde boom in de rij helde iets naar voren. Misschien, na verloop van jaren, moest die koppigaard het wel opgeven: met een allerlaatste buiging zou hij de reeks verlaten. Dan zou ik al verdwenen zijn, via opeenvolgende klassen en speelplaatsen. Verder lieten de ramen in de klas weinig zicht toe: die bomen, de bovenste verdiepingen van het internaat bij de grote school en vier langwerpige brandglasramen uiterst rechts, waar een kapel zou zijn.

HAND VERBRAND: WATER OP JE HAND. OOK BIJ PRET OPGELET.

Bij het begin van de lente zouden we op schoolreis gaan naar de nationale vlieghaven Zaventem. Er hing al een kaart met de reisroute erop aan de wand. Elke vrijdag was er een halfuur voorzien om daarover te praten. Op de terugweg stopten we aan een groot pretpark. Tijdens de reis moesten we aandacht hebben voor alles en nog wat en dat opschrijven.

'Als je elke dag met van die rode ogen je bed uit komt, kun je natuurlijk niet op schoolreis mee, weet je. Ik maak volgende week een afspraak voor je met de dokter. Woensdagmiddag, dan zit je toch thuis te niksen.'

'Ja, ma.'

Lap! De vrije middag eraan. Maar ik wou voor geen geld ter wereld die reis missen. 'Kijk: ik ga vanavond nog bij de burens telefoneren. Dat moet nu maar eens afgelopen zijn. Altijd dat snotteren en die waterige ogen! Straks krijg je nog een dikke kop.'

'Ik wil best ook wel zo'n lange broek.'

Ma antwoordde daar niet op.

Die volgende woensdag ging ik naar de dokter, alleen. Ma bleef thuis bij de andere kinderen. Het had hard gevoren en mijn voeten leken de koude uit de grond op te zuigen. Die kroop langs mijn benen omhoog tot aan mijn schouders en mijn oren. Alleen de strook tussen mijn knieschijven en mijn enkels had het nog niet koud. Ik kromp ineen toen ik de deur in de poort openduwde. Ik belandde in een gangetje met veel deuren. Naast één ervan hingen drukknoppen.

Een andere stond open: het wachtkamertje. Er zat niemand. Ik ging zitten en stond onmiddellijk weer op. Ik haalde ma's gesloten enveloppe met het geheime briefje erin boven en ademde diep in en uit. Het deed pijn in mijn neus.

Ik klopte op de deur met de drukknoppen naast. Geen antwoord.

('Verkeerde lieveheer', vertelde de onderwijzer eens. 'Je loopt altijd met je hoofd naar links gebogen. Dat is niet goed voor je lichaam. Je moet je houding verzorgen.'

' - - - '

Ik glimlachte even, maar wist niet wat ik daarop moest antwoorden.

'Wist je dat de meeste lieveheren aan het kruis het hoofd naar rechts buigen? Nee, hé? Ze luisteren naar de goede moordenaar. Je moet er eens speciaal op letten. Kijk, straks als we in de klas zijn ... '

Ik klopte opnieuw aan en wachtte gespannen. Niets te horen.

('JE KON DE STILTE SNIJDEN'. Dat is een pracht van een zin, Marius! Dié moet op het bord komen. Kijkt allen maar eens heel goed!'

Marius was een kei in het schrijven van opstellen. En tekenen kon hij ook al. De onderwijzer schreef in mooi, rond schrift de zin op het bord en onderstreepte die dubbel.

'Even verder lezen, jongens. Het is nog niet gedaan! Luister goed!')

Ik klopte nu twee keer kort na elkaar met veel aandrang op die deur. Ondertussen overwoog ik het om op een van die knoppen te drukken. Het bleef muistil.

(Op zekere dag had de onderwijzer zijn fototoestel meegebracht.

'Kijk,' zei hij, 'daar zal ik jullie allen op de luchthaven voor eeuwig mee vastleggen.

Men zegt wel eens: iets vereeuwigen.'

'Hé, krijgen we dat kiekje dan ook, meester?'

'Hé, jàà!'

'Sstt! Sstt! Dat komt allemaal in orde. Natuurlijk, wat dachten jullie wel! Ik laat er achtentwintig van ontwikkelen. Goed? Dan moet ik daar wel een klein bedrag voor vragen, niet? Dat begrijpen jullie wel. De foto komt ook achteraan op het prikbord. Zoals jullie zien, hangen er al enkele foto's van vroegere schoolreizen. Allemaal stoere binken geworden, die kerels!'

'Hahaha')

Plotseling floepte een lampje boven de andere deur aan. Ik hoorde gestommel als van iemand die een trap af kwam. Die deur werd geopend. In het donkere gat verscheen een gezicht. Ik toonde de enveloppe. Een zee van licht gulpte nu door het gangetje.

(In de lente de hotsebots van de knickers. Het stuiten. In die hotsebots herkende je het toeval dat de kinderen parten speelde. Wie werd arm? Rijk? Eenheid: de knikker. De woede. Dat stuitende tikketakke was het metrum van onze gezindheid. Winnen of verliezen kon je, en verlies was écht verlies. Je kon dat proberen te verwerken of razend worden. Verhoudingen kwamen tijdens de lentemaanden door de schuld van die knickers overhoop te liggen. Ik bezat een plastic zakje met tien blauwe knickers in waarmee ik tot op de allerlaatste dag voor de zomervakantie angstvallig over de speelplaats laveerde. Ik nam geen deel aan de ruilverkaveling die de grote speelruimte in haastig met krijt afgebakende partjes opsplijste en aan de reinaardij van de haantje-de-voorsten die dagelijks de mooiste exemplaren onder elkaar versjacherden. Ik had te doen met de eeuwige verliezers wier duim en wijsvinger net niet dat ene gelukzalige stootje op konden brengen. Ik, bezitter van tien blauwe knickers, werd vrijwel dagelijks uitgesliept door generatiegenoten die in mij een potentieel verliezer zagen. Ik ...

In de winter, omstreeks vier uur al, werd het gezellig donker. Lichtbellen haperden aan de gevels, om de twintig meter. De lampen, bevestigd aan telefoonpalen, gooiden een fletse plas licht naar beneden. Ze veroorzaakten onduidelijke schaduwen. Pas wanneer het echt goed donker werd, was je van hun nut overtuigd. De kortste afstand tussen twee palen bedroeg ongeveer dertig stappen. Bij de vijftiende bevond je je in quasi-volslagen duisternis. Er rustte een stolp van stilte op mijn doodlopende straat. Alleen de kinderen met de klokslagen van acht en twaalf en vier zorgden voor wat rumoer. Eén van hen was ik, lange jaren: krullenjongen met de varkensharen. Een stolp: toen mijn straat dood moest lopen en de slagbomen aan de overweg tot in der eeuwigheid werden neergelaten. Het talmende gezuig en gedreun van de pompen bij de watervloed in god weet welk najaar van een jaartal dat nooit meer terugkwam. Soms een vrouw met achter op haar hoofd een beeerste knot. Gerinkel van glas in een boodschappentas.

'Hm, daar gaat Lydia weer.'

Hoofden achter stille vensters. Die dachten:

'Morgen nog een weekje vooruitgeschoven.'

O straat van mijn jeugd, trechter waarin alles met mondjesmaat verkleuren moest. Tijd bracht onraad voor mij, schrikkelkind. Mijn Belle Epoque nam ik door een gasmasker waar. Nog gehoord van de Zevensprong. Hoe de koning uit stelen ging. 's Ochtends bang wakker worden omdat die dag op school een vers op bevel gedeclameerd moest worden. Die gillende stoomfluit van de trein onder een vriezemaan met achter de bewasemde ramen te vroeg uit hun slaap gerukte gezichten. Soms kon ik huilen.)

'Hm', gromde de dokter.

Op een dag, de wind joelde als een dolleman rond de schoolgebouwen, maar er hing al lente in de lucht, vormden we met 5A en 5B een grote rij. Er waren nog geen anderen op de speelplaats, want het was nog vroeg op de ochtend. De directeur zei iets en smeekte bescherming af voor de verre reis. Zijn woorden gingen in de wind verloren. Omdat er achteraan gemompel was, maakte hij zich onmiddellijk daarna hartstikke kwaad. Even mocht Geert niet mee de bus in, maar als allerlaatste leidde de directeur hem uiteindelijk toch aan het linkeroor de speelplaats over richting bus. De onderwijzers van 5 controleerden of niemand het toegelaten bedrag aan zakgeld overschreed. Met hun knieën op de zachte kussens gezeten, kinderlijk verblijd de bus in kijkend, verklaptten sommigen hoeveel centen ze meegekregen hadden en waar zich nog een stiekem sommetje bevond. Daarbij verhuisde hun kauwgummetje voortdurend heen en weer in hun mond.

De nationale luchthaven Zaventem. Niet de vliegtuigen en de wilde verhalen trokken me aan. Niet het eindeloze van de startbanen of het weidse van de grasvelden. Er gloeide een munt in mijn broekzak.

Alles werd ons getoond. Er waren jongens die ijverig noteerden. 's Middags openden we in de ruime hall onze lunchpakketten. Sommigen gingen in de cafetaria iets drinken, dat mocht. Ik zat met een vijftal klasgenoten op een cirkelvormige bank in de grote hall. Middenin stond een enorme plant. We zaten er met onze ruggen naartoe gekeerd. We jongleerden met muntstukjes. Er werd gewikt en gewogen hoeveel nog kon worden besteed, waaraan, hoe, wanneer. Ik hield een blinkende munt veilig in de warme holte van mijn broekzak verborgen. Die kon het begin van een onmetelijk fortuin worden. Daar kon ik dan een groot huis mee bouwen waar op het dak de heli's zouden opstijgen en landen. Tijdens de lunchpauze verkocht ik nog een pakje kauwgum. Ik vroeg er een lagere prijs dan ik er zelf voor betaald had. De opbrengst liet ik ook in mijn broekzak glijden. Het was een prettig en nieuw besef: ik had nog nooit over zo veel geld beschikt.

De rest van de dag schoof daarom op de achtergrond voorbij. Wazig voltrokken zich de gebeurtenissen waarover ik later in een opstelletje met veel tekenende woorden zo mooi schrijven zou, tot grote nijd van Marius. Rond drie uur in de middag nam de onderwijzer de beloofde klasfoto. De wind rukte aan onze haren. Iedereen was lelijk. Het duurde en duurde tot allen eindelijk dicht genoeg opeengepakt stonden om op het kiekje te kunnen. We hielden onze hoofden schuin als verkeerde lieveheren, tegen de suizende wind. Ik bevond me uiterst rechts. Secondelang perste ik de verplichte glimlach eruit en goochelde ondertussen met de warme munten in de diepte van mijn broekzak. In het pretpark, later op de dag, hield ik me afzijdig. Ik voerde op de parkeerplaats tussen de bussen diepzinnige financiële gesprekken met Geert en Bruno.

Tijdens de terugreis, toen de regen de ramen martelde en elk zicht belette, deed Paul de ronde met de pet van de buschauffeur. Geert, Bruno en ikzelf, samenhokkend op de achterste bank, weigerden een bijdrage. Van toen af geloofde ik dat er een doem op mij rustte. Trouwens, de dag daarop trapte ik thuis in een spijker. Ma gaf me nog een extra labberdoedas omdat ik keihard gevloekt had.

Dit, en nog vele andere dingen, was een nauwkeurig uitgekende straf, bewerkstelligd door De Grote Bouwheer, De Meester Van Het Heelal, De Oneindige Edelman, De Onmetelijk-Zwijgzame Uurwerkmaker, voor het weigeren een fooi aan de geleider te geven, het katapulteren van kiezeltjes naar wiedsters, het roketillen, het

piemeltjevillen, het maken van Geheime Gedichten, het Weten van Allerhande Geheimen en nog vele, vele zonden.
Ach, het was een straatje zonder einde.

DE KLEERMAKER VAN DE MAFFIA

De slagboom aan het einde van de Lichterveldestraat werd A.D. 1963 definitief neergelaten. Het betrof de tweede overweg nadat de trein zich hijgend en puffend uit het station los had geweekt, richting Zuidpool. Of, omgekeerd, de voorlaatste wanneer hij als een dampend en sissend monster uit vreemde streken aan kwam zetten, steeds groter wordend.

Onze straat 'liep' dus 'dood'.

Maandenlang nog reden auto's blindelings in die fuik. Heen en terug. Het was wennen voor de inwoners van het stadje, die voorheen vaak gebruik maakten van de straat om te ontsnappen naar de grote wereld. De bewoners van de Lichterveldestraat leken de 'vreemde' nummerplaten wel te kunnen ruiken. Telkens als er zo eentje passeerde, bewogen de gordijnen nieuwsgierig. Lippen articuleerden dan spottend 'weer eentje', of iets met 'dom' erin. Hoofden werden meewarig geschud. En in de auto zelf kon je liplezend 'godverdomme' ontcijferen.

Na enkele maanden werd het weer stiller in de Lichterveldestraat. Vlak voor de werkeloze slagboom werd nog een draaischijfmogelijkheid voor auto's voorzien, zodat het plaatselijke én het verdwaalde verkeer zich daar uit nesten konden manoeuvreren. Achteruitrijden met piepende banden en loeiende motor hoefde niet meer. Ongeruste ouders dienden in verband met hun schoolgaande kroost nog slechts één richting in de gaten te houden.

Tussen de Franssprekende zerkenkapper en de Vlaamse houthandel in woonde de kleermaker Lievin. Het huis was des avonds flets verlicht. Nadat ik mijn buurjongen Roland wekenlang de stuipen op het lijf had gejaagd met schrikbarende vertellingen over het heelal (via mijn pa bezwoer zijn pa me in het bijzijn van zijn zoon nooit meer de woorden 'kosmos' of 'marsman' in de mond te nemen – het arme kereltje onderging er slapeloze nachten door, beweerde hij), begonnen we ons op het geheimzinnige kleermakershuis te concentreren. Roland wou wel scheep met mij gaan voor een nieuw avontuur, als ik mijn bakkes maar hield over

ontplofte kosmonauten. (Droevig spel van het lot, noodlot: amper een jaar later zou Roland sterven aan een laffe ziekte. Hij ging zelf een kijkje nemen in het heelal.)

We spookten allerlei twaalfjarigs uit: dreigbriefjes schrijven en met bonzend hart vlug door de brievenbusklep proppen, smoezen over moord en misdaad in de flauwe lichtplas van een straatlamp, over stapels hout klauteren om de kleermakerstuin te bespioneren, onzichtbaar zijn tussen zwiepende takken van bomen en struiken. Dat alles gebeurde bij voorkeur op dinsdag- en donderdagavonden, na de les notenleer in de mufte stedelijke gebouwen, toen het al dik donker was geworden.

Wij, kapmantelromantiekers, dachten dat de kleermaker voor de maffia werkte. Hij was het die de fameuze slappe hoeden, lange jassen en zwarte wurghandschoenen vervaardigde, in deze stille straat van dit provinciestedje. En dat terwijl in de grote wereld achter de slagboom alle andere rages en trends in de loop der tijden aan zijn neus voorbij gingen: houtje-touwtje, parka, chapka, minirok, jeans, zwartevogelmode, grunge houthakkersmode, Millet, gekke petten... Wat de Westerse modeslagvelden wel overleefden: Lievin, de eeuwige jeansuniformen en de vreselijke maatpakken-met-das, amen.

De schrik sloeg me om het hart toen hij op een avond bij ons thuis aanbelde. Het betrof echter een pomp aan de pantalon van mijn pa. Lievin bracht het ding zelf aan huis terug. Op het bruine pakpapier was een klein stukje papier geprikt waarop in potlood de rekening gekrabbeld stond. Het halfuur dat hij bij ons in de sofa zat – nee, hij wou niks hebben om te drinken, nee nee, en hij wou evenmin zijn (lange!) jas uitdoen – bespiedde ik hem van achter mijn dampende mok avondmelk. Hij was witgrijs, had borstelige wenkbrauwen met zwart in en een stekelige snor. Ondanks dat maakte hij een zachte indruk, door zijn woorden en gebaren. Typischer kleermaker dan Lievin heb ik zelfs nooit in sprookjes ontmoet.

De volgende dag bracht ik buurjongen Roland op de hoogte van mijn bevindingen. Het stond dus vast dat de kleermaker voor het misdaadsyndicaat werkte: hij had een perfecte dekmantel gekozen, in een doodlopende straat. Niets liet vermoeden dat hij jassen, handschoenen en hoeden voor gangsters maakte.

Wijzelf vonden het om nog een andere reden ook een gevaarlijke straat. Vier keer per dag (er was geen ontkomen aan, onze straat liep nu eenmaal dood) passeerden we een vreselijke blafmachine van een hond, die op het binnenplaatsje van schoenenmagazijn Vanneste vastgeketend lag. Telkens die harige loebas ons door de immer openstaande poort opmerkte, sloeg hij aan en

rammelde hij als een bezetene met zijn ketting. Door dat voorbij hollende dagelijkse kindervlees kreeg hij visioenen zo bloederig als de vitrine bij de slager. Nu, niks aan te doen. Dit obstakel maakte ons sterk. Boven werden mijn broer en ik enkele jaren daardoor heuse atletische spurtkampioenen op de korte afstanden.

‘We moeten een verslag maken,’ zei ik ernstig tegen Roland. Die knikte.

‘Dat moet jij dan maar doen. Als mijn vader het vindt, dan zwaait er weer wat.’

Even zag ik een marsmannetje boven Rolands hoofd zweven.

‘Ik schrijf het vanavond in mijn detectiveboekje. Dat verbergen we tussen de stapels planken in de houthandel. Niemand zal het vinden. Dat wordt onze geheime bergplaats.’

‘De Club van de Zwarte Hand moet gewaarschuwd worden.’

Op het schoolplein brachten we Eric op de hoogte. En om vier uur wachtte Marina ons op aan de meisjesschool. Het geheime teken werd uitgewisseld (we trokken allen even aan ons linkeroorlelletje) en belegden een korte vergadering. Ons plan was als volgt: ik zou een kort verslag schrijven. Dat zouden we de avond erna verbergen in de houtstapel naast de beukenhaag van Lievin. Vervolgens zouden we op verkenning gaan. De duisternis zou ons beschermen, zoals in de avontuurlijke jongensboeken, want we hadden op donderdagavond alle vier notenleer tot zes uur. Zo gezegd, zo gedaan. Die avond zat ik lang op mijn balpen te kauwen. Mijn geheime notitieboekje lag opengeslagen voor mij. En plotseling had ik het gevonden.

*- Geheimz. Licht kleerm. Huisnr. 18 – L-straat/onderzoek gewenst/
houthandel V. geheime basis/misdadig opzet?/9-11-1963//
dCvdZH: H, R, M, E /stop /// -*

Tevreden kroop ik tussen de lakens. Het kriebelde in mijn buik bij de gedachte dat we morgenavond door de tuin van de kleermaker zouden sluipen.

Roland deed wat lacherig over mijn detectiveboekje, maar Eric keek hem streng aan. Dit was een ernstige zaak. Marina schonk me een bewonderende blik.

‘Staat er nog iets anders in je boekje?’ vroeg ze.

‘Nee, niks.’

‘Vind je het niet jammer om het achter te laten?’

‘Telkens er iets gebeurt, moet het aangevuld worden,’ antwoordde Eric in mijn plaats. ‘We zullen het dus af en toe moeten zoeken. Het is het dagboek van de Zwarte Hand.’

Ik knikte en voelde me plotseling heel belangrijk. Misschien zou het later een Echt Boek worden, met de avonturen van onze club erin.

Na de les notenleer op donderdagavond trokken we naar de Lichterveldestraat, beschermd door de duisternis. Eric en Marina beschreven een omtrekkende beweging, zoals in de avontuurlijke jongensboeken, om hun eigen straat te vermijden. Roland en ikzelf volgden onze gewone weg, dicht tegen de huizen aan. De gevaarlijke poort van schoenenmagazijn Vanneste was gelukkig al dicht op dit spookuur. Het was koud en het woei wat. Het rook naar november. We stapten vlug door. Veel tijd hadden we niet: ongeveer acht ouders hielden ons elke dag in de gaten.

Om tien over zes glipten we het hol van de leeuw binnen: de houthandel die aan de tuin van kleermaker Lievin grensde. In en om een grote open loods was een wirwar van houtstapels.

Vlak bij de beukenhaag verstopten we ons bendeboekje, tussen de gestapelde planken en geplette spinnen. Daarna klauterden we op de stapel. Marina als laatste, want ze moest het licht in het kantoortje van de houtbaas in de gaten houden én ze had een rokje aan. Voor ons, lenige apen, was het een koud kunstje. Met een kwieke sprong landden we even later op volstrekt verboden terrein: de tuin van de maffiakleermaker! Ik kreeg een verdubbelde aanval van kriebels in mijn buik.

‘Hé, je rokje leek wel een parachute!’

‘Hi hi hi!’

‘Sst! Stil!’ siste Eric. Misschien was hij ook alweer knalrood aan het worden van de spanning, maar dat konden we in het donker niet zien. Voorzichtig schuifelden we naar het grote venster aan de achterkant. We konden elkaars hart horen bonken. Het mijne bonkte plotseling dubbel zo hard, want Marina greep een seconde lang mijn hand vast. Ik beleefde een geheimzinnig avontuur met het mooiste meisje van de aardbol aan mijn zijde! Om de beurt loerden we door een kier in de overgordijnen naar binnen. De kleermaker kregen we echter niet te zien. Natuurlijk niet: die was nu ergens met een gangsterbaas in een rokerig hol aan het vergaderen, met een zeppelin van een sigaar tussen zijn lippen. Wel zagen we een oude, witgrijze vrouw in een schommelstoel. Er lag een geruite deken over haar knieën.

‘Ze is dood!’

‘Niet waar. Kijk: de stoel schommelt nog.’

‘Is dat zijn moeder?’

‘Het is zijn vrouw, slimmerik! Hij is toch zelf ook al oud!’

‘Wat ligt daar op de tafel? Zie je dat? Kijk!’

‘Vampierkieren! Zie je wel!’

We verdrongen elkaar voor het venster. Onze ogen zwenkten als zoeklichten over een vreemde collectie zwarte, grijze en witte kledingstukken die kriskras over de tafel gedrapeerd lagen. Maatpakken voor gangsters?

‘Morgen schrijf ik dat in ons geheime boekje. Wat een ontdekking!’ fluisterde ik opgewonden. Ik raakte Marina’s hand hoopvol weer even aan, maar daar bleef het bij. Roland probeerde een fluitend geluid tussen de spleet in zijn tanden te maken. Ik bekeek de vrouw in de schommelstoel nauwkeuriger. Het leek wel een mummie. Haar ogen waren gesloten.

‘Kom,’ zei Roland dan. Eric keek hem spottend aan.

‘Ben je bang?’

‘Nee, maar de kleermaker kan ... ‘

‘Je hebt gelijk. Ik moet eigenlijk ook naar huis.’

We trokken ons terug in het duister. Onze ogen moesten weer aan de vreemde omgeving wennen.

‘Voor we weggaan: eerst nog de geheime groet,’ fluisterde Eric. Op het ogenblik dat vier handen naar een linkeroor grepen (wat had ik zin om in Marina’s oortje te knijpen!), werd plotseling het zijhekje aan de rechterkant van de tuin geopend. Het fletse licht van een fietslamp flakkerde één keer op. We hoorden het geschraap van een keel en het gerammel van een ketting. Opgeschrikt tot in ons ruggenmerg doken we de duisternis in, naar de verste hoek van de tuin. Geritsel van bladeren, gekraak van stengels, paniek.

‘Hé, jullie! Wat ... ‘ De stem stokte. De fiets kletterde op het tuinpad. Toen was er geen houden meer aan. De Club van de Zwarte Hand vluchtte halsoverkop voltallig weg, rakelings langs de kleermaker heen, door het halfgeopende tuinhekje. De geheime groet kon ons verder gestolen worden: we renden als hazen naar huis, zonder nog een woord te wisselen. Had Lievin ons herkend? Zouden we met de maffia te maken krijgen?

Diezelfde nacht werd Lievin dood aangetroffen in zijn tuin. Zijn fiets lag over hem heen. Het was een vreselijke klap voor ons. Angstvallig slopen Roland en ik langs de huizen in de Lichterveldestraat, ieder aan zijn kant. Zelfs de hond in het voorportaal van schoenenmagazijn Vanneste raakte onze koude kleren niet meer. Liever hadden we honderd van die ondieven te trotseren dan langs het huis van de dode kleermaker te moeten. Er telde maar één ding: Lievin was dood. Misschien hadden wij de kleermaker vermoord?

Een paar dagen later constateerde ik tot overmaat van ramp dat de fameuze houtstapel bij de beukenhaag verdwenen was. Dat gaf een knauw in mijn hart: het geheime notitieboekje!

Ik werd nog erger gestraft. Zes dagen later kreeg de kleermaker Lievin een klassieke katholieke begrafenis in de hoofdkerk van het stadje. Ik werd (zoals ik het elke week wel een paar keer meemaakte) door de koster aangewezen om als misdienaar de begrafenisplechtigheid van de kleermaker te dienen. Toen het zover was, durfde ik de kerk niet in te kijken: overal lange jassen, slappe hoeden op de knieën en zwarte handschoenen. En waar in hemelsnaam was dat domme notitieboekje? Zou God echt straffen uitdelen? Of was Hij mild voor dromers? Nooit maakte ik me na een begrafenis mis vlugger uit de voeten dan toen, richting school.

LIBERALE SCHOENEN

Liberaal schoenen, daar waren mijn jongere broer en ikzelf gloeiend kwaad op, jarenlang, totdat de oude Vandamme zijn teringschoenengroothandel in onze straat op moest doeken omdat hij te oud werd. Maar toen waren we bijna zelf ook de deur uit thuis.

Liberaal schoenen, definitie: foeilelijke schoenen met te grote, te spitse of te brede punten. Ze waren alomtegenwoordig in de magazijnen van de liberaal Vandamme. Het was godgeklaagd, maar de oude liberaal Vandamme, die tot meters boven zijn dikke kop duizenden dozen schoenen gestapeld had, beschikte nooit over ook maar één paar schoenen waarvan mijn broer en ikzelf eindelijk eens konden zeggen: voilà, dat is het. Het bleef een onbereikbare droom in een Deense koekendoos. En het veroorzaakte nachtmerries bij ons, waarin we schoensmeer te vreten kregen. Onze vrouwelijke ouder kende in die donkere vervloekte tijden maar twee donkere vervloekte adressen: de groothandel Vandamme en de schoenlapper Parette. Die schoenlapper woonde aan de andere kant van de stad. Als we er weer eens op uitgestuurd werden voor een zoveelste schoenenmissie was ons schoeisel vanzelf al versleten, nog voor we in de plaats van herstel arriveerden: door de afstand, en door de lizigheid waarmee we ons naar dat duistere hol met draaiende wielen, schijven, borstels en oorverdovend gesjirp sleepten.

‘HEF JE VOETEN OP’.

Zelfs dié gesnauwde toverformule kon niet beletten dat groothandel Vandamme bleef bestaan. Om de haverklap hadden we toch nieuw schoeisel nodig. En alsof

de duivel ermee gemoeid was, moesten we ook ettelijke keren per dag haaks daarop het tegenbevel ondergaan:

‘VEEG JE VOETEN’.

Geen wonder dat teringschoenengroothandel Vandamme bleef bestaan. En schoenlapper Parette bleef ook de handen vol hebben. De ene keer konden onze puntschoenen niet lang genoeg ‘meegaan’, de andere keer moesten we zowat door de zolen heen wrijven. De logica van de grotemensenwereld!

Nog iets. Op de binnenplaats van het schoenenmagazijn lag een grote, harige, gevaarlijke waakhond aan de ketting. Een berg agressief hondenvlees. Altijd sloeg hij hemeltergend razend waanzinnig aan als we daar passeerden, op weg naar of terug van school, vier keer per dag, noodgedwongen, want onze straat was een fuik die ‘doodliep’, en de poort van Vandamme was altijd geopend, zodat eventuele klanten zo naar het magazijn konden. Maar ... dat godgenagelde schurftbeest bleef als een comateuze koe met zijn laffe kwijlmuil braafjes op de grond suffen wanneer we er, met onze moeder, langsheen passeerden op weg naar het magazijn, voor de aanschaf van andermaal twee paar afgrijselijke teringpuntschoenen. Wel lonkte hij ons dan vol leedvermaak na, het rolluik van één lodderig oog half geopend. Hoe graag had ik die blafmachine eens een flinke trap in zijn reet verkocht, met mijn rechterpuntschoen van de groothandel Vandamme, spitse uitvoering! Een royale, liberale knal tegen zijn kont!

Op zondagvoormiddag was dat beest spoorloos. Ergens diep in de ingewanden van het aanpalende huis hoorde ik hem dan even dof aanslaan. Hij rook kindervlees. Op zondag hield Vandamme zijn eredienst van het boek, van 10 tot 12 (ongeveer de uren van de hoogmis in de decanale kerk, tiens): hij was ook de patron van het ‘liberale’ bibliotheekje in onze stad en verleende er in een voorpost van zijn schoenenmagazijn onderdak aan een paar duizend boeken. Schoon van hem. Edel. Op twee andere plaatsen in de stad werd hij, op krek hetzelfde tijdstip, beconcurrereerd: in de Langepijpestraat door de socialistische bieb, in het Beerstraatje door de katholieke boekerij, in de schaduw van de hoofdkerk. De schoenen van de liberaal Vandamme, die waren een ramp. Zijn hond ook. Maar de boeken die ik in zijn liberaal fonds aantrof, daarmee had hij een grote voor-sprong op de anderen. Vandamme beschikte over brains. Met zijn bril boven op zijn dikke, kale kop en zijn slimme varkensoogjes wees hij mij op Claus, Elsschot, Walschap en Henry Miller, lang voor mijn officiële leraren Nederlands. Overigens: in de katholieke boekerij ontbrak toen dat viertal, en nog een heleboel anderen. De in lelijk bruin schijtpapier ‘gekafte’ boeken aldaar hadden alle één

thema gemeen: veiligheid. De ziel van het lezende kind zou niet bezoedeld worden. En bij de sossen was het huilen met de pet op: hun biebje lag veel te ver van het stadscentrum verwijderd, en ze leken er een abonnement te hebben op pulp, tuinieren, koken en domme beeldverhaaltjes voor mensen met een IQ op kamertemperatuur.

Op heilige zondag toog ik dus gewoonlijk, met mijn spuuglelijke liberale teringpuntschoenen aan, naar de liberale bieb van schoeiselgigant Vandamme. Hij hield me altijd nauwgezet in de gaten, want hij wist dat ik de grootste lezer van de stad was, in de categorie opstandige jongelingen, wel te verstaan. Als straf voor het distribueren en verkopen van afgrijselijke puntschoenen ontvreemde ik er op een zondag 'Nexus' van Henry Miller. Op de cover prijkte de foto van twee bloedmooie vrouwen met ontbloot bovenlijf, die mekaar vastpakten. Inventaris betreffende het vrouwenvlees: 1 volmondige borst, een dubbele halve borst en 1 x het vermoeden van een borst. Op de rug van het geplastificeerde boek kleefde een etiketje, met daarop de mededeling MI 6! Vandamme had het verstand zijn boeken niet te verpakken in van dat uniform trezekespapier (blauw voor op school, bruin voor de katholieke boekerij, hier en daar wat plastic bij de sossen). Hij liet de kleuren, coverontwerpen en wervende flapteksten zichtbaar door elk boek met een transparant beschermingsvliesje te laten overtrekken. Schoon van hem. Edel.

Maar als wraak voor die schoengewrochten van hem stal ik dus een deeltje uit het indrukwekkende en adembenemende oeuvre van Henry Miller. (Toen ik later foto's van de kerel onder ogen kreeg, ontdekte ik dat hij heel goed op Vandamme geleek).

Het liberale bibliotheekje in mijn doodlopende straat hielp me onrechtstreeks ook even van die razende hellehond af, die mij en mijn vrienden uit de straat vier keer per weekdag met verscheurende bloeddorpen blikken en wild graaiende voorpoten van in de verte bedreigde.

Maar dat was van korte duur. De gedachten van dat monster waren al zo rood als de vitrine bij slagerij Depuydt, Versch Inlands Vlees. Ik wist wel wat er in zijn harige kop omging. Daarom moest hij eraan, want vroeg of laat, bij vollemaan bijvoorbeeld, zou die ketting het begeven en dan waren alle rapen gaar.

Ik zocht inspiratie in het hol van de leeuw zelf: in de liberale boeken van Vandamme.

'Meneer Vandamme, hebt u geen boek over paddenstoelen?'

'Daar in dat zijrek gaat het over de natuur,' wees hij. Ietwat verbaasd keek hij me na. Ik bladerde, trof wel giftige paddenstoelen in de boeken aan, maar niet in de

natuur. Er was niet veel natuur in het stadje waar ik woonde. Als die er al was, lag die veel te ver of was die ingepalmd door lelijke huizen van mensen uit het onderwijs. Bovendien was het bijna zomer. Plan afgevoerd.

‘Meneer Vandamme, ik wil een spreekbeurt over hondenrassen houden.’

‘Ge moet nog dat boek over paddenstoelen weer binnenbrengen, zie ik hier op uw kaart.’

‘Ah ja, vergeten.’

‘Boeken over honden? Die hebben we niet, denk ik. Kijk eens bij de H. We hebben wel iets over paardendressuur.’

‘Tja.’

Ik zocht dan maar in de katholieke boekerij naar methodes om honden om zeep te helpen, maar daar trof ik alleen hondvriendelijke boekdelen aan: ‘Braaf!’, ‘Mijn baasje en ik’, ‘Wat geef ik mijn puppy te eten?’ In dat laatste werkstuk stond bijvoorbeeld niet: ‘Vergiftigd vlees’, of ‘zeer veel suiker’. Dat vergiftigd vlees dook wel eens in crimi-verhalen op, variant: salami-verhalen. Maar daar had ik de centen niet voor, voor versch vergiftigd inlands vlees. En elke dag trouw als een hond dat beest met klonten suiker langs lijnen van geleidelijkheid blind maken, zag ik niet zitten. Te duur, te langdradig, te barmhartig zelfs.

Toen vond ik het, plotseling, als het ei van Columbus. Ik zou het kwaad met wortel-en-al uitroeien. Die ingeving kreeg ik na lectuur van het dagboek van dokter Che Guevara, ontleend uit het liberale boekenbestand van Vandamme, baas van dat boebeest, upperdog over die underdog. Ik analyseerde de toestand op historisch-materialistische wijze.

Het kwaad: de hond.

De wortel: die ketting.

(Nou, eigenlijk: het kapitaal van Vandamme, maar dat zou ons te ver leiden).

De strategie: ik zou mijn vijand bestrijden door het paradoxale te doen. Ik zou hem zijn vrijheid geven. Hij zou, wild als hij was, met slingerende ketting achter zich aan, uit mijn leven verdwijnen en hopelijk onder een zware wegrees terechtkomen of ergens op een verafgelegen plek als straathond eindigen.

Ik had al gemerkt dat die ketting makkelijk los te krijgen was van zijn houvast: hij was simpelweg met zijn laatste schakel los-vast over een gekromde ijzeren pin in de grond geschoven. Wat voor een viervoeter onmogelijk was, bleek voor mij, tweevoeter, kinderspel.

Mijn broer en ikzelf sloegen ongenadig toe toen we onze mama en onze jongste broer (jawel, die had het intussen ook al zweten: liberale puntschoenen geblazen!) vergezelden naar groothandel Vandamme. Terwijl de pas- en

wrikverrichtingen zich in het labyrint van de hoog gestapelde schoenendozen voordeden – doos open, doos dicht, andere kleur, geritsel van papier, nieuwe gang, trapje op, andere serie, en Vandamme met zijn killersblik maar bewonderenswaardig rustig blijven! – maakte mijn broer (een durver) op het binnenplaatsje vliegensvlug de ketting los, nadat ik het beest een stuk uit mijn eigen mond gespaarde oude cervelaatworst had toegegooid, veilig vanuit de deuropening in het magazijn.

Zzoeff!!

Weg was hij, snel als de wind, door de open poort, die ketting als een serpentine achter hem aan wapperend. Wij infiltreerden weer in het magazijn. Niemand had iets gemerkt. Na de financiële verrichtingen in het kantoortje ergens in een uithoek van het schoenenmagazijn (getverderrie, mijn moeder betaalde dan nog ook voor die lelijke puntschoenen!), bleef Vandamme – gelukkig – ter plekke uitblazen van de gedane inspanningen. Mijn jongste broer hield zijn klep, toen we over het binnenplaatsje stapten: ik had hem de avond tevoren met snoep omgekocht. Mijn mama, vervuld van de aankoop, viel niks op. Weg hondje.

Maar de volgende ochtend, het was hondgeklaagd, ik zweer het: de volgende ochtend alweer klonk om veertien minuten over achten dat razende waanzinnige bloeddorstige tumult dat geblaf heet, terwijl de kwijl in het rond spatte, ten teken dat wij daar passeerden: drie schoolgaande broertjes met lelijke liberale puntschoenen.

MIJN EERSTE FRANS

(Sans Famille)

Ik had al lang ‘Sans famille’ gelezen. Of, voor de kijkers en de beeldbuizerds onder u, in onze taal: ‘Alleen op de wereld’. Rinkelt er een belletje? Ontsnapt er u een traan? Het is inderdaad het boek dat het grootste debiet aan tranen ter wereld heeft veroorzaakt. Arme Rémy! Arme Joli-Coeur! Arme vioolspeler Vitalis! Schuin tegenover het huis waar ik de eerste zeventien jaren van mijn leven op aarde gedeeltelijk doorbracht, ontdekte ik de blinde Rémy. Zijn enige dagelijkse houvast in het eeuwige zwarte gat betrof een spuugbak. Rémy was toen achter in de zeventig (denk ik), blind en Fransman. Hoe en waarom hij daar in onze oer-Vlaamse straat verzeild was geraakt, heb ik nooit geweten. Bij hem woonde een

bejaarde, mooigeweeste vrouw: Angèle. Ze was nog altijd mooi, maar oud. Voor beiden was ik bang, maar nog veel banger was ik voor die spuugbak. Als ik er ook maar aan dacht, deed zich een omgekeerde reflex bij mij voor: ik slikte zo vlug en zo veel mogelijk speeksel in, als een fanatieke mohammedaan tijdens de ramadan, tot ik achter mijn opeengeklemd lippen een kurkdroge mond had. Het was een manier om niet te moeten kokhalzen.

Rémy en Angèle bewoonden een piepklein rijhuisje. Je kwam er onmiddellijk binnen, na één deur al. Vlakbij die deur zat Rémy in een diepe fauteuil, om toch maar iets van het straatleven mee te kunnen pikken. Maar als een verdorde magneet, waar mijn ogen altijd weer naartoe getrokken werden maar toch tijds halthielden, was er ook die afschuwelijke spuugbak, waar Rémy om de haverklap ongegeneerd gebruik van maakte. Ex-mijnwerker? Longziekte? Hij leunde ook op een oudtestamentische stok, die hij tussen zijn knieën gekneld hield. Voor geen geld ter wereld wou ik die stok aanraken (hij daagde me af en toe uit). Of, voor nog meer geld voor nog veel minder: ook maar een blik op die spuugbak van hem werpen. Ik wist dus aanvankelijk niet eens hoe dat onding er echt uitzag. Ik wist alleen dat het er was, onvermijdelijk, afschuwelijk, voldongen.

Wat me ook verontrustte: de blinde Rémy kon exact en nauwkeurig mijn uiterlijk beschrijven, details inbegrepen. Had hij dat misschien van mijn pa of mijn ma voorgekauwd gekregen, die hem al eens een pannetje eten bezorgden? Maar hoé hij me beschreef, tot in mijn edelste trekken, kon onmogelijk van hen komen: mijn verwekkers met wie ik altijd overhooplag. Vooraleer ik op de basisschool mijn allereerste Frans te horen kreeg (meester Devriese van de vijfde klas zong ons een aanvankelijk liedje voor: 'C'est un éléphant, qui marche, qui marche ... '), gaf Rémy me in deze welluidende aanpalende taal een persoonsbeschrijving annex karakterschets van mezelf, waardoor ik keer op keer dacht: 'O nee, ik ben niet een van hen. Ik ben een vondeling, alleen op deze wrede wereld, sans famille, maar hier door die wezens aan de Vlaamse overkant geadopteerd omdat ik zo mooi ben.'

Wist Rémy hetzelfde te vertellen over mijn broers en mijn zussen (van elke soort twee)? Ik heb het ze nooit gevraagd, want ik wou niet door de mand vallen. Zussen waren er om in te knijpen, broers om naar te stompen: grootmoedig was mijn hart. Deze blinde ziener die – net als ik – toevallig in die stomme straat verzeild was geraakt, predikte het evangelie volgens mij: alleenzaligmakend, en over mij alleen. Jammer dat die ellendige spuugbak zo in de weg zat.

Toen ik al eens meer mijn drempelvrees overwon, nodigde hij me plotseling uit om zelf in die spuugbak te spuwen. Nou: spugen, eigenlijk.

‘Mais non!’ articuleerde ik onhandig. ‘Mais non!’

Hij lachte tot hij hikte, en van dat hikken kwam dan weer ... ajakkes.

‘Ma, als je nog eens een pannetje eten over hebt, draag het dan maar zelf naar de overkant hé.’

‘Waarom, jongen?’

‘Pff ... die viezerik.’

‘Het is goed voor je Frans. Meester Devriese zei gisteravond nog dat je ver voor staat op je klasmakkers.’

‘Maar ik moest in zijn bakje spugen!’

‘Wat?’

‘Dat vies bakje dat daar bij de deur staat. Ik durf er zelfs niet naar te kijken, anders moet ik ... En Angèle lacht altijd zo raar.’

‘Ach, het zijn oude mensen hé. En ze verstaan onze taal niet goed.’

‘Pff.’

Het omslagontwerp van mijn exemplaar van ‘Sans famille – Alleen op de wereld’ toonde in droevige kleuren een vioolspelende oude man (Vitalis) met een aapje op zijn schouder (Joli Coeur) en een bedelend jongetje in de sneeuw (Rémy). De tranen knalden uit mijn kop tijdens het lezen, want IK was dat jongetje. (Later sloeg ik boeken over boeken erop na, en ik leerde: ‘Alleen op de wereld’ van Hector Malot was eigenlijk ‘een uit de hand gelopen aardrijkskundeleerboek’ voor de Franse scholieren, geschreven op verzoek van de Franse minister van Onderwijs. Klimaat, industrie, arbeid, landbouw... Aardrijkskunde? Sentiment! Maar inderdaad ook: kinderarbeid, mijnen. Het bleek ook een geëngageerd verhaal te zijn.)

Telkens als ik bij overbuur Rémy zat (terwijl Angèle met haar koolzwarte ogen tussen die massa witgrijs haar door het kleine huisje spookte), kwam die tekening op mijn boek me weer voor ogen. Rémy geleet heel erg goed op die oude vioolspeler. En hij heette verdorie ook zo.

Op een keer probeerde ik hem in mijn aanvankelijk Frans over het boek te vertellen. Dat ik het gelezen had. Livre. Lire. Sans famille: en flamand, oui. Hij knikte begrijpend en schraapte andermaal onrustbarend zijn keel. Het kwam van heel diep, als van uit de steenkoolmijnen. Ik was op het ergste voorbereid: soms barstte hij in een hoestbui uit die duurde tot lang nadat ik het huisje al verlaten had en de straat overgestoken was. Dan hoorde ik hem nog rochelen tot aan de overkant, als een oude apotheker na vervaldatum. Plotseling tikte Rémy nadrukkelijk met zijn stok tegen de spuugbak. Met veel hoofdgeknik wees hij het ding

aan. In de sofa lachte Angèle me bemoedigend toe, met sneeuw witte tanden die opflikkerden in het halfduister, hoe deed ze het, op haar leeftijd, nee: ouderdom. Ik haalde mijn schouders op, probeerde mijn walg te onderdrukken, schudde vragend van nee. Wat wilden ze dat ik deed? Ze wees godverdomme ook al naar de spuugbak. Ah nee hé! Of even maar?

Ik overwon mezelf, besloot niet te kokhalzen of toe te laten dat 'mijn hart keerde' en gleed met mijn ogen langzaam naar dat obstakel naast Rémy bij de deur. Ik keek scherper toe. Het was een oud vioolkistje. Het was potverdorie net zo'n vioolkistje als mijn moeder op zolder liggen had, omdat ze al enkele jaren niet meer 'de viool streek', zoals het op een bepaalde bladzijde in 'Alleen op de wereld' luidde. Het kistje van Rémy was bekleed met een materie die ik het best als 'teilachtig' kan omschrijven. Was hij dan ook violist geweest??

En toen kwam dat weke projectiel eraan, na oorverdovend geschraap.

'Merde!' riep ik.

Pats! Roos!

Rémy en Angèle barstten in lachen uit. Ik rukte de deur open en vluchtte de straat over, naar de beschaafde Vlaamse overkant, naar mijn liefhebbende familie. Die dag begon het te sneeuwen, zoals het ook in 'Alleen op de wereld/Sans famille' soms zo onbarmhartig sneeuwen kon.

OUDE LIEFDE RUST ZACHT

Ik zag Fr. weer. Het was een halve eeuw geleden. Zij was 14, ik 17. Nu waren we zestigplussers. Uitgerekend mijn pa en haar pa brachten ons weer even samen. Mijn pa die destijds met alle middelen waarover hij beschikte onze kalverliefde te lijf ging. Ook haar pa (en ma) deden hun duit in het zakje. Haar mannelijke ouder werd 90, de mijne 88. Taaie rakkers. Ze kwamen te gaan in de donkerste dagen tijdens de jaarwende 2019-2020.

Op een kille avond begin januari 2020 hadden we in mijn geboortestad een afspraak met de begrafenisondernemer in het rouwcentrum. Van 17 tot 18 u konden de twee recent overledenen er ook bezocht worden. We brachten een laatste groet aan pa in de leliekamer en bespraken het protocol van de afscheidsdienst. Bij het verlaten van het pand troffen we in de hal (met rustig geklater van water en een vis of zes) een tweede rouwend gezelschap aan. Het was dat van Fr, met haar partner en nakomelingen. Ik had niet verwacht haar ooit nog eens weer te zien.

In de etalage van de rouwwinkel had ik het daarnet al ontdekt. Haar naam. Er was naast het onze inmiddels een tweede doodsbericht uitgestald, met enkele mij bekende namen op. Zij dus ook. Het meisje van een halve eeuw geleden, dat ik na al die jaren nooit meer teruggezien had, tenzij nu. Ze was er, echt, in leven-
den lijve in dit rouwcentrum. Een schokje op mijn schaal van dichter.

We stamelden een wederzijdse deelneming. Ze zei nog vlug dat ze een foto had waarop onze beide vaders prijken, op een groepsreis naar Jeruzalem. Ze had een compleet andere tongval gekregen. Heel vreemd. Niemand van ons rouw-
gezelschap kende onze geschiedenis van eind jaren zestig. We vertrokken: zij naar de iriskamer voor hun laatste groet, wij naar huis. Ik was overdonderd, vooral ook door die halve eeuw die ondertussen verstreken was: echt wel vijftig jaren zonder elkaar ooit ook maar eens één keer gehoord of gezien te hebben. Op zeer geregelde tijdstippen dacht ik wel aan haar terug. Ik informeerde ook af en toe naar haar, bij mensen die het eventueel konden weten. Mijn sterrenbeeld gebiedt me trouw te zijn, en gevoelig. De enige informatie die ik (via enkele oud-
leden van de lokale studentenclub uit ons stadje) kon verzamelen was: ze woont niet meer hier. Nu, voor onze generatie was dat schering en inslag. Ook ik was verhuisd, veertig kilometer verder. Op mijn laatste gevoelige plaatje van haar in mijn hoofd loopt ze aan de overkant van de straat, in een felrood kort jasje, gi-
taar-met-hoes in de linkerhand. Het was een verboden straat voor haar, want het was mijn straat. En haar straat (en haar traject naar school) aan de overkant van de spoorweg was voor mij evenzeer verboden terrein. We leefden niet alleen in de epo-
que van de splinternieuwe slogan 'de Verbeelding aan de Macht', maar jammer genoeg ook in het tijdperk waar vaders nog een terreurbewind konden voeren in verband met de toekomst van hun kroost. Prille liefde was hierbij een heftig obstakel. In ons geval bestond dat bewind, vooral van mijn vaders kant (hij werkte in het secretariaat van mijn eigen middelbare school), uit achtervolgin-
gen, onverwachte aanwezigheden, verboden gebieden, tijdsmetingen, dagboek-consultaties, fouilleersessies van kleren bij de was, verklikking door spionnen en zelfs geheime gesprekken bij een schoolpsycholoog van het toenmalige PMS, thans CLB. Fr. was te jong en zat niet in de juiste afdeling op school, volgens mijn pa. Van haar kant ging er vooral dreiging uit van haar ma, omdat die ook meer zichtbaar was dan haar man. Bij enkele zeldzame confrontaties bliksemde ze me met haar koolzwarte ogen onverbidde-
lijk neer. Nochtans was ik, met uitzonde- ring van mijn puberale oprispingen, veelbelovend: ik schreef toen al gedichten en verhalen, las honderden boeken en zou weldra naar de unief trekken. Wie wil nu zo'n schoonzoon niet? Ondanks alles slaagden we er toch in enkele keren sa-
men te gaan zwemmen in het nieuwe zwembad. Ik fietste ook eens stiekem met

Fr. tot aan zee, twintig kilometer verder, waar ze enkele dagen bij familie zou blijven. Ik herinner me haar opwaaiende gele rokje, en hoe ze dat met haar hand lachend in bedwang probeerde te houden. De geheime diensten van het land hebben hiervan nooit geweten.

Tijdens mijn laatste zomervakantie als scholier werkte ik – zeer tegen mijn zin – een maand lang als jobstudent aan de lopende band in een conservenfabriek acht kilometer verder. Het ploegenstelsel was van toepassing. Elke ochtend om vier uur de fiets op, richting gedaver, gegil, geratel en een tergende wandklok. Diezelfde zomer trok Fr. drie weken lang op vakantie naar de Ardennen. We organiseerden krampachtige briefwisseling, wat moeilijk en ingewikkeld was. Nadat ik thuis alweer verplicht werd mijn haar te laten knippen (enige lengte werd onmiddellijk geassocieerd met de boze jongens van Verbeelding aan de Macht in Parijs en Amsterdam – de oren en de nek moesten bloot blijven), wachtte ik bang maar hoopvol haar terugkomst uit de donkere bossen af. Elke seconde was een marteling. Het zwembad zonder haar was een poel van ellende. Op een of andere manier bereikte mij toen in die dagen van wanhoop en verwachting de klassieke boodschap: *'t is af*. Had ik het niet gedacht, want er was in een van haar twee korte via-via-briefjes al sprake geweest van een kaper op de kust. Dat had ik tussen de regels gelezen. Mijn sterrenbeeld had weer feilloos gewerkt.

Een rouwperiode van vijftig jaar brak aan. Ik treurde maandenlang intens, ook nadat ik al geruime tijd het statuut van kotstudent in de Letteren had. Ik zag haar kort na 'de breuk' nog één keer terug, op zo'n stomme zondagvoormiddag in onze thuisstad, toen we zoals gewoonlijk de verplichte mis spijbelden (er was keuze uit drie tijdstippen; onze ouders kozen altijd de hoogmis) en aan de flipperkast hingen in café Het Zwart Leeuwtje. Ze had nu een dj als lief, zei ze, hij was niet van hier, en ze wond er verder geen doekjes om. Ik denk dat ik begrip en wereldwijs knikte. Dat was het dan. Enkele jaren later verhuisde ze naar een andere kant van het land, vernam ik. Ook ik verliet zonder heimwee het stadje van eierboerpraatjes en koektrommelplaatjes.

Mijn punt: hoe twee vaders die destijds alles in het werk stelden om onze (kalver)liefde in de kiem te smoren, ons door hun dood na een halve eeuw weer even samenbrachten. We namen afscheid van vaders die onze schoonvaders hadden kunnen zijn. De beide Jeruzalemgangers waren nu burens op het urnenveldje.

WEER PRIJS

Het was het oude Europa. Parijs sluimerde; Berlijn leefde in zonde; Rome blaakte; Londen swingde. Het had nog zin om postzegels, sigarenbandjes en vreemde munten uit de nabije landen te verzamelen. Dat was de top drie van de collecties. Sommige ettertjes hielden zich nog onledig met gedroogde dode bladeren.

In het stadje T. in Oud-Vlaanderen stond de hele maand december de heilige koe te pronken op een ereschavot midden op het marktplein. Bij aankopen waar een minimaal bepaald bedrag mee gemoeid was, gaf elke winkelier lootjes met een lang nummer op. De hoofdprijs was die auto op het marktschavot. Elk jaar betrof het een ander bescheiden merk; elke welwillende volksgarage uit de omgeving mocht aan de beurt komen. De lijst van winnende nummers (er waren nog een vijftigtal prijzen in natura) verscheen dan in de januari-editie van het regionale weekblad De Bazuin.

Op de eerste zondagmiddag van december kwam de goedheiligman eerst nog langs op de markt. Dat wil zeggen: geflankeerd door één grijnslachende Piet sprak hij de bevolking toe vanop de pui van het stadhuis. Het woei. De langste antennes op de daken zwiepten heen en weer. Ieder kind kreeg een wit papieren zakje met wat typische sintsnoep in, het onvermijdelijke mandarijntje inbegrepen. Gezin per gezin besteeg daartoe de trap van de pui, rechts op, links weer af.

Zaadcellen en eicellen waren onrustig dat eerste anderhalve decennium na de Tweede Wereldoorlog: er werd druk geboren in die tijd. De markt stond dan ook eivol. Je moest ervoor zorgen dat je met je kroost niet in de richting van het ereschavot met de begeerde auto gestuwd werd. In de vaart der volken kon het gebeuren dat je met je pruilende koters achter dat gevaarte belandde en de sint en zijn helper aldus aan de ogen van je nageslacht onttrokken waren. Daardoor werd er stiekem behoorlijk wat gemanoeuvreerd achter de voorste gelederen, waar de gezinnen van de dokter (zeven zonen!), de notaris, de koster (die ook bij de notaris werkte), de schooldirecteur (twee tweelingen en een nakomertje) en de uitverkoren garagehouder en zijn pomphoudster in een soort van onzichtbaar beschermde zone post hadden gevat. De markt was ook niet zo groot. 'Markt' is er een te ruim woord voor. De prijsauto bijvoorbeeld (geflankeerd door vier kerstboompjes) nam al de plek in van minstens vier kroostrijke gezinnen.

Ja: ook ik was een van hen. De oudste van vijf en reeds vol ongeloof over de sint, de Kerstman, de klokken van Rome en allerlei andere onzin. Al in het eerste seizoen van de derde kleuterklas had zuster Serafien me met een voldoende aantal knipogen tijdens de sint-en-pietweek een zitplaats vlak bij de deur toegewezen, samen met schoolslimme Pol, in verband met onverwacht gebons gevolgd door een luchtaanval met het eetbare alfabet, waar andere gelovige klasgenootjes hevig van zouden schrikken. Ze wist dat we het wisten. Er zijn er later trouwens opvallend veel daarvan op ongezegende leeftijden komen te gaan door hartinfarcten. Dit ter(linker)zijde. Ik stond dus als volstrekt ongelovige tussen die kinderrijke meute in een epoque die ook economisch boemde – het waren niet alleen de baarmoeders die uitbundig werkten. Het muisgrijze autootje dat iedereen dit jaar wilde winnen, bevond zich op ongeveer vijf meter van mijn standplaats. Het schavot zelf was minstens anderhalve meter hoog, aan de vier apocalyptische hoeken bewaakt door zo'n vreselijke dennenboom. Of waren het sparren? (Dergelijke weetjes konden me gestolen worden; schoolslimme Pol moest dat maar oplossen).

Er stond een pseudosinterklaas naast mij. Hij was te herkennen aan de sigarettenreuk die om hem heen hing. Mijn vader placht wel eens toe te geven aan een verkleedpartij met educatieve doeleinden: nu eens was hij een sinterklaas, dan weer een van de bruinverbrande Romeinen in de tweejaarlijkse Credostoet (... waar een zoontje van de dokter het Lam Gods in de vorm van een namaak-schaapje rond zijn nek mocht draperen – 'omdat hij ook krulletjes heeft' luidde het). Als sinterklaas verraadde mijn mannelijke verwekker zich door die sigarettenreuk die om hem heen walmde. Hij rookte een merk met een specifieke geur, nou: reuk. Gedeeltelijk daardoor werd de mythe van de vrijgevinge bisschop vlug doorprikt. Gedeeltelijk: soms kwam er ook een tweede sint als tegenligger op hem af, in een en dezelfde straat. Hoewel die dan ijlings de overkant van de straat koos, hadden we het spelletje nu alleszins door. We snapten het plotse-ling. Als baardloze Romein echter streed hij met open vizier. Hier kon niet getwijfeld worden. Iedereen knielde bij een bepaalde passage van de religieuze stoet – maar niet voor hem; wel voor de met doornen gekroonde man die voor hem strompelde, torsende een dwarshout, voorafgegaan door mannen in vrouwen-gewaden onder een baldakijn. Een van ze hield een soort van gouden graal voor zich uit.

Ter zake: deze Romein/Sint stond dus naast mij naar de echte Sint-Niklaas op de pui van het stadhuis te kijken. Was hij jaloers op deze heilige? Wou hij ook een buitenverblijf in het mythische Spanje van de vroege jaren zestig? Speelde hij

met Romeinse gesel- en kruisigingsgedachten? Kon hij toveren en ons die auto laten winnen? Hij stak zijn eenentwintigste sigaret van die dag aan. Het vlammetje woei telkens uit. Vier lucifers had hij nodig. En de kom van zijn handen. De eerste rookwolk die weer uit zijn lichaam kwam, blies hij in de richting van de prijsauto. 'Goed gedaan, indiaan,' dacht ik. 'Een bezweringsritueel. Misschien winnen we dat vehikel wel.'

Maar toen we als voorlaatste gezin de pui van het stadhuis naderden, en hoopvol de treden bestegen, gebeurde wat alleen met ons gebeuren kon: de snoepzakjes waren net op. Er waren er maar drie meer. Te weinig voor een kroostrijk gezin. Met een brede grijns toverde de Piet nog wat losse letters tevoorschijn, terwijl ik de goedheiligman duidelijk hoorde vloeken. IJlings werd de inhoud van de resterende zakjes herverdeeld, want er volgde nog een gezin. De sint en zijn helper draaiden zich even om en de burgemeester camoufleerde het manoeuvre door alvast op de microfoon toe te stappen en aan zijn slotspeech te beginnen.

We waren geen winnaars. We kaapten bij de supergrote koopactie niet eens een prijs 'in natura' weg. Twee zonen van de dokter wonnen ieder een fietsje. De vrouw van de koster had het winnende autolootje gekocht. De jongste tweeling van de schooldirecteur won een trip naar de zoo voor het hele gezin. Althans: deze tweelingkinderen werden als winnaar op de foto in De Bazuin getoond. Wat hadden zij in hemelsnaam gekocht dat de hele reutemeteut gratis een dag naar de dierentuin mocht?

Nadat ik ook mijn geloof in tombola's verloren had, begon ik alles en iedereen te wantrouwen. Het concept 'winkel' bijvoorbeeld – typisch voor de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw – werd het onderwerp van hevige twijfel. Ik leg het in kort bestek even uit: fabrieken maakten dingen; ze verkochten die aan winkels; die verkochten het aan klanten. Waarom konden wij niet gewoon naar de fabriek gaan om die dingen daar te kopen? Zoveel goedkoper? Uit wraak stal ik eens een reep chocolade uit zo'n winkel. Ik was die oneerlijkheid beu. Dit was mijn kosteloze methode: ik had een oude sleutel gevonden. Daarmee ging ik binnen in de winkel, nadat ik me ervan vergewist had dat er geen andere klanten waren. Vooral de winkelier opdaagde had mijn wraakzuchtige gedaante, pijlsnel bewegend na het deurbelgerinkel, al een reep weg gegraaid van een of ander schap en in mijn zak doen verdwijnen. Allerlei losse lekkernijtjes, ook chocoladerepen, werden heel vaak vlak voor of naast de toonbank geëtaled, ook toen al, om impulsaankopen te stimuleren. Ze leerden het nooit. Ik maakte de man wijs dat ik vlak voor de deur een sleutel had gevonden. Was die van hier misschien? Nee?

Een fractie van een seconde ontleedde de winkelier het craquelé in mijn stem en de valsheid van mijn blik.

'Ik weet wie je bent en waar je woont, kereltje!' klonk het. IJlings verliet ik het pand, me onderweg nog ontlastend van de reep, dat bezwarend materiaal, waarna minstens veertien bibberende dagen en nachten volgden. Ik beschreef grote omtrekkende bewegingen op weg naar school. Ik trok mijn muts tot diep over mijn oren en hield mijn hoofd gebogen. Er gebeurde niets.

Nee: we waren geen winnaars. Op ons was de regionale uitspraak van toepassing: 'We hebben weer prijs'. Dat betekende helemaal het omgekeerde.

ZOETE WRAAK

'Each man kills the thing he loves'

Leopold Tavernier arriveerde midden in het schooljaar als een vreemde eend in de bijt in onze klas. Hij had een dure slobberpull, een Franse r en potloden waar ongelofelijk mooie tekeningen uit vloeiden. Het magische woord dat hem vergezelde, was 'Congo'. In de krant hadden we al foto's gezien van zwarten met afgehakte handen. Uit dat wrede Congo was Leopold Tavernier met zijn ouders halsoverkop weer naar België gevlucht. Daarom wou iedereen hem wel naast zich in de bank. Meester Gilbert velde een gemakkelijk salomonsoordeel: Leopold werd elke dag bij iemand anders geparkeerd.

'Zeg, zijn de zwarten overal zwart?'

'Heb je ginder maniok geproefd?'

'Wat doen ze daar eigenlijk met al dat zilverpapier?'

'Jongens, jongens!', zei meester Gilbert. 'Laat Leopold nu eens een beetje met rust, hé! Eh ... het zijn drukke dagen geweest voor hem, nietwaar Leopold? Als hij er zin in heeft, mag hij op het einde van het schooljaar een spreekbeurt houden over eh ... over het zwarte continent. Alles op zijn tijd.'

'Hij kan mooi tekenen, hé meester?'

'Ja, hoor. De rest werken we wel bij.'

Maar Leopold Tavernier, oud-koloniaaltje, moest helemaal niet 'bijgewerkt' worden. Met Pasen al bleek hij de kersverse primus van de klas te zijn; de zoontjes van de notaris en de dokter hadden het nakijken.

Er was nog iets om jaloers op te zijn. Leopold kreeg elke dag tien Belgische frank zakgeld mee naar school. Dat was een kolossaal bedrag. In onze financiële

dromen rekenden we allemaal in eenheden van halve en hele Belgische franken, sommigen zelfs in centiemmen. Er waren nog van die belachelijk grote munten in omloop met een gaatje in het midden, net mini-cd's. De grootte van die munten was gelijk aan het formaat van onze armoede. Het gaatje middenin was een spottende vingerwijzing van de Mammon.

Leopold: $10 \text{ BEF} \times 7 = 70 \text{ BEF/week}$. En misschien incasseerde hij speciaal tarief op zondagen! Om van te duizelen. Iedereen verlangde naar de dag waarop Leopold buurjongen in zijn bank werd. Iedereen hield zijn afgunstige klep.

Toen al was ik een verwoed fi-la-te-list. Bijna elke dag bewasemde ik met open mond het winkelraam van Verduyn in de Breydelstraat: prullaria, schoolgerei, snoep, wenskaarten, maar vooral: postzegels! Die zaten verpakt in plastic mapjes: driehoekige Kaapse, langwerpige Chinese, smalle Togolese, minuscule uit Mauretanië. Kostprijs: 10 BEF voor zo'n mapje.

Daar moest ik eeuwen voor sparen.

Op school brak mijn Leopold-dag aan. Smekend keek ik hem in zijn koloniale ogen, die al zo veel wreeds en afgehakts hadden aanschouwd.

'Zeg, Leopold?'

'Ja?'

'Zo'n mapje postzegels bij Verduyn kost 10 frank.'

'Ja.'

'Ik spaar postzegels.'

'Ja?'

'Maar ik heb geen 10 frank.'

'Krijg je dan geen zakgeld?'

'Pff ... '

'Heb je er al veel?'

'Wat?'

'Postzegels natuurlijk.'

'Ik wil die van bij Verduyn. Straks koopt iemand anders ze.'

Leopold zweeg.

'Tien frank, da's één dag zakgeld voor jou.'

'Jaja.'

'Allez!'

'Wat krijg ik in de plaats?'

Razendsnel dacht ik na. Wat voor waardevols bezat ik waar ik Leopold een plezier mee kon doen? Kon ik mijn zus verkopen?

'Mijn zuster vind je leuk.'

'Je zuster?!'

'Jaja.'

Toen kwam meester Gilbert roet in het eten gooien. Ik belandde voor een paar dagen in de schemerzone tussen eeuwige armoede en verhoopte kapitaalkracht.

'Leopold?'

'Ja?'

'Mijn zuster vind je echt wel leuk, hoor. Ik heb er over gepraat.'

'Waarover?'

'Over jou natuurlijk.'

'Hier.'

Totaal onverwacht hevelde Leopold vanuit de rijke diepten van zijn kontzak twee stukken van vijf frank naar mijn gretige handpalm over.

'Voor mij?!' deed ik verrast.

'Voor die postzegels.'

Ik plette de muntstukken zowat in mijn vuist.

'Hei, merci zeg! Je bent mijn beste vriend!'

Leopold glimlachte. Misschien was hij het vroeger gewend allerlei blinkends aan arme zwartjes uit te delen.

'Ik doe vanavond heel veel groeten aan mijn zuster.'

'Ja. Morgen om tien over acht sta ik aan de oranje knipperbol bij de schoolpoort.'

'Ik zal het haar zeggen. Joepie!'

Na het oorverdovende, bevrijdende gerinkel van de vieruurbel holde ik regelrecht naar Verduyn: prullaria, pietluttigheden, tierlantijnen, dingsigheidjes, maar bovenal postzegels. Het kersverse kapitaal dat koloniaal Leopold Tavernier in mijn firma had gepompt, gloeide ovenwarm in mijn handpalm. De transactie nam amper tien seconden in beslag. Verduyn verhoogde zijn middelen met BEF 10-; ikzelf werd de trotse bezitter van een vijftiental nagelnieuwe, exotische postzegels. Wat er voor Leopold, mijn sponsor, was weggelegd, zou de toekomst nog wel uitwijzen.

Die avond verschanste ik me met popelend hart op de kamer die ik met mijn twee broers deelde. Vol verwachting verscheurde ik de plastic verpakking, om tot mijn ontzetting te constateren dat alle zegels op een stuk karton vastgekleefd zaten. Ik kreeg al spijt van mijn aankoop. Met dat enorme kapitaal had ik honderden andere hebbedingetjes kunnen verwerven. Zenuwachtig begon ik aan een hoek van de Kaapse postzegel te pulken. Lap, daar had je het al: hij scheurde. 'Godver!!'

China onderging hetzelfde lot. Togo volgde. Mauretanië, de hele reutemeteut. Mistroostig staarde ik naar het zootje. Voor losweken met stoom had ik het geduld niet opgebracht. Dit was mijn straf.

'Verduivelde Verduyn,' dacht ik nijdig. 'Dit is bedrog. Postzegels klééf je niet stomweg op karton vast.'

Wraaklustig verfrommelde ik mijn totalloss collectie en mikte die in de papiermand. Verduyn zou nog van mij horen! Ik scharrelde in mijn verzameling Vermoedelijk Belangrijke en/of Geheimzinnige Dingen en koos er de oude huissleutel uit. Die had ik enkele maanden geleden op straat gevonden. Mijn wraak zou zoet zijn, zonder dat het me ook maar één frank zou kosten. Mijn oude truc. Voor de tweede keer. Ik durfde het nog een keer aan, want ik voelde me heel erg bekocht.

Zoals in een overvalfilm: timing was belangrijk. Elke seconde was een fractie en een eeuwigheid. Het duurde gewoonlijk acht à tien seconden vooraleer Verduyn, een rijzige vijftiger in stofjas, in zijn winkel verscheen, als een djinn uit het halfduister opduikend. De opstelling van zijn laden, kasten, snoepkommen en rekken kende ik vanbuiten.

Ik sloeg ongenadig toe, de volgende dag al. Ik wachtte tot de kust veilig was. Er mocht niemand anders in de winkel zijn. Razendsnel ging ik naar binnen, graaide met bonzend hart zoveel repen chocola weg als ik met één handgreep pakken kon en propte de buit in mijn jaszak. Daarna bleef ik met ingehouden adem onbeweeglijk staan. In mijn linkerhand hield ik de oude huissleutel gereed. Verduyn deed er langer over dan gewoonlijk. Zou ik nog eens ... ? Het bleef maar duren verdorie. Ik had nog rustig ...

'Ja, jongen?'

Met een ruk draaide ik me om. Hij kwam verdomme uit die zijdeur, waar hij anders nooit ofte nimmer ...

Ik liep bloedrood aan.

'Ja?'

Hij ging met zijn groot lichaam vlak voor mij postvatten.

'Eh ... die sleutel hier ... ' hakte ik. Ik toonde hem het ding.

'Wat is er van die sleutel?' vroeg hij. O djiezes, wat een dreigende klank in die stem!

'Eh ... hij lag hier op straat, vlak voor uw winkel. Ik dacht dat u hem misschien verloren had en ... '

Verduyn kneep zijn ogen halfdicht en monsterde me van kop tot teen, terwijl hij bijna onmerkbaar ja knikte. Had hij het door? Het zweet brak me uit. De wraak was al niet zoet meer.

'Geef hier.'

Hij rukte het ding zowat uit mijn hand.

'Gevonden, hé?'

'Ja.'

'Hij ziet er zo oud uit.'

'Ja.'

'Op straat, hé?'

'Ja, meneer.'

'Mensen lopen toch niet op straat? Daar rijden de auto's. Mensen lopen op het trottoir. Als ze een sleutel verliezen, doen ze dat op het trottoir. En ze horen die dan vallen. Dan kunnen ze ... '

Ik luisterde al niet meer. In mijn hoofd bonkten gevangenisdeuren dicht en rinkelden sleutelbossen.

' ... je vader hiervan? Ken ik jouw vader? Ja hé? Je kon toch ... '

Help.

Toen werd in mijn hoofd eensklaps een besluit genomen waar ik zelf weinig mee te maken had: ik vluchtte. Halsoverkop vluchtte ik Verduyn, prullaria, postzegels en snoep, uit. Ik holde enkele straten door en hield pas halt bij het Heilig-Hart standbeeld, dat me met open armen op het Consciencepleintje verwelkomde. Ontredderd zeeg ik op een bank neer. Wat een ellendig, onnozel, stom leven leidde ik toch! Waarom was ik niet in Elisabethstad geboren en kreeg ik niet elke dag tien frank zakgeld? Waarom stond ik niet op foto's met een aapje op mijn schouder? Leopoldstad?

Leopold ... verdomme. Wat moest ik Leopold vertellen? En straks ... thuis: zou Verduyn weten waar ik woonde? Kende hij mijn vader echt? Ik betastte de repen chocolade. Ik kon de buit alleszins niet mee naar huis nemen. Voorzichtig dropte ik een na een de repen achter me in het gras. Dat betekende mijn totale nederlaag. Maar ook, een heel klein beetje: opluchting. Daarna stapte ik doodsbang naar huis. De koorts van schuld en wroeging deed mijn wangen gloeien. Mijn hart stuiterde voor me uit op het trottoir. Iedereen keek me bestraffend en afkeurend aan. Ik had zwaar gezondigd. Weldra zouden op de voorpagina's van de kranten foto's van me verschijnen, waarop ik met gebogen hoofd en afgehakte rechterhand te zien zou zijn. Men zou me niet eens geboeid naar mijn cel kunnen leiden.

Dagenlang liep ik op hete kolen. Niks gebeurde. Ik strafte alleen mezelf. Wat de fi-la-te-lie betreft: ik beschreef elke dag een omtrekkende beweging, zoals in de cowboyboeken, om Verduyn in het Breydelstraatje heen, met mijn muts tot diep over mijn oren getrokken. Ik kon de confrontatie met mijn bron van ellende niet meer aan. En ik was er als de dood voor dat Verduyn me bij de lurven zou grijpen.

'Hei, heb je die postzegels al gekocht?'

Leopold keek me met grote, vragende ogen aan.

'Ja ja.'

'En?'

'Mooi hoor.'

'Je zus zei dat ... '

'Mijn zus is een liegbeest.'

Oud-koloniaaltje Leopold Tavernier zweeg verbluft.

Over en out. De hele Leopold-dag zat ik ongemakkelijk in mijn bank te wiebelen. We wisselden geen woord meer. Leopold werd met de minuut slimmer. Het leven was onrechtvaardig. De rijken werden steeds rijker. De armen armer. In mijn kwartje zat nog altijd een gaatje.

'Hei, psstt!'

'Ja?'

'Als je zus me niet meer moet hebben, betaal je me die tien frank terug, hé?'

'Hm.'

Lap. Voila. Dat was de voetnoot bij mijn Leopold-dag. Nu was ik ook al handelaar in blanke vrouwen.

De Congo: postzegels, slachtpartijen, uitbuiting.

Mijn volgende spreekbeurt zou niet over fi-la-te-lie gaan. Dat stond vast. Het zou een apologie worden: over hoe een eenvoudige, arme Vlaamse jongen door de passie voor zijn leerrijke hobby in de criminaliteit verzeilde.

ROUWKOP

Ik wou heel graag Danny of Jimmy heten. Dat was niet het geval. Joris was de naam. Ik wou heel graag zwarte sluike haren. Dat was niet het geval. Korte bruine krullen waren mijn lot. In dit verhaal noem ik mezelf Jimmy. Jimmy Verschoore. De achternaam klinkt voldoende nozemachtig, een beetje als een vloek. Ik zie mezelf ook met een ravenzwarte elviscoupe. Bij elk gesprek zwiep ik een klis haar uit mijn ogen. Een troost na meer dan een halve eeuw.

'Verschoore Jimmy?'

'Nee: Jimmy Verschoore.'

'O, de leukste thuis, Jimmy?'

'De slimste.'

'Geen broer of zus, zodus?'

'Nee.'

'Spreek met twee woorden a.u.b. Vooral in het huis van God.'

'Nee, nee.'

'Meneer Charles.'

'Meneer Charles,' papegaaide Jimmy.

Drieduizend zeventienhonderd dagen na Verschoore Jimmy's geboortedag greep deze conversatie plaats in de sacristie van de Sint-Pietersbandenkerk in de provinciestad Torhout, hoofdplaats van het Houtland, midden West-Vlaanderen.

'En waarom wil jij misdienaar worden?' vroeg de baas van het stoelgeld en van de acolieten van de katholieke eredienst.

Jimmy Verschoore vermeed de volgende antwoorden:

- voor het zakgeld;

- voor de miswijn;

- om met toestemming van school sommige voormiddaglessen te spijbelen.

'Ik zou graag begrafenissen dienen, meneer Charles.'

'Waarom begrafenissen?'

'Omdat ze zeggen dat ik een rouwkop heb, meneer Charles.'

'Rouwkop??'

Jimmy zocht even naar een passende omschrijving.

'Ja: mijn gezicht is voortdurend in de rouw. Ik kan heel goed kijken alsof ik het doodgewoon vind dat er iemand dood is. En ik zie graag zwart.'

Meneer Charles – een dun vijftigjarig geval van vijfenvijftig kilogram, anderhalve kerkstoel hoog, streng achterover geharkte grijze haren, muisgrijze stofjas met vier zakken in – keek hem door zijn hoornen bril onderzoekend aan. Geen spoor van een glimlach ontvolkte zijn snoet.

'Ben je bereid wat Latijn te leren?' vroeg hij dan.

'Ja. Een heilige taal.'

'Kun je makkelijk 's ochtends vroeg je bed uit? Ik wil geen laatkomers.'

'Ik ben altijd wakker met de haan.'

'Hoe gaat het op school?'

'Zesentachtig percent. Alleen Didier van de dokter was voor mij.'

'Dan is het goed. Ik verwittig meester Daniël en directeur Mestdagh en geef een brief mee voor je ouders. De stage gebeurt tijdens de eerste week van de

paasvakantie. Binnenkort dus. Je krijgt nog een brief daarover. Elke maand ontvang je je rooster van de diensten. Soms zul je ook naar de kapel in het bejaardentehuis moeten. Of naar die van het ziekenhuis.'

'Goed, meneer Charles.'

'Ik hoop dat je je best doet, Verschoore.'

'Ja, meneer Charles.'

'Op het einde van elke maand geef ik je dan een envelop.'

'Dank u, meneer Charles.'

Jimmy sleurde met beide handen de zware sacristiedeur open tot zijn magere lijf er net door kon en sloeg die met een dreun achter zich dicht. Hij daalde de brede stenen trap af (waarbij hij zich al een beetje heilig voelde) en ademde diep in. Het steegje tussen de kerk en de witgekalkte blinde muren van de stadstuintjes stonk naar kattenpis en natte honden.

'Mag je dan zomaar de klas uit?'

'Iedere misdienaar krijgt maar twee missen per week, soms 's ochtends, soms in de avond. Er kan ook een begrafenis in de voormiddag tussen zitten. De huwelijken zijn meestal 's zaterdags.'

'Dus: hoe meer er doodgaan, hoe vaker jij de school uit mag?'

'Meester Daniël zal verwittigd worden. Er zijn nog misdienaars in de school hé, voor als er veel doden ineens zouden zijn.'

'En het geld?'

'We krijgen per maand betaald van meneer Charles. Een kleinigheid.'

'Van het stoelgeld van al die pilaarbijters zeker? En hoeveel blijft er aan zijn vingers plakken?'

'Soms geven de mensen een fooi, vooral bij huwelijken, als ze blij zijn.'

'Met die rouwkop van je zullen ze je vooral begrafenissen laten dienen zeker?'

'Ik denk dat ook.'

'Wel wel. Andrea: we hebben een heilige in de familie. We komen nu zeker in de hemel.'

'Ja, een hele geruststelling. We moeten nu alleszins niet zelf meer in die koude vochtige kerk gaan zitten. Zo sparen we ook stoelgeld uit. En we zijn zo al zeker van onze zaligheid, Georges.'

'Tenzij jullie doodgaan,' merkte Jimmy op.

'Ja, maar dan dragen we een warme houten jas. En jij zendt ons met een Latijnse toverspreuk naar de zevende hemel. Haal nu de plakjes salami maar uit de frigo, Jimmy. Je herkent ze gemakkelijk: ze gelijken op grote rode hosties.'

'Verloofd zij Jezus Christus, ma! Is 't weer salami?!'

'De oude brokkelkaas is op. Ze groeien niet op onze rug. Misschien kun je

volgende maand een duit in het zakje doen?’

‘Of doe een mirakel, misdienaar,’ gromde pa Verschoore. ‘Met wijnwater.’

Met zijn allereerste geld dat hij heilige mis dienend en Kerklating prevelend had verworven, trok acoliet Jimmy Verschoore op een valavond na schooltijd naar De Lekkerbek – bij Etienne in de Hofstraat. In de witte envelop, die hij als een kostbare relikwie in zijn rechterhand hield, stak ook zijn dienstrooster voor de komende maand.

Aan de voorkant was De Lekkerbek een winkel van koeken en chocolade, waar des winters in de vitrine een ja knikkende Kerstman stond. Aan de binnenkant was het een kleine tearoom waar je koffie, chocomel en bieren kon drinken. Aan de buitenkant was het ook een taxibedrijfje met één taxi. Het was een grote zwarte Plymouth met indrukwekkende vleugels, die permanent voor de zaak geparkeerd stond. Taxi Etienne kon het stadje Torhout met gemak bestrijken. De firmanaam en het telefoonnummer prijkten in een halve cirkel op een van de vitrineramen en op een ijzeren fietsrek dat op het trottoir stond. De Lekkerbek werd niet alleen door theetantes bezocht. Schooljongens doken er na zestien uur onder om stiekem bier te drinken en sigaretten te roken. Winkelier / cafébaas / taxichauffeur Etienne maakte daar geen probleem van. In De Lekkerbek heerste het principe van de vrije markt en de ondernemingslust. De omvangrijke zwangerschap van Etienne was daar het symbool van.

Het was Jimmy’s debuut in de horecasector. Hij was hier nog nooit geweest. Een vrouw met zwart filmhaar stevende op hem af. Hij vroeg een warme chocomel. Er waren geen andere klanten in de tearoom; hij zat alleen aan een kleine ronde tafel. Nieuwsgierig keek hij rond. Dit waren de coulissen van de buitenwereld. Misschien wel het voorportaal tot een onderwereld. Je kon de achterwand zien van de etalage waar in de winter een Kerstman stond die voortdurend ja knikte en soms houderig een arm bewoog. Baas Etienne was er niet. Zijn vrouw veroorzaakte met oorverdovend geraas van een apparaat het gevraagde. Ondertussen peuterde Jimmy na consultatie van de prijslijst twee muntstukken uit de envelop: een hele en een halve. Dat was een kwart te veel. De vrouw zou hem wisselgeld terug moeten geven. Hij legde de munten op tafel en de envelop ernaast.

‘Zo, jongeman. Lekker warm.’

‘Dank u.’

Omheen de hete chocomel waren op het schoteltje nog twee klontjes suiker, een minikoekje en een lepeltje geschikt.

‘Maar buiten is het ook warm hé?’

Ze griste de munten van tafel.

‘Ja... ‘

Onmiddellijk daarna beseftte Jimmy dat het te laat was. Hij was voor een kwart bedrogen. De vrouw had zo snel en zo beslist zijn geld bijeen gegraaid en met een vakkundige blik goedgekeurd, dat er van wisselgeld geen sprake meer kon zijn. Zoveel was duidelijk. Verbluft bleef hij haar nakijken, tot ze met een trefzekerere worp zijn munten in de kassa mikte. Ze keerde niet naar zijn tafeltje terug. Toen controleerde hij nog eens de prijslijst. Godverdomme.

Jimmy Verschoore werd overmand door een diep gevoel van onrechtvaardigheid, dat al vlug plaats maakte voor woede. Hij nipte van de chocomel; zijn gehemelte schroeide. Hij wierp woedende blikken naar de vrouw achter de toonbank, maar die was in de weer met alles en nog wat. Er kwam nu een vrouw binnen die donkere fondant kocht en een doos cacaopoeder. Jimmy hield de overdracht en teruggave van de gelden scherp in de gaten.

‘Warm hé buiten?’

‘Het is te hopen dat het het houdt.’

‘Zeg dat wel. Wat geven ze uit?’

‘Voor het weekend een graad of twee minder.’

‘Geen regen?’

‘Geen regen.’

‘Alstublieft.’

‘Voilà.’

Jimmy nam nu vijf slokjes na elkaar. Daarna ontmantelde hij de suikerklontjes en verdrong die in de beker. Hij plonsde het lepeltje in de bruine oceaan en roerde. Ondertussen at hij het koekje op.

‘De groeten.’

‘Doe ik.’

De vrouw verdween zonder Jimmy aan te kijken. De bazin van De Lekkerbek was weer een en al bedrijvigheid.

Jimmy dronk de rest van zijn chocomel in één keer op nadat hij minutenlang cirkels gemaakt had met zijn lepeltje. Hij zon op wraak. Hoe kon hij zijn woede koelen op deze bedriegster? Hij vernauwde zijn ogen tot spleetjes en beloerde haar als een roofdier. Kauwgom of neuskeutels kwamen momenteel niet in aanmerking. Niet voorradig. Hij voelde evenmin aandrang om te plassen. Anders waren ook hier mogelijkheden geweest. Hij haalde zijn lepeltje uit de lege beker en likte dat schoon. Plotseling had hij het gevonden. Terwijl hij de vrouw nauwlettend in de gaten hield, nam hij het lepeltje met beide handen aan de uiteinden vast, tussen zijn knieën. Een golf van genoegenspoelde over zijn ruggengraat toen hij het ding in een scherpe hoek geplooid kreeg. Het was nu een heroïnelepeltje

geworden. Omzichtig legde hij het verminkte schepseltje op de tafel naast het schoteltje, stond op en laveerde vliegensvlug tussen de tearoommeubeltjes door naar de deur. De vrouw keek alleen maar even op, verstrooid 'mm, ja' mompelend. Na het getingel van de Lekkerbekbel zette Jimmy Verschoore het op een lopen, de Hofstraat door, diagonaal over de Markt, de Oostendestraat in.

Ter hoogte van bakkerij Clement hield hij abrupt stil, terwijl zijn hart nog bonkte als een drumstel. De envelop!! Hij had de envelop in De Lekkerbek laten liggen!! Zijn naam stond er duidelijk op geschreven, in dat belachelijke schoonschrift van misdienaarbaas Charles: J. Verschoore, acoliet. Nog erger, in de linkerbovenhoek prijkte in drukletters zo klaar als een klontje: DECANAAT TORHOUT – HOOFDPA-ROCHIE SINT-PIETERSBANDEN. En, allerergst: er zat nog een flapje in plus zeven munten. En zijn dienstrooster!

In Jimmy's hoofd begonnen de doodsklokken te luiden. Hij zweette het drievoudige van zijn hete chocomel weer uit. Zijn benen weigerden dienst. Hij leunde voorover op de vensterbank en veroorzaakte zelfs bij deze lentetemperatuur damp op het raam van bakkerij Clement. Een mandje met sandwiches verdween even in de mist. De bakkerin met haar torenhoge knoet op haar hoofd balde van achter haar kassa een vuist in zijn richting. Jimmy vluchtte andermaal, het smalle Zwanestraatje in. Achter ondoordringbare heggen en hagen hoorde hij eenden schaterlachen. Een verre pauw schreeuwde spottend plee-aaa! plee-aaa! plee-aaa!

'Ewel, Jimmy, twee missen in de hoofdkerk, twee begrafenissen en een vroege kapeldienst: dat moet opgebracht hebben!'

'Maar de eerste maand was om te oefenen, ma.'

'Ah ja?'

'Ja...'

'Ze kennen er daar wat van, in die kerk!'

'Meneer Charles is wel streng.'

'Dus geen dame blanche in De Lekkerbek voor ons? We hadden gehoopt... hé pa?'

Jimmy's hart sloeg andermaal tilt toen zijn ma het woord 'Lekkerbek' bekte, alsof haar mond vol slagroom stak.

'Ha ja hé! Het moest wel geen vermenigvuldiging van broden worden, maar een dame blanche en een glas wijn zouden er wel in gefietst zijn, Jimmy! Doe volgende maand maar een keer iets wonderbaarlijks voor ons.'

Georges Verschoore vouwde de autokrant op de volgende bladzijde open.

Jimmy scheurde moedeloos een hap uit zijn boterham met salami. Hij verwachtte elk ogenblik de lepelpolitie aan de deur.

De hel bestond dus. Die lag in de kerk. Jimmy Verschoore moest door die hel. Op zijn nieuwe dienstrooster stond namelijk alweer een begrafenis, op de eerste donderdagvoormiddag van de maand. Het naderde zienderogen. Hij vermeed ook angstvallig de Hofstraat, toch zijn kortste weg naar school. Dat was zijn vagevuur. Hij beschreef omtrekkende bewegingen. Ook was hij voorbereid om vliegensvlug weg te duiken wanneer die ene gevleugelde zwarte taxi zou passeren. Hij verschanste zich zo goed en zo kwaad als het ging tussen een groepje buurjongens waarmee hij gewoonlijk naar school opstapte, allemaal liefhebbers van de langste weg. Voor echte noodgevallen had hij stiekem zijn winterse bivakmuts diep in zijn broekzak verborgen; hij hield die permanent in zijn rechterknuist geklemd, klaar voor actie.

Geen nieuws goed nieuws? Stilte voor de storm?

Jimmy Verschoore bracht de komende dagen en nachten in angst door. Er gebeurde namelijk niets. Brieven brachten geen doodvonnis; telefoongerinkel betrof alleen tweedehandse auto's. Zijn angst nam even af. Wat was nou een lepel? Iets wat je achterstevoren kon lezen en waarvan er miljoenen op deze wereld waren? Toch bleef hij het hele weekend veilig binnen in huis. Een nachtmerrie met gekromde lepels en suikerklontjes deed zijn angst weer accelereren. Doodmoe en met kloppend hart arriveerde hij die eerste donderdag van de maand in de sacristie. Het was zover.

Meneer Charles was zijn gewone zelf. De brillenglazen in zijn begrafenis-kop flikkerden vervaarlijk. De zwarte ophaalbuidel, bevestigd aan een lange stok, lag gereed. Zo hengelde Charles rij na rij af, tot in de meest onbereikbare uithoeken. Soms ook stak hij gewoon zijn hand uit en stopte hij de centen in een van zijn jaszakken. En soms, als er veel volk was, deden nog extra collectemandjes de ronde.

Jimmy wurmde zich in zijn zwart-witte misdienaargewaden. Geert, zijn medemisdienaar, arriveerde even later ook. Hij was een jaar ouder en had al meer ervaring.

'Hoi.'

'Hoi. De wijn al geproefd?'

'Nee.'

'Bij begrafeningen is die lekkerder.'

'Zal wel zijn.'

‘En er is meer ook, omdat er dan soms twee of drie priesters zijn. Je eerste begrafenis, Jimmy?’

‘Mijn derde.’

Ze verlieten de kleedruimte met de gigantische kleerkast en gingen naar de sacristie. Meneer Charles hielp priester Dezeure en deken Camerlynck in hun gewaden. Het wierookvat hing al klaar; er kringelde reeds rook uit.

‘Er zit veel volk in de kerk, meneer de deken, meneer pastoor,’ deed Charles mee.

‘Ja, Emilie Vanthomme was vrij bekend in de stad hé.’

‘De hele kaartclub is er. Een paar nieuwe gezichten ook. Heb ik gezien.’

‘Dat is goed, Charles.’

‘Geert, Jimmy: klaar?’

‘Ja meneer Charles.’

‘Het is tijd.’

Jimmy haalde opgelucht adem. Van dit front was er alvast geen nieuws. Meneer Charles keek op zijn horloge en knipte met zijn vingers. Ze stelden zich op: eerst de misdienaars, dan de priesters. Charles knipte andermaal en knikte. De kleine stoet zette zich in beweging. Geert trok bij het passeren aan de bel die vlak bij de tussendeur hing. Hierop begon kale Bemol, de koster van Sint-Pietersbanden, zijn onheilspellende gezang in te zetten. Dat klonk stoffig en muf, alsof hij voortdurend gewurgd werd. Priester Dezeure wierp hem een boze blik toe en schudde even het hoofd.

Jimmy Verschoore ratelde net als Geert vlotjes zijn Latijnse zinnen af. Alles verliep zoals het moest verlopen. Misschien zou de maand vlug voorbij zijn, en kreeg hij een nieuwe envelop. Misschien volgden er nog begrafenissen; die betaalden wat beter. Toen deken Camerlynck zijn troosttoespraak hield, keek Jimmy voor de eerste keer echt de kerk in. Dat was niet eenvoudig, en dat had hij de vorige maand moeten leren: naar tientallen, soms wel honderden hoofden tegelijk kijken zonder rood te worden of de slappe lach te krijgen.

Hij begon ze al te kennen. Er waren mensen die naar elke begrafenis kwamen en steeds dezelfde plaats kozen. Zoals wratten immer dezelfde plaats innamen op bekende gezichten, zo dobberden tientallen vertrouwde mensenhoofden op een zee van stoelen.

‘Net als na het zinken van de Titanic,’ dacht Jimmy.

Het was niet licht en het was niet duister in de kerk van Sint-Pietersbanden. De brandglasramen toverden een soort bevreemdende schemer. De bleke vlekken

van de gezichten kon je maar echt herkennen wanneer ze ter communie naderden. Bij een begrafenis hoorde eerst nog een offerande. Ook dan zag je ze duidelijk: de stoet van rouwkoppen, hun handen gekruist voor hun geslacht, de ijdeltuigen uit het Leger van God het hoofd geheven, het voetvolk met gebogen schouders. Jimmy vond het alvast een goede oefening dat hij misdienaar was, mocht het ooit zover komen dat ook hij in zo'n offerandestoet vooruit moest schuifelen. Alleen: bij het terugkeren naar je stoel was de afstand tot de honderden gezichten wel benauwend kleiner. Maar misschien bestonden daar trucs voor. Het doodsprentje onderweg bekijken, bijvoorbeeld.

De deken had gezegd. De begrafenis was in een volgende fase. Jimmy keek naar de kist. Werd er nooit eens iemand wakker in zo'n kist? Was er nooit eens hevig geklop gehoord midden zo'n rouwdienst? Gesmoord gehuil? Een deksel dat – huu!! – onverwacht met krakend gesplinter open vloog? Waren er al oude kisten ontdekt waarvan de wanden en het deksel diepe krabbels vertoonden? Priester Dezeure legde nu aan de micro uit hoe de offerande zou verlopen. Er moesten twee files gevormd worden, gezien het grote aantal aanwezigen. Kale Bemol begon lichte orgelmuziek te spelen om de geldstroom te begeleiden. Deken Camerlynck knikte naar Jimmy; samen daalden ze de trap af naar beneden. Even verder stelden priester Dezeure en Geert zich op. Meneer Charles kwam zijn misdienaars ieder een vergulde schaal geven. Daarop moesten de centen gelegd worden. De priesters hielden in hun ene hand een wit doekje en in hun andere hand een pateen vast. Dat was voor de kusscène. Twee mannen van de uitvaartonderneming kwamen met de gedachtenisprentjes naast ze postvatten.

Jimmy keek andermaal naar de hoofdenzee, nu vlak voor hem. Hij was klaar voor de grote offergang. De orgelmuziek van kale Bemol klonk nu wat luider. Priester Dezeure schraapte uitvoerig en luidruchtig zijn keel; deken Camerlynck keek verstoord opzij. Toen vloog plotseling het bloed naar Jimmy's rouwkop, terwijl zijn adem even stokte. Daar zat ze. Op de tiende rij ongeveer. Uitgerekend aan zijn kant. Dat zwarte filmhaar herkende hij onmiddellijk. Wild klopte zijn hart in zijn keel. Bijna liet hij zijn collecteschaal vallen.

Godverdomme.

Had ze hem nu al de hele tijd in de gaten?

Hij wendde zijn blikken vliegensvlug naar de grond en wenste dat hij zelf in die kist lag in plaats van de oude Emilie Vanthomme, opgeplooid als... als... Voor zijn ogen doemde nu dat verwrongen theelepeltje op. Dit was de hel hier.

De eerste offerandegangers kwamen eraan. Dat waren de zwaarst rouwendenden. De baas van de uitvaartonderneming begeleidde ze. Jimmy concentreerde zich op zijn schaal. Er kwamen steeds meer munten in te liggen. Van onder zijn half neergeslagen oogleden probeerde hij nu de Lekkerbekvrouw te ontdekken. Overal grijze en zwarte vlekken. En toen gebeurde het, onverwacht, veel vlugger dan Jimmy had verwacht.

Er werd een witte envelop op zijn schaal gedeponneerd. Jimmy keek verbijsterd op. Ze stond vlak voor hem. Ze keek hem even diep in de ogen, drukte haar wang tegen de pateen zonder haar blik van hem los te laten, griste daarna het gedachtenisprentje uit de hand van de uitdeler en stapte dan terug de middenbeuk in. In opperste wanhoop keek Jimmy naar de envelop: J. Verschoore, acoliet – DE-CANAAT TORHOUT – SINT-PIETERSBANDEN. Naast hem stokte deken Camerlynck even in zijn routine. Hij boog zich wat opzij om met gefronste wenkbrauwen het vreemde voorwerp op Jimmy's schaal te bekijken. Toen trok hij zijn wenkbrauwen weer omhoog, richtte zich op en kweet zich verder van zijn taak. Met een bloedrode rouwkop fixeerde Jimmy de enveloppe, tot het wit ervan geleidelijk verdween onder een laag munten. Toen hij na lange minuten weer eens opkeek, zag hij dat de stoel waar de vrouw met het zwarte filmhaar gezeten had, leeg was.

Nu volgde nog de genadeslag voor Jimmy. De offerandegang was afgelopen. Meneer Charles kwam de buit ophalen.

De rest van de begrafenisdienst maakte Jimmy als in een nare droom mee. Meneer Charles had de beide schalen naar de sacristie gebracht en was onmiddellijk teruggekomen via een zijbeuk van de kerk, waar hij de gebeurtenissen van op een afstand volgde. Zijn brillenglazen flikkerden af en toe op in het licht dat door de brandglasramen viel. Had hij de envelop dan niet ontdekt onder de laag munten? Was hij zijn misdienaars gewoon aan het controleren en beoordelen? Moest het ergste nog komen? Gebaarde hij van krommenaas en martelde hij hem tot het uiterste?

Kale Bemol gaf er nu nog een laatste lap op. De mensen stonden op. Emilie Vanthomme zou nu echt ter aarde worden besteld, in een stoet van zwarte auto's naar begraafplaats De Warande. Medemisdienaar Geert moest nog even met de priesters mee naar de uitgang van de kerk. Jimmy kon beschikken. Toen hij aanstalten maakte om zich snel weer naar de sacristie te begeven, merkte hij dat de stoel waarop meneer Charles daarnet gezeten had, leeg was. Wellicht had die zich ook al naar achter in de kerk gespoed, om het verdere verloop van de plechtigheid in goede banen te helpen leiden. Hier zat nog een laatste kans in.

Amper een dag later werd Jimmy Verschoore beschuldigd van diefstal. Hij werd diezelfde vrijdag na schooltijd door meneer Charles in de sacristie ondervraagd. Meester Daniël had Jimmy in de speeltijd van 10 uur 10 op de hoogte gebracht. Hij had ook al zijn ouders verwittigd. Jimmy Verschoore zat als een rat in de val. ‘Deken Camerlynck zegt dat er een witte envelop op jouw schaal werd gelegd, door een zwarte dame. Is dat waar, Jimmy? De deken liegt toch niet? Hé?!’ Jimmy zweeg.

Hij zweeg over de witte envelop – zijn envelop – die hij de dag ervoor in de verlaten sacristie vliegensvlug van onder de berg munten bevrijd had en vlak voor de middag mee naar huis genomen had. In de wc had hij de envelop onderzocht. Het flapje en de zeven munten waren eruit. Het enige wat er nog in stak, was een lelijke tekening, op de achterkant van zijn heilige dienstrooster: een gekromd koffielepeltje. Tussen de beide verwrongen uiteinden sprong een uitgestoken tong naar voren.

Tot het einde van zijn dagen als acoliet van de katholieke eredienst – en dat duurde welgeteld drieëndertig dagen – hield Jimmy Verschoore vol dat er helemaal niks in die witte envelop gestoken had. Niemand immers – tenzij het schepsel van de Lekkerbek – had ooit zijn naam of het gedrukte opschrift echt goed gezien. En niemand zou ooit de echte geschiedenis van de eerste en enige misdienaarenvelop van Jimmy Verschoore kennen.

Hij werd weggezonden als een dief. Toen de zware sacristiedeur dichtklapte, zaten er twee van zijn vingers tussen. De dokterpa van Didier moest aan huis komen om hem te kalefateren.

‘Wat is er daar allemaal gebeurd, Jimmy? In dat huis van God?’

‘Ik heb een envelop verloren en die Charles is een... een...’

‘Woorden schieten te kort, hé Jimmy?’

‘Dat is niets voor jou, Jimmy. Ondanks je rouwkop.’

‘Je zou later in de politiek moeten gaan: met zo’n kop geloven ze dat je voor de kleine man opkomt. Als je dan later verkozen bent, kun je de knop weer om-draaien.’

‘Godverdomme!’ zei Jimmy vol overtuiging.

‘Dat is een goed begin,’ knikte Georges Verschoore.

‘Haal nu maar de salami uit,’ gebaarde ma. ‘Pa heeft de brokkelkaas weer opgegeten.’

‘Uit puur contentement, Andrea. We gaan een autootje kopen, Jimmy. Wat zeg je daar van? En ik betaal alles in een witte envelop.’

DE ERWT

De Credostoet trok elk jaar in mijn stadje uit. Dat was eens iets anders dan de koektrommelplaatjes en de eierboerpraatjes. Daar passeerden dan namelijk heiligen, priesters, Romeinen, schapen, herders, farizeeërs, koningen en hele kuddes zwaar geschminkte kwelende mensen in lange vrouwenkleren. Ze leken allemaal aan hevige leverziektes te lijden, hoe verheugd ze ook kweelden. Onder een zeil werd iets zeer heiligs megedragen door de opperpriester. Dan moesten de mensen op het trottoir even knielen, tot het voorbij was. Mijn vader was 1 meter 85. Dat was toen groot, in de oude postkoloniale tijden. Dus liep hij elk jaar als Romein mee in de Credostoet. Ik keek mijn ogen uit naar zijn bruinverbrande benen. En zijn vreemde rokje. Hij moest, samen met andere bruinverbrande grote vaders, Jezus Christus uitjouwen, die om de haverklap onder zijn kruis neerzeeg op de Vlaamse kasseien.

Op een keer wou ik niet meer met iedereen mee knielen op het trottoir. Ik had het gehad. Ik bleef gewoon staan, recht als een kaars. Mijn moeder wachtte tot we weer thuis waren om me uitvoerig te berispen, lees: standrechtelijk hardhandig aan te pakken. Enkele uren later kwam dan ook nog eens die vreselijke Romein thuis. Gelukkig zonder lans, maar wel met handen als kolenschoppen.

Telkenjare werd mijn klasvriend Didier uitverkoren om als kleine Jezus mee te lopen in de Credostoet. Om zijn hals en in zijn nek werd dan een echt, levend schaapje gedrapeerd. Didier was de telg uit een doktersfamilie. Didier had mooie, blonde krulharen, net als van een schaap. Didier was in den beginne altijd de eerste van de klas. Hij was uitverkoren. Waarschijnlijk had zijn pa – die ook de schooldokter was – het wollige beestje voldoende verdoofd om de hele heilige rit uit te doen.

Nee, ik wou niet meer knielen. Nooit heb ik nog geknield.
Een jaar later was er geen Credostoet meer in mijn stadje.

Toen het kindervlees op de speelplaats van de lagere school verkaveld werd in cowboys en indianen, goeden en slechten, wou Didier iets anders. Hij wou Stoet spelen. Altijd maar weer Stoet. Een roeping. Geert moest de honderdman zijn, Jef nog een andere anonieme Romein, ik Judas. Didier, zonder schaapje, speelde Jezus. De 'grote' Jezus. We moesten hem slaan, bespotten, uitjouwen. We mochten hem op de grond duwen. Schoppen. Dat deden we dus. Want Didier bracht

vaak lekkere chocolade mee naar school: repen waarvan elk partje op zich heel lang kauwbaar was. Echte dure snoep. We sloegen en schopten er dus als dappere Romeintjes op los.

Op een mooie namiddag in mei wou ik dat niet meer. Het was knikker- en bikkeltijd op de speelplaats. De prairie was nu verkaveld in andere lucratieve territoria. We speelden weer eens Stoet. Jezus was op weg naar Golgotha, de bekendste neurotische molshoop ter wereld. Zie: daar zeeg hij ten derden male op de speelplaats neder. En o: hij verslikte zich plotseling grandioos, liep purper aan, hoestte en spuwde dan totaal onverwacht een erwt uit. De peulvrucht floepte eruit als een kogel uit een kanon.

Een erwt!

Mirakel?

Geert en Jef stokten in hun sadistische gebaren. Ik ook. Voorgoed. We keken verbijsterd naar Didier Jezus. Aan die scheurende hoest was een einde gekomen door een stomme erwt die ergens vanuit de diepe krochten van Jezus naar buiten gekatapulteerd werd.

De erwt rolde tussen de knikkers.

Jezus was weer Didier.

Hij was voorwaar de zoon van de dokter.

DE HORLOGEMAKER VAN SINT-PIETERSBANDEN

De Belgische centiemmunten waren nog in omloop. Op de maan had nog geen sterveling de fameuze grote stap voor de mensheid gezet. En het regende vaak, zoals het alleen in Vlaanderen en in de herinnering regenen kan: eindeloos en grijs.

Het straatje was zo smal dat je er amper met z'n drieën naast elkaar kon lopen. Het had ook geen naam. Het was een vergeten kasseisteegje in een provincie-stad, dat de Oude Burg met de kerk Sint-Pietersbanden verbond. Het bestond uit blinde muren en achterkanten van opslagplaatsen en ateliers, met hier en daar hoge, opake ramen. Daartussen weggemoffeld woonde en werkte de horlogemaker: een deur, een venster. Het huisnummer hadden kwajongens uit de jaren vijftig afgerukt en meegenomen. Na de zondagcinema drukten kauwgompubers er hun bakvissen tegen de blinde muren en harpoeneerden hun tong tegen hun gehemelte. Op dat tijdstip had de horlogemaker al zijn voorbehoedmiddel

gebruikt: hij liet zijn rolluik voor zijn raam neer. Hij benutte overdag namelijk de schaarse lichtinval die het steegje toeliet door vlak achter zijn raam zijn minuscule werk te verrichten, versterkt door de lichtplas van een extra lamp.

Wat doet een horlogemaker nog anders dan vermoord worden in een klokkentorenverhaal van Simenon? Met de regelmaat van een, nou: klok, sloop ik door weer en wind het steegje in om stiekem poolshoogte te nemen. Ik weet niet hoe oud de man toen was. In de ogen van jonge snuiters is iedere volwassene oud. Misschien ben ik nu al ouder dan hij toen was. Hij droeg een onwerelds eierbrilletje op zijn neus, lang voor de Lennonmode. Op dat brilletje waren extra kleppen en glazen gemonteerd. Ik tipteende tot vlak bij de lichtbundel die uit het raam naar buiten viel, ondertussen ook de steeg in de gaten houdend. Het gebeurde namelijk dat een avondlijke kerkganger of een boodschappend kind er zijn fiets stalde. Maar alleen de honden en de katten uit de provinciestad hadden het steegje niet vergeten; voor de rest passeerde er zelden een sterveling. De horlogemaker was op kleine schaal altijd druk in de weer. Ik kon me voorstellen dat hij elke dag opnieuw een uur werktijd goed moest maken, doordat hij voor en na schooltijd glurende en joelende deugnieten met nijdig getik tegen het raam om de haverklap weg moest jagen. Waarna hij zich weer geconcentreerd over zijn miniheelal boog, moeilijke formules tegen zichzelf mompelend. (Misschien heeft hij zich mettertijd ook over de horloges van die kwelduivels ontfermd, toen ze de leeftijd bereikt hadden waarop ze meenden dat ze de tijd aan hun pols moesten binden en aldus het statuut van 'sterveling' verkregen).

Ikzelf deed het dus stiekem, want ik had alle Pim-Pandoerboeken gelezen. Ik was een schimmige, geheimzinnige detective met een duister verleden, wiens schaduw slechts één van zijn vele vermommingsen was. Onder mijn waakzame maar ongeziene oog opereerde en construeerde de horlogemaker. Hij kende de oude geheimen van de tandjes en de raderwerkjes die de Tijd met een trage, ongeziene, maar massieve kracht vooruitduwden, fractie per fractie, vaak splinter per splinter. Hij had verjaardagen in de hand, gedenk- en doemdata. Op zijn bevel was er geen oud- of Nieuwjaar. Onder zijn loep kon hij de tijd fragmenteren en de geschiedenis even halt laten houden. In het stadje speelde de film; in zijn stulpje maakte hij de stills. Hij zou de tijdmachine uit kunnen vinden. Of het perpetuum mobile, zoals de oude Douwe Tjaarsma uit een verhaal in het Hollandse prachtheugdblad Taptoe, jaargang 1959. Zo bespiedde ik hem vele malen, terwijl ballonnen gevuld met fantasie zich uit mijn jongenshoofd losweekten en in de steeg bleven zweven, naast de warmebakkersgeurtjes. Time was on my side. In de schaduw van de klokkentoren van Sint-Pietersbanden kende ik vele onbe-waakte ogenblikken.

Op een gure valavond zat de horlogemaker ingespannen maar volslagen roerloos achter zijn raam. Hij was dood. Regende het? Ik weet het niet meer. Jaren later zit ik hier zelf, op zijn plaats, over hem te schrijven. Dit is ons verhaal. Tussen de regels moet u zich een gure wind uit de jaren vijftig inbeelden.

Jaak was op Caroline en trok elke valavond met wapperende jas ('paletot') de wacht op achter het standbeeld van het Heilig Hart tussen de twee gazons aan de achterkant van de kerk Sint-Pietersbanden. Om de haverklap had hij daardoor een fikse verkoudheid te pakken. Hij verbeet die telkens weer dapper, in liefdesnaam. Danny's ma werkte in het dameskapsalon op de hoek van het Beerstraatje. Ze assisteerde er op drukke dagen de kapster, die veel jonger dan haar was. Danny was een vroegrijpe teddyboy, met een beroepsmilitair als mannelijke ouder. Ik was jaloers op zijn voornaam. In die tijd was -y nog sexy. Didier-van-de-dokter met de rollende r was verslaafd aan chocola. Het beroep van zijn pa en zijn lieve krullen bezorgden hem om de twee jaar een van de hoofdrollen in de Credostoet, die zich religieus murmelend en mompelend door de straatjes van de stad voortbewoog. Hij beeldde dan het Heilig Kindje Achas uit, wiens beenderen in Sint-Pietersbanden als relikwie werden bewaard. Toen hij wat groter werd, was hij de hoofdherder, een echt lammetje om zijn nek gedrapeerd. Geert leefde al van jongs af in de wolken, wazig door straffe brillenglazen starend. Al heel vroeg kocht hij zich een rode jekker, bekeerde zich tot het hippiedom en spoelde enkele jaren later levenloos aan de oostkust aan. Jef was de klassieke kleine van de bende. Hij fokte ook, brak ettelijke brilletjes, wekte overal medelijden, kreeg als eerste van ons een heuse 'grote' fiets en verongelukte mettertijd stomweg in de omgeving van een 'Thier-Bräu-Hof'. (Dat trema wisselde om de haverklap, na elke storm. Er heerste twijfel hieromtrent).

Met die vijf kornuiten lag, zat of stond ik na schooltijd gewoonlijk op de loer in de aura die het Heilig Hart over de duistere kerkgazons uitstraalde. Aan de overkant gaapte de donkere Ben-Hurachtige spelonk van cinema Ons Huis: ideaal voorgeborchte en perfecte uitvalsbasis voor ons, halfwassen schooljongens van twaalf.

Die 'coiffeuse' waar Danny's ma werkte, had 'moeten' trouwen. Oorzaak: de blinde muur in het steegje van de horlogemaker. We slopen als indianen over het kerkgazon en bespieden de volslanke silhouetten die aan de ramen passerden. Af en toe werden we door belgerinkel van een schoolmeester of felle stralenbundels van een auto als een klad kraaien uiteengedreven. Dan waaierden we opgeschrikt uiteen, om na vijf minuten weer ergens anders samen te zweren.

'Ze heeft tietten als warmwaterkruiken,' zei Danny.

'Weet je dat je niet kunt pissen als je vrijt?' merkte Jaak op. 'Je kunt dus niet missen. Het komt er zo uit, en het is geen pis.'

Jef glimlachte ongemakkelijk en verlangde naar bedtijd en zijn geheime collectie filmster-chromoprenten tussen de lakens. Geert en Didier kietelden mekaar af als kleine kinderen. Ikzelf wachtte met een hart als een drumstel tot de Drie Musketierinnen van de Liefde op de fiets in het Beerstraatje zouden passeren: Bea, Liliane, Ria. Ondertussen, op schootsafstand van ons, zat de horlogemaker ingewikkelde mechanismen te dissecteren.

'Hela daar! Van dat gras af, Kongolese slingerapen!'

Geschrokken veerden we op. 'Kongolese slingerapen' was het ons welbekende scheldwoord, gebruikt door vijandige scouts. Wij waren allemaal K.S.A., Katholieke Studenten Actie. Het was Sapperloot, de leraar aardrijkskunde van de 'grote' school én aalmoezenier van de stedelijke Scouts, onze weekendvijanden. Een pestkerel.

'En vlug wat!'

Dreigend hield hij halt op zijn solex, waardoor zijn lichtbundel op slag fletser werd. Wij krabbelden recht en stormden naar de vijf windstreken uiteen, ons gezicht zoveel mogelijk afgewend. Sapperloot wrong weer aan zijn handvat en de solex verdween pruttelend en knallend.

Het was diezelfde gedenkwaardige avond waarop Danny verbaasd gezegd had: 'Tiens, ze is er niet.'

'Wie?'

'Ewel, mijn moeder. Ik zie ze niet.'

We hadden gezamenlijk extra gespioneerd, en inderdaad: geen vrouwelijke ouder van Danny in kapsalon Lucrèce te bespeuren. We kregen alleen de fraaie vormen en de veelbelovende rug van de jonge kapster in ons vizier. Na Sapperloots steen in de kikkerpoel zochten we elkaar die avond niet meer terug op. Ik lanterfantte wat op de Oude Burg, wachtend op de drie fietsende gratiën, waarmee ik later, zeker weten, ooit zou vrijen, maar die daagden niet op. Ik sloop nooit nog het duistere kasseisteegje in. Maar het doemde wel in mijn koortsdromen op. Ik beschikte over voldoende ingrediënten om er iets gewaagds van te maken. En inderdaad: de werkelijkheid speelde serieus met mijn voeten. De horlogemaker was in de achterkamer Danny's mama aan het dissecteren. Met zijn onwerelds brilletje op zijn neus zat hij, gespreid geknield, in aanbidding voor al dat blanke mamavlees. Daarna richtte hij, heerser over de microkosmos der

wieltjes en radertjes en tandjes, zich op, een indrukwekkende zonnewijzer als voorbode voor zich uit torsend. En hij nam liefdevol de temperatuur van al dat prachtig mamavlees. Zwetend werd ik wakker.

Dat was een still uit de vettige film van een overspannen werkelijkheid. Het werd tijd dat ik ouder werd.

Anderhalve week later zat de horlogemaker dood achter zijn raam. De pa van Didier, de dokter verschaftte zich toegang tot het kleine pand, trof er de horlogemaker op zijn vertrouwde werkterrein aan en constateerde hartstilstand. De tikker had opgehouden te tikken.

Niemand van de vijf kornuiten is nu nog in leven: verkeer, drugs, de grote K. Ik heb het gevoel dat ik moest overschieten om ze nog eens te memoreren. Maar de echte hoofdpersonages in mijn herinnering zijn de jaren vijftig, de gure wind, het smalle steegje en de horlogemaker.

Ik heb het pandje gehuurd om te schrijven: ik verkies de pen boven polshorloge en pendule om de strijd met de Tijd aan te gaan.

DE GESCHIEDENIS VAN MIJN HAAR

Mijn grootouders verborgen hun hoofdharen onder doeken, mutsen en petten. Ik heb lang gedacht dat die deksels dienden om de haren bijeen te houden. Een aanhanger van hoofddeksels ben ik niet. Ik verfoei de petdragers, de motorhelm-midlifers, de bandanasnobs, de bivakmutsimbecielen, de kappubers (dat woord: hood!), de hoedgelovers, de vrouwen met een complete fruitveiling op hun sta-ketsel van haar, koninginnen van Nederland met een rotonde op hun kaaskop, de zonneklepidioten, de pettengabbers, de mutsentorsers, de kepielullen, het fietshelmgepeupel, zelfs de zweetbandjoggers.

De trouwfoto van mijn verwekkers (de term 'ouders' is hier nog niet echt van toepassing, zelfs gezien hun toenmalige leeftijd) verraadt nog helemaal niets. Het DNA van mijn latere vader strekt zich al enigszins ver doch niet echt veront-rustend over zijn voorhoofdshuid heen, richting kruin. Deze topkeerzijde valt uiteraard niet te ontwaren op de foto. Mijn latere moeder vertoont ten oosten en ten westen van haar hoofd een ongelijke krullenopeenhoping, alzo met voorbe-dachten rade door een coiffeuse geconcipeerd. Er is werk van gemaakt, naar de smaak van de tijd. Eén oor is zichtbaar.

Beiden zijn zwartharig. Dit zal mettertijd, en al tamelijk vlug, dimmen: van grijs over zilver naar wit. Een familietrekje.

Pikant detail: mijn mannelijke verwekker draagt het Belgisch legeruniform van onderofficier. Op een stamboomsite ontdekte ik dat hij geen toelating had gekregen van zijn moeder om te trouwen. Ze zaten elkaar in de haren. Omdat hij net meerderjarig was, kon hij op de burgerlijke stand van het stadhuis een akte bekomen om dat wel te doen: een wettelijk geregelde 'akte van eerbied' waarmee zij officieel geïnformeerd werd over het huwelijk. Zijn legerplunje zal de enige betaalbare mogelijkheid geweest zijn. Terug naar de haren.

Ik werd ter aarde besteld in een provinciestad waar het wemelde van de herenkappers, gewapend met flikkerende scharen en ongenadige tondeuses. Spiegels verdubbelden deze gruwel. Leuke namen als Haar Zaak, Hairbag, Hoofdzaak, Hairport, Hem & Haar, Ben Hair of Haircules bestonden nog niet. Een naam moest volstaan, onderaan de strenge titel 'coiffeur' of 'kapsalon' in een halve cirkel op een raam: Gust, Gerard. De DNA-collectioneurs. Leden van de vier-schaar. Wanneer wij na zo'n bezoek over ons achterhoofd wreven, van de nek omhoog tot in de kruin, dan werden onze handpalmen geperforeerd. Het leek op een spijkerbed. De epoche van de lange haren was aangebroken en wij haatten scharen als de ziekte. Bij het minste spoor van enige lengte werden wij naar zo'n haarinstituut gejaagd, want zij die het in die tijd voor het zeggen hadden, vonden lange haren vies, opstandig, communistisch en heidens. Het scheelde nooit veel met een onthoofding. Conflicten ontstonden; verzet groeide.

Ik vond het vreselijk een bruinharige krullenjongen te zijn. Mijn ultieme droom betrof lange ravenzwarte indianenharen. Krulharen hebben de onbedaarlijke neiging zich weer naar omhoog toe te werken. Alleen in badnatte toestand tonen ze even hun echte lengte. Ik was dus een van die onfortuinlijk gevederde pechvogels, zoals de roodharigen en de wittepenen onder de schoolgaande jeugd.

Die vrouw van op de trouwfoto, ondertussen mijn moeder, zelf een krullenmens, ging ongenadig tekeer met een borstel wanneer zich krullen op mijn hoofd begonnen aan te dienen. De volgende stap was een zoveelste audiëntie bij Gerard of Gust. Vaak werd ik hierbij vergezeld door mijn vader, om er zeker van te zijn dat het correcte bevel werd gegeven: 'Kort!'

Ondertussen merkte ik tot mijn afgrijzen dat de achterover geharkte haren van mijn vader steeds verder terugweken. Bij dit vluchtmanoeuvre verbleekten ze ook. Bovendien ontstond alras boven op zijn hoofd iets priesterachtigs, een schijn van heiligheid: de maan begon door de bomen te schijnen. Als ik aan hem ontsproten was, stond mij dat dan ook te wachten? Hoeveel tijd had ik nog om echte lange haren te torsen? Waren er middelen tegen haaruitval?

Mijn moeder experimenteerde er zelf duchtig op los met haar eigen haren. Ze bouwde ze op met vreemde voorwerpen erin verstoppt; ze probeerde een heel gamma aan kleuren uit; spelden en andere haarfijne kneepjes stuurden het haarlandschap in de gewenste richtingen; zwierige haartorens werden afgewisseld met herverkaveling van de beschikbare schedelgronden; ze kneedde allerlei soorten dotten en knotten. Nooit echter liet ze beduidende lengte toe zoals in haar jongere jaren; alleen hoogte was een feest.

Betreffende mijn eigen stoppels en krullen verviel ik vaak in somber gepeins. Mijn universiteitsjaren naderden. Reeds had een eerste lief me de bons gegeven en een langharige deejay veroverd. 's Nachts plette ik mijn hoofd beurtelings links en rechts stevig op mijn kussen om die verdomde krulwoede uit mijn haren te krijgen. De begeleide bezoeken aan de kapper waren verminderd. Vader kreeg het drukker en ik moest aan de studie. Toch verkeerde mijn haarbeleid nog in alarmfase. Bij het minste spoor van camouflage van een of ander oor door een plukje haar was het weer 'kort!' geblazen. Beatles of geen Beatles. Haargroei was nog steeds een hoofdzonde.

Nauwgezet hield ik elke dag de frontlijn van mijn haar in de gaten, want van daaruit zou het offensief vertrekken. Stiekeme wasbeurten met shampoo volgden elkaar steeds sneller op: ik had ontdekt dat mijn haren beduidend meer volume kregen na zo'n bolwassing. Soms begon ik op een Beatle te gelijken. Waarop de vrouw met de haartoren weer haar vervaarlijke borstel bovenhaalde.

Op kot aan de unief had ik mijn eigen grote spiegel op de schuifdeur van een gigantische kleerkast. Het ogenblik was aangebroken om alle middelen in te zetten om langharig te worden. Ik controleerde dagelijks elke millimeter en inspecteerde nauwgezet mijn haarlijn. Ik investeerde in shampoo. (Jaren later zou ik een prijs winnen met een slogan voor shampoo waarin het woord 'shampoo' zelf niet mocht voorkomen: 'Kleren, schat? Niks van aantrekken. Ik zie je het liefst met je haar'.) Ik masseerde mijn hoofdhuid met een wonderolie uit de commerciële haarhemel, hierin wel tegengewerkt door budgettaire beperkingen. (Jaren later ontdekte ik in het badkamerkastje van mijn vader hetzelfde olietje). En zie: ik werd iets meer met rust gelaten. Mijn resultaten vielen mee. Tijden veranderden; mensen vergrijsden. Een broer van mij ging voorwaar voor het kappersberoep. Na deze beslissing liet mijn vader op bescheiden wijze zijn baard staan: kort, ingehouden. Dat zilveren kin- en wanggewas gaf hem allure. Hij kocht ook een plaat van Joan Baez. Dit waren onmiskenbaar de lang verhoopte signalen: daal neder, o haren! Spoed u allen benedenwaarts! Word lang, langer! Voel jullie vrij! Haast jullie naar mijn schouders toe!

De krullen bleven stug, maar het begon te lukken. Via een soort afrolook bereikte ik mettertijd en metterdaad de gewenste lengte. Ik kon al flink schudden met mijn haar, zoals de rockers. Toen ik enkele jaren later nog in verplichte militaire dienst ging (ik was al getrouwd), belandde ik tussen vroegrijze kerels in de medische dienst: dokters, kinesisten, tandartsen. We hadden allemaal een beetje langer gestudeerd; zodoende deden we dapper mee aan de vergrijzing van de bevolking. Ik runde er de sectie Personeel, zelf ook al flink grijsdooraderd. Maar dat peper-en-zout kon je bijna niet merken, want mijn hoofdzaak was een militaire coupe geworden. Op mijn vaders legertrouwfoto stond veel meer haar. De frontlijn zag er zwart van de haren.

De eenentwintigste eeuw is meerderjarig geworden. Gust en Gerard zijn allang met hun haar. Ik scheer ze over dezelfde kam. God hebbe hun DNA. Mijn eigen (half)lange haren – ondertussen al vele jaren hagelwit – overleefden alle trends, crisissen, modes, rages, aan- en opmerkingen. Ze dunden wat uit door de vele oorlogen, maar ze bleven me trouw. Ik constateer nu haarfijn: in coronatijden val ik niet eens meer op.

RICHMOND FILTER & BETTERFOOD

Vader typt. Hij typt als een razende. Hij kan dat. Ik sta naast hem toe te kijken. Terwijl hij neerzit, ben ik rechtopstaand net zo groot als hij. Er ligt al een stapeltje bladen naast hem die volledig gevuld zijn met woorden. Ze gaan allemaal over asperges. Ik weet niet wat asperges juist zijn. Het klinkt Frans. En veel en moeilijk. Die dingen kan ik me niet goed voorstellen. Mijn vader heeft het me daarnet uitgelegd. Asperges zijn een soort witte wortels. Even zie ik veel witte wortels voor me in de vorm van een reuzengebit. De vele bladzijden over asperges zijn geschreven door Herman: de zoon van een boer die familie van ons is. Ze wonen buiten de stad in een huis dat je hoeve mag noemen. Herman gaat nu afstuderen aan een land- en tuinbouwschool. Dit is zijn laatste opdracht. Asperges. Ik knik. Hij tikt.

Mijn vader, die in een drukkerij werkt en eigenlijk ook een boerenzoon is, moet al die geschreven bladzijden van student Herman overtikken. Al die hanenpootjes die zich over het papier haasten naar het einde van elk blad toe, waar dan telkens weer een keerzijde aan vastzit. Ik hou van het salvo van de aanslagen en blijf toekijken. Het lijkt op pianospelen. Ping! Af en toe hapert er wat. Dan mompelt vader wat tegen de machine. Ping! Of hij vloekt zacht. Uit de asbak naast de machine kringelt onophoudelijk blauwachtige rook omhoog. Indianensignalen. Vader grijpt na ieder eindpunt na een zin blindelings naar de sigaret in het

gleufje. De uitgeblazen rook, nu grijsachtig, wolkt tegen de bladzijde in de machine aan en verdwijnt daarna in de kamerlucht. Als de sigaret bijna op is, steekt hij met het oude stompje een nieuwe aan. De filter is dan al bruin geworden.

‘Wil je dat ook kunnen?’ vraagt mijn vader plotseling.

‘Asperges?’ zeg ik.

‘Nee: typen.’

‘Misschien.’

‘Je kunt het leren.’

‘Ik kan ook al rap schrijven.’

‘Typen gaat vlugger.’

De machine krijgt weer een frontale rookaanval te verduren. Er breekt ook een nieuw salvo los. In plaats van te sneuvelen, worden er alsmaar meer woorden geboren. De machine herkaut elk wit blad langzaam maar zeker. Ik blijf geboeid toekijken.

De accordeonleur tussen de woonkamer en de keuken wordt met een ruk opengeschoven. We kijken allebei even vlug op; het lijkt op een welkomstgroet omdat we daarbij ongewild ook even knikken. In de keuken druipt de regen van het doorzichtig plastic haarkapje van moeder. Ze poot twee tassen vol met winkelwaar op de tafel neer. Daarna bevrijdt ze haar filmsterkrullen uit het regenkapje. Het huft alle kanten op, blij met de plotse vrijheid. Ik zie drie op elkaar gestapelde bokaalrolmops verschijnen. Op een rood-wit stuk inpakpapier van slagelij Depuydt staat in een halve cirkel gedrukt: Versch Inlands Vlees. Ik denk dat er iets aan de hand is met dat eerste woord. Een typemachine zou dat niet willen typen. Of zijn de twee andere woorden verkeerd?

‘Heb je mijn sigaretten mee?’ roept vader. Ik kijk naar moeder. Ze antwoordt niet. Ze duikt met haar rechterarm diep in een van de tassen, plukt er in een keer drie pakjes Richmond uit, komt door de accordeonleur de woonkamer in en mikt met een ingehouden gooibeweging de sigaretten op de tafel, naast de asbak. Een van de oranje pakjes blijft rechtop staan. Moeder verdwijnt weer door de lelijkste deuropening ter wereld naar de keuken. Regen biggelt overal van de ramen. Vader houdt plotseling op met zijn spervuur en kijkt even naar mij. Hij trekt een gezicht waarvan ik niet weet wat het betekent. Zijn mond en zijn wenkbrauwen proberen erop te wijzen dat het niet erg is. Dan pulkt hij een van de verse pakjes Richmond Filter open. Drie seconden later gaat het weer van takke tak takke tak takke tak en ping!

Hij zal roken tot zijn zestigste ongeveer. Op Vaderdag zal hij geveld worden door een klassiek hartinfarct. Ze zullen hem in de kliniek van zijn eigen provinciestadje eerst zeven maanden in de pillenwacht zetten, in afwachting van een grondige

chirurgische ingreep in een universiteitsziekenhuis. Daar planten ze vijf hartoverbruggingen in zijn lijf. Bij ons eerste bezoek toont hij zijn ritssluiting, als een tatoeage in zijn blote bast. Hij zal nog lang leven, tot hij net geen negentig wordt. De vrouw die hem de pakjes Richmond toegooide, zal nog langer leven. Maar dat zal ze zelf niet beseffen.

Zijn er bij ons aan tafel ooit asperges verschenen? Dat weet ik niet meer. Aan de eetgewoontes van de jaren zestig van de vorige eeuw bewaar ik weinig herinneringen. Alle maaltijden uit onze jeugd worden bereid door een hoogbegaafde vrouw die zowel een viool- als een schoolcarrière aan zich voorbij ziet gaan. Aan de stedelijke muziekacademie kaapt ze een eerste prijs vioolspelen weg en in al haar schoolvakken is ze altijd de primus. Een hersenvliesontsteking op een slecht moment en een doodgewone roeping steken daar een stokje voor: trouwen, kinderen, bouwen, huishouden. Daarom gooit ze op die regendinsdag de sigarettapakjes woordeloos op tafel.

‘Je bent wat je eet’. Mensen met iets ergers dan een opinie, namelijk een overtuiging, proberen je dat wijs te maken. Goed, als dat zo is, dan ben ik een bijzonder zoete, zachtaardige jongen. Eerst zijn er de pletkoekjes voor papjes: merknaam Betterfood. Daarna ben ik levenslang verslaafd aan chocolade. Zowel de echte zwarte bittere als de schijtbruine nepchocolade. Als ik echter aan rauwigheid doe, dan heeft dat niets met eten te maken, maar alles met drank. ‘Drank’ zijnde metafoor voor alcoholhoudende drank. Dan ben ik misschien wat ik drink. Ik sta dan heel ver van de huisbelprofeet, die op zaterdagmiddag verkondigt: ‘Zeewier eten is erg gezond’. (Eigenlijk verwoordt hij het Bijbelser: ‘Het eten van zeewier is gezond’). Dan verkoop ik zo iemand bijvoorbeeld een verbale dreun, zowel voor de inhoud als voor de verpakking van zijn boodschap, en ook voor zijn slechte timing. Dan gedraag ik me zouteloos. Dan staat rauwkost tot mij zoals olie tot vuur. Het wordt rouwkost. Ik kan de gezondheid van betuttelaars ernstige schade toebrengen.

Mijn moeder staart jarenlang met afgewende, niets- en allesbegrijpende blik naar de onbestemde verte. Ook als ze naar ons kijkt. Door ons heen kijkt. Naast ons kijkt. Of als ze midden mompelend, feestend, gekscherend of doodgewoon aanwezig volk is. Na dat lange oponthoud van circa veertig jaar zal weer zoals vanouds woeste bewolking over haar gezicht trekken, dat weldra het woord ‘ge-laai’ verdient. Reddeloos gered, opdrachten volbracht, bijna mystiek onthecht, verzandt ze andermaal in de verlichte schemerzone waar dichters met hoge koorts rondwalen, knettergekke dansers in hoekjes vertoeven en allerlei andere hypersensitieve fijne lieden van de Laughing Academy opendeurdag houden. Ik heb altijd gehoopt dat ze mij eensklaps haar Russische afkomst zou openbaren, maar het enige wat bij haar echt uit het niet zo verre oosten komt, is haar

viool van Hongaarse makelij. Ze was ooit een prima piepjonge violiste. Vijf kinderen en een man pakken haar die viool af. Al die jaren blijft het muzikaal stil op haar Titanic. Het is een cliché als een kathedraal met duivenstront op, maar de viool van de moeder belandt op zolder, terwijl beneden het irritante getokkel van minder getalenteerde kinderen op de piano weerklinkt.

Tijdens mijn kinder- en jeugd jaren eet ik per ongeluk gezond. Geld voor allerlei exotisch, pikants en ongezonds blijft goed verborgen of is er niet. Zelfs niet voor doodgewoon veel. Fruit vergezelt brood. Bijna alles wat in de tuin groeit, komt ook op tafel terecht. Een aardappel is een aardappel, gekookt in water. Melk is goed voor elk. Luxe is voor later, predikt de rantsoengeneratie. Je bent wat je eet, beweren ze. We zijn dus mager. Op dagtrip aan de Vlaamse Noordzee zijn we zichtbaar nog magerder – er hollen nog kinderen rond als vergelijkingsmateriaal. Elk jaar weer kijk ik uit naar de herfst, de winter: dikkere verpakking. Iedereen gelijk voor de wet van Celsius, iedereen koud. Op een oude Gevabox-foto sta ik aan de IJzertoren in Diksmuide naast mijn vader vooral veel kleren aan te hebben en meer op de wereld te zijn dan in de dunne werkelijkheid daarbuiten. Die foto verklikt mij. Ik maak me dik. Ik ben wat ik niet eet. En niet alleen god, maar ook de duivel zit in het detail: ik draag een 'chapka' op mijn hoofd, een soort Oostbloks soldatenmutsje dat toen overal verkocht werd. Russisch bloed, dan toch? Nee, gewoon een stomme kop met een vreemd voorwerp op.

In haar bronstijdperk brandt mama echte kaarsjes in de kerstboom en bakt ze vrolijke pannenkoeken. Ze speelt bakelieten muziekplaten af die in bruinpapieren hoezen zitten. De glazen en wat erin door jonge tantes en nonkels gewalst wordt, zien er duur en feestelijk uit. De grote overstroming van 1953 bezorgt de Lage Landen rimpels en rillingen. Met al dat water komt een eerste kind mee aangespoeld. Het oudste kind, ik. Daarna breekt de lange duisternis aan. Zomers te zwaar van gemis; winters te scherp van besef. Het elementaire bestaan op aarde wordt onvoldoende doordeseemd met wat het net aanvaardbaar maakt: geluk, toeval, desnoods respectievelijk stom en dom. Of bijvoorbeeld iets van een hogere orde dat na gebruik toch weer met de glimlach weg kan worden gegooid. Nee, de wereld is een blauwe plek. Kinderen moet je vooral hebben. Kinderen dienen om naar school te stappen. Deze kinderen vormen een archipel van eilandjes. Deze vijftallige eilandengroep verklaart de koude oorlog aan de mama. De papa kan alleen maar lijdzaam toezien, met van woede trillende handen, zelf al in volle oorlog met zijn trouwfoto. Hij tikt niet langer op zijn vertrouwde typemachine: hij hamert erop.

Het is niemands schuld dat ik verslaafd ben aan chocolade, gedichten en verhalen schrijf, mensen verbaliseer als ik gedronken heb, een onverklaarbaar heimwee heb naar een land waar ik nooit ben geweest. O, heimwee, ja, zoals

eenieder, 'want bij elke wieg heeft een deur opengestaan, al was het nog zo kort en op een kier, naar wind en licht buiten de tijd'. Mijn mama heeft evenmin aan de goden gevraagd om die mama te zijn, een mama of geen mama. Desgewenst moeder. Ik herken het wel in mijn liefjes: die weerschijn die me aan haar doet denken. De gloed van de pre-mama; de icoon van de avant-moeder. In de ogen van de mensen om je heen loopt alles zo vaak verkeerd af. Maar eigenlijk red je bijwijlen jezelf. Waar ik haar jaren later andermaal ontwaar, in de gezichten, zeg maar: blikken van de anderen, daar vlucht ik. Tijdelijk lijf ik me dan in het leger van de zoetekauwen in, de drinkers, de dromers, de dichters. Ik wil haar niet meer nog eens meemaken. Waar ik als eerstgeborene haar viool afpak, daar geeft zij als moeder mij mijn poëzie. *It's an offer I can't refuse*. Het is mijn *underground railway*. Ik schrijf haar af. Van mij.

Wind, storm, zee, woestijn: onze fascinatie voor 'slecht weer' en 'weidsheid' is gemeenschappelijk. Ze weet dat ik van de wind hou die haar hoofdpijn bezorgt. *Objective correlative*? Zijn het weer en de natuur zoals we die graag hebben de spiegels van de ziel en het gemoed? Het zij zo, als het bestaan op deze blauwe plek in het heelal toch maar een langgerekte hoofdpijn is. Laat maar waaien dan. Waar we het, natuurlijk onuitgesproken, totaal oneens over zijn: gewicht, omvang van het menselijk lijf. Ik droomde ervan meer op de wereld te zijn, minder mager. Toch vind ik dijen die over stoelzittingen uitdijen afstotelijk. Mama wil dun zijn, worden, blijven. 'Fijn', zeggen ze bij ons. 'Mager', luidt de feitelijke diagnose. 'Ondervoed', denk ik erbij. Het is in die vreselijke tijd van voor de woorden 'slank' en 'volslank' bestaan. Magerzucht (eigenlijk is het meer angst voor dikheid) bepaalt onder andere ook de stillevenen op de eettafel thuis. In die tijd deel ik het lekkerste onder het lekkerste, friet, ook nog eens met Aloysius, mijn teddybeer. Die heeft een gaatje in zijn holle buik, zoals bij de mensen. De moeder merkt het niet; ze staart over de tafel heen. Ze is niet dik, dun, mager, slank of volslank. Door erfelijkheid en afstamming is ze van dat alles niets. Ze is fysiek volmaakt en ontnemt mij het recht op vet. Betterfood, weet je wel.

De geluiden veroorzaakt door het eten van een appel. Het geschuif van de accordeondeur. Het nachtelijke tappen van een waterzuigpomp in de opgebroken straat. Het matineuze gegil van een stoomfluit. Geroffel van regen op een golfplaten dak. Geprevel van gebeden. Gelui op zondag. Zomers belgerinkel. Soldatenhalfuurtje op de radio. De knal bij het doorbreken van de geluidsmuur. Donner, bliksem, geruis van bladeren. Verstikte stemmen. Het zinderen van stilte: sneeuwstilte, hittestilte, ruziestilte, ziektestilte. Oorverdoving van schoolpleinen. Klokhuisen, kleren na regen, pijptabaksrook, Richmond Filter, chloor, gymzweet, putlucht, warme melk, zure pis, moederspeeksel, de stoppelbaard van

een buurman, houtkrullengeur, de kachel. Troost door herfst. Genezing aan zee. Voelen, ruiken, smaken, horen, zien, zwijgen. Mamamia. Schrijven.

Hoe ouder ik word, hoe dichter alles weer komt. In de lichtplas van een oude straatlamp uit de jaren vijftig van de vorige eeuw zie ik steeds beter hoe wazig de foto's van toen zijn en hoe scherp de rest is net buiten beeld. Ouders kijken vaak weg van foto's. Een van de kinderen neemt zo'n foto, maar de anderen voeren ondertussen iets in het schild. Uitkijken geblazen. Kinderen kijken wel even naar het vogeltje, tijdelijk verblind door hooggespannen verwachting. Een foto is een poging in het kader van een eeuwigheid. Mama kijkt door alles heen. Of gewoon opzij. Geen kader of rand houdt haar tegen. Op een foto zie je veel duidelijker dan aan de echte mens hoe goed of hoe slecht de ziel eraan toe is die in beiden huist. Vele ziektes bezoeken mama nooit, want zij wil nooit echt op de foto. Haar ziel is allang vooruit gehold naar een ander bestaan, vanaf de dag wellicht dat haar vioolkist definitief dichtgaat. Reddeloos gered dicht ze zichzelf daarna jarenlang allerlei ziektes toe. Ik, dichter, ben de eerstgeboren zoon van een gesmoorde diva. Herodes heeft me over het hoofd gezien.

Je bent wat je eet; je wordt wat je niet vergeet. Met de planken waar ze maar twee of drie keer op staat en de koorts die ze dan bezweren moet, bouwt ze zich een levenskist om levenslang ziek in te zijn zonder te moeten sterven. Ongepeelde vioolmuziek begeleidt haar; de noten worden ontlokt aan een onbestaande partituur. In de plaats van een strijkstok komt een grimmige wasstok. Aaien, strijken, plukken worden vervangen door ruwere slaande werkwoorden. De eilandjes gaan drijven: bedplassend, marathonhuilend, verbitterd, verneerd. Wanneer we beginnen te begrijpen dat een man zijn lul in zijn vrouw moet steken om een kind te kunnen maken, vragen we ons af of dat bij ons thuis niet totaal anders is gebeurd. Hoe, dat weten we niet, maar alleszins niet 'zo'. Nochtans spoken we met z'n allen rond in een tijd waar overal ijverig kinderen worden gekocht. Schoolpleinen zijn volgestouwd met snel op elkaar volgende ukken, meestal fotokopietjes van elkaar, met uitzondering van de buitenbeentjes. 'Mooi', 'schoon', noemen pastoors en opvoeders dergelijke gezinnen. Maar de jaren vijftig en zestig van die oorlogseeuw stinken naar zuurpruimen, zure pis, zure melk, zuur kindervlees. De vaders zuigen aan sigaretten met of zonder filter; de moeders schillen een appel en prakken Betterfood.

In de grote wereld wordt er ondertussen ook duchtig wat afgehakt. Men transplanteert een eerste hart, men kogelt een president neer, op de voorpagina van de krant poseren zwarten zonder handen, in 'Nam' flamberen ze de huid van de roden. Het lot dat mama treft, is echter veel erger. Niemand kan dat begrijpen of bevatten. Er bestaat geen zielenzalf tegen. Niets helpt: zangkoor, huishoudhulp, gebedsgroep. Vaatdoek en valium voeren het bewind.

Alles vernielende woordenstormen en langdurige balorige stiltes volgen elkaar op. Een oudtestamentische kinderslaching behoort onzes inziens een tijdlang tot de mogelijkheden. We duiken onder in onszelf en vertrouwen zelfs elkaar niet meer, broers en zussen. De vader fossiliseert in zijn pantoffels en ranselt uit pure wanhoop en frustratie op zijn evenbeelden in. Het is nochtans de tijd van de UNO, NATO, BENELUX, EGKS: samenwerking, begrip, verstandhouding, vooruitgang, menselijkheid. Mijn reet, godverdomme. De terreur ten huize van de 'schone' of 'mooie' gezinnen verminkt menige babyboomer-puber grondig.

Mama kunstnares. Mama middelares. Mama troosteres. De vader is een stuk groter dan zijn vrouw; de moeder kleiner dan ze wenst. Het moedergedicht, nou: Moeder-gedicht van Hugo Claus moeten we als student tot op het bot meemaken. Elk woord, elke regel wordt omringd door en ingesmeerd met vele uitleggende citaten, teksten, boeken. Nooit, onderweg in dat gedicht, denk ik daarbij aan u: mijn mama. Noch mijn pen, noch mijn beenderen vatten bij het lezen vuur. Integendeel: in die tijd schrijf ik een vadergedicht. Ik ontdek de vaderfiguur aan de overkant van een straat, dubbel weerspiegeld via een etalageraam. Ik dicht hem wat kingewas toe, waarachter hij zich verbergt: zo'n kutbaardje dat de mond, dus de woorden camoufleert. Die vaderweerschijn trilt mee met dat etalageraam – weze het door de hitte, weze het door voorbij denderend verkeer. Fata morgana of doodgewoonheid. Het betreft de etalage van een winkel voor kinderspullen: kleren, speelgoed, babyartikelen. De zuurtegraad is er hoog. Ik zweet.

Je bent wat je eet. Ik ga chocolade kopen. Je wordt wat je niet vergeet. Dag mama.

WEERZIEN

De zaken waren min of meer afgehandeld. Ieder van de broers en zussen Vanhoutte was zijns of haars weegs gegaan. Mauwerik stapte alleen verder door het stadje van eierboerpraatjes en koektrommelplaatjes, zonder concreet doel, gaande gehouden door een combinatie van nieuwsgierigheid en weerzin. Warenhuis Lana van weleer heette nu Pool Snooker Darts Palace. Op de plaats van bakkerij C. was bakkerij D. verrezen, met behoud van de twee grote ramen waarachter het manna in manden tentoongesteld lag. De inboedel en inhoud van het oude stadhuis waren luidens een mededeling op een bord verkast naar een nagelnieuw spuuglelijk complex aan de periferie. Mauwerik was er daarnet gepasseerd, op zoek naar een parkeerplaats voor zijn auto. De plompe kerk stond nog

steeds in het midden: een kloek met brede flanken die hooghartig de middenstip van deze samenleving bezette. Dat katholieke gevaarte had de handel en wandel van het stadje bepaald. Ongelooflijk hoe generatie na generatie onder de knoet van de kerk-met-hoofdletter werd gehouden. Het stadje leek uitsluitend bewoond te worden door dat ridicule leger van god-met-hoofdletter. Die 'Großschreibung' deed hun teksten op conservatief Duits gelijken en veroorzaakte bladspiegels om bij te bibberen. Die G-plek! Pikken dienden om voort te planten; kutten om te baren. Stijve harken vermenigvuldigden zich met levendbarende kruisvaarsters. Zwartrokken en kapteven ejaculeerden hun dubbelzinnige metaforen, hautaine retoriek, gelijkhebberige voorschriften en valse nederigheid over de gebogen hoofden van de goedgegelovige gemeente: de tsjeven, de kaloten, de pilaarbijters. Na het sneuvelen kregen deze soldaten van god allemaal een identieke witte zerk op eenzelfde formaat. De koppels werden gezamenlijk in de aarde gestopt; één leven één steen – zo konden lange jaren nog de langstlevenden hun naam op zo'n zerk zien prijken. Gewoonlijk was dat moeder de vrouw, want de vent had het meeste vet en nicotine tot zich genomen.

Mauwerik voelde nog altijd zijn bloed koken als hij aan die donkere tijden met de brandglasramen en de preekstoelen terugdacht. Niks geen goede oude tijd. Niks geen onbekommerde zonovergoten jeugd. Krampachtigheid alom. Angst. Verbod en gebod. Kattenpis in de kerkportieken. Spionnen achter de gordijnen. Verklikkers in de straten. Verstikkende wierook. Dwingend geklingel. De walm van natte kleren. De rozige wangzakken van een dienaar des heren die een kelk hief. De smells en bells van een pronkerige bedoening die 'geloof' werd genoemd.

Dat geverfde kutwif uit de parfumerie met die vreselijke haartoren op haar kop hield de kudde schoolgaande Vanhouttes viermaal per dag nauwgezet in de gaten. Ook dat bakkerswif die haar vette haren in een fundamentalistische knot achter op haar kop wurgde, beschreef in geuren en kleuren alle straatmanoeuvres van de jonge Vanhouttes. Madeleine van de hoedenwinkel bespioneerde elke dag achter haar besmukte etalage het passerende kindervlees in de straat. In de Lana moest je een kinderdetector passeren in de vorm van een caissière die je met vernietigende blikken fouilleerde. Zo was er nog een heel legertje collaborateurs actief. De Mossad van het Leger van God. De MI5 van onze Moeder De Heilige Kerk, zeg maar Kerker. Verklikking alom. Alle informatie kwam vroeg of laat bij de vroede verwekkers van de Vanhouttes terecht, ook wel 'ouders' genoemd. Gescheurde oorrellen, pandoeringen, terreur van wasstok en vlakke hand, bedplassen: hoe het groeide en bloeide, zo'n schoon kroostrijk gezin in de welvaartsjaren met de extra betaalde 'dertiende' maanden dankzij koloniale uitbuiting. De gefrustreerde vrouw aan de haard en de missing link tussen 'boerhof' en kantoor konden dat karwei niet aan. Overall leed de konijnenkweek van de

katholieke gezinnen gaandeweg aan myxomatose. Het nageslacht vertoonde roodomrande ogen en begon veelvuldig te niezen: alternatieve linkserigheid en vrije liefde ondermijnden de grondvesten van een naoorlogse gemeenschap die zo schoon was opgebouwd rond de lul van een mannelijke eenverdiener. De aanschaf van een broeksriem waarvan de gesp het woord JERUZALEM vormde, aldaar gekocht tijdens die ene symbolische reis, zette geen zoden aan de dijk. De caravangeneratie vertoonde metaalrot en puberpuisten. Het was gedaan met 'levet scone', 'ora et labora' en 'starcke tronck, altyd jonck'. Zij die met elke opgespaarde fuck een vers kind bijeen schoten, kregen die fuck welgemeend en welgemikt terug, in their face.

Mauwerik voelde de woede weer opborrelen en stak een verboden sigaret op, terwijl een paternoster aan vloeken en verwensingen als een serpentine door zijn hoofd warrelde. Gefrustreerde kaarsvetkwezels. Rukkende biechtafnemers. Kwijlende huichelaars. Zwartgerokte verkrachters. Met bloed en zaad bevlekte soutanedragers die de mensen verplichtten op de mooiste ogenblikken van de week naar hun kille kerken te komen om boete te doen en die op de topmomenten van zoveel mensenlevens met hun geile poten de zaak meenden te moeten bekruisen in de naam van een vage god – een man. Waarom waren de vrouwen niet in opstand gekomen? Kon die god dan geen borsten hebben en een godin zijn? Was de testikelhorde meer waard dan de gleuvenbrigade?

Hij inhaleerde zo diep dat de rook niet eens meer uit zijn lijf tevoorschijn kwam. Plotse duizeligheid deed hem even voor een zitbank bij een oude waterpomp kiezen. Officieel was hij gestopt met roken. Maar de checkpoints waren weggevallen: zijn ex-vrouw was al jaren met een ander en zijn dochter woonde in Zuid-Afrika. Er waren alleen maar enkele vage caféweddenschappen met vrienden die uitblonken in vergeetachtigheid. En hier zou niemand hem erop aanspreken. Het was drie jaar geleden dat hij nog in zijn geboortestadje verschenen was. De sigaret was in een recordtempo op. Hij stond op en knipte de peuk met een boog op straat. De timing was bijzonder slecht. Net op dat ogenblik passeerde een auto met omlaag gedraaid raam aan de passagierskant. Het was raak.

'Godverdomme,' zei Mauwerik. Een verontwaardigd vrouwengezicht boog zich even zijdelings naar de bron van het kwaad toe. De getroffen auto hield stil vijf meter verder, op een vrije strook voor apotheek D'hoest. Even wou Mauwerik het op een lopen zetten. Hij kon zich nog net inhouden.

'Ewel??'

Met een misprijzend gezicht stapte de mooiste vrouw ter wereld op hem toe, de peuk als een kaarsstompje voor zich uit dragend. Mauwerik trok verontschuldigend zijn wenkbrauwen op, terwijl hij zijn mondhoeken als spijtbetuiging omhoog hees.

'Sorry... Sorry... En zeggen dat ik gestopt was... '

Ze gooide de peuk voor zijn voeten. Twee oude mannen waren nieuwsgierig op de bank komen zitten.

'Maar... '

'Maar... '

't Is niet waar... '

'Ja... ? Ja toch?'

'Jaja... !'

'Dorothea!'

'Mauwerik!'

Dorothea en Mauwerik vlogen elkaar onvoorwaardelijk in de armen. De oude ramptoeristen keken ontgoocheld toe hoe die twee gesmoorde woorden wisselden en zowat door elkaars schouderbladen heen wreven.

'Die peuk was zeker als vredespijp bedoeld?' opperde de ene.

'Het was alleszins geen scudraket, eerder een verdwaalde kogel' zei de andere.

'Mauwerik ... in hoogsteigen persoon... en hier dan nog wel!'

'Dorothea ... vlam van mijn jeugd... jou hier te treffen... wat een vreugde!'

Toen het gewrijf en gezoen de rand van het gênante bereikten, knikte Dorothea naar haar auto.

'Kom je even mee? Heb je wat tijd?'

'Eh... ja. Heb ik de passagiersbank niet verschroeid?'

'Ha ha. Vlug, want die oudjes hier komen bijna klaar.'

'O, dat mag niet in het openbaar.'

'Nog altijd dichterbé?'

'Rij je altijd met dat raam open?'

'De airco werkt niet meer.'

'De wonderen van de techniek hé.'

'Het is een dure en een mooie, maar een oude auto. Al zeg ik het zelf. Wat loop jij hier te doen? Je verdween toch eeuwen geleden? Brussel was het? Wat doe je? Waar hou je je mee bezig? Getrouwd?'

'Veel vragen ineens. Eh, ja. Ons ouderlijk huis wordt verkocht. Je weet wel: die Griekse neptempel op Golgotha. En copywriting. Eh: reclameschrijverij. En nee: was getrouwd. Wat jij? Hoe maak je het?'

'Ah ja: dat protserige huis met de twee zuilen op de Keiberg. Ik? Gewoon. Nog altijd thuiswerkende secretaresse van de manege hé. Dagobert heeft weer een lespaard gekocht, samen met een compagnon. De manege boert goed.'

'Rij je ook zelf?'

'Natuurlijk. Hobby. Wil je straks mee naar de manege? We hebben een bar met snacks. Mijn dochter en haar vriend baten die uit. Het is bijna middag.'

'Mm... ja.'

'Hoelang zal dat geleden zijn? Dertig jaar? Vijfendertig?'

'Hou op, Dorothea. We zien er nog niet zo verschrompeld uit. Herinner je je nog de geur van de oude muziekschool?'

'De reuk, zou ik zeggen. Ja. Vochtige muren. In hetzelfde gebouw trinden er ook bodybuilders. Oud zweet. Koud zweet.'

'Gymzalen hebben dat. Gezondheid riekt raar. Gezondheid riekt naar de dood.'

'Ja: gezondheid heeft een lijkucht.'

'Hoezo? Ben je bekend met lijkucht?'

'Mijn vioollerares rook naar natte hond. En ik woon hier al mijn hele leven.'

'Ha ha! Ik ben er na twee jaar notenleer mee gestopt. Speel je nog viool?'

'Nee. De strijkstok is allang opgeborgen.'

'Meester Wim gaf notenleer. Na zijn schooluren. Duidelijk tegen zijn zin.'

'Bijverdienste hé. Ze hadden in die tijd allemaal iets extra's. Overuren. Verzekeringen. Kindergeld. Een dertiende maand.'

Ze zaten op het terras van een tearoom bij nog een andere historische waterpomp die het stadje rijk was. Daar leden ze hier geen gebrek aan. Een opgedirkte vrouw die zo uit een slechte film leek weggelopen, bracht ze de gevraagde macchiato's.

'Woon je hier eigenlijk graag?'

'Ik ga hier dood,' antwoordde Dorothea fluks.

'En ik kon hier niet rap genoeg weggelopen. Kan ik je redden?'

'Wat heb je te bieden?'

'Eeuwige liefde. Brussel.'

'We raaskallen.'

'Zeg nooit nooit. Ze kunnen nog een tv-programma over ons maken.'

'Hebben wij eigenlijk ooit... '

'Neen.'

'Het was nooit echt aan hé?'

'Neen.'

'Inderdaad niet.'

'Mm.'

'Misschien omdat we bijna-buren waren?'

'Misschien.'

'Wat als... '

'Zie je: dat klinkt als een tv-programma.'

'Ha!'

'God beware me: je hele smeerboel van liefde en lust te grabbel gooien voor het verzamelde kijkvee.'

'Je praat nog altijd als een dichter hé.'

Dorothea legde haar hand op Mauweriks arm.

‘Maar ik weet ook nog altijd waarom je hier gevlucht ben, meneer de Brusselse reclameschrijver.’

‘Het is allemaal lang geleden hé.’

‘... zei hij. Je moet er nu nog aan toevoegen: ‘I was young’.

‘Ha ha. Nee: het was een escalatie van onvoorziene gebeurtenissen. En ik zou sowieso toch dit rotstadje verlaten hebben. Claustrofobie. Ademnood.’

Mauwerik nipte van zijn macchiato.

‘Het begon in de Lana, dat warenhuis uit het steentijdperk van de shopping-gekte.’

‘Ja hé? Haring? Vertel het me allemaal nog een keer.’

‘Er stond een emmertje haring bij de visafdeling. Zonder deksel.’

‘Hilarisch: haring!’

‘Je snoept al bij voorbaat hé?’

‘Die goede oude tijden... ‘

‘Ik was met mijn moeder en mijn tweede broer in de Lana... ‘

‘Wat bedoel je met een tweede broer?’

‘Die net een jaar jonger was. Er volgden nog drie koters. Die waren thuisgebleven, bij het oudere buurmeisje dat gewoonlijk op ons paste.’

‘Aha. Een kroostrijk gezin hé.’

‘Breek me de bek niet open. Per vers kind dat erbij kwam slonken de kansen op leuke dingen zienderogen voor de reeds geboren. Ik was de oudste en moest baanbrekend werk verrichten. Ik was pionier, verkenner, wrevelagent, tussenschot, golfbreker, boksbal. Mijn jeugd was een hel vol huilende kinderen.’

‘Je bent echt wel reclameschrijver hé.’

‘Ter zake. Terug naar de haring, de bron van alle kwaad. Nou: goed, eigenlijk, op de keper beschouwd. Ik vertrok later namelijk met plezier; nooit heb ik nog terugverlangd naar hier. In een opwelling gaf ik die tweede broer een duw, zodat hij pardoes met zijn smalle kont in de haringemmer viel. Hij paste er perfect in: ze kregen hem er bijna niet meer uit. De viswijven snelden onmiddellijk toe.’

‘Wou je hem verdrinken? Wegens te kroostrijk?’

‘Misschien wel. Zussen waren om in te knijpen, broers om weg te duwen of slaag te geven.’

‘Dat moet daar gestonken hebben!’

‘Weet niet: mijn zintuigen sloegen tilt, want ik incasseerde onmiddellijk een draai of twee om mijn oren. Mijn vrouwelijke verwekker had er zelfs speciaal voor haar boodschappentas op de grond gezet, om stevig te kunnen uithalen. Er vormde zich natuurlijk ook een samenshooling van ramptoeristen. Iedereen trok partij voor mijn arme broertje.’

Dorothea slurpte het bovenste laagje van haar macchiato eraf en vroeg dan:

‘Waarom gaf je hem een zet?’

‘Omdat ik die emmer had gezien, verdorie. Ik dacht dat hij gewoon zou struikelen en zich redden, gevolgd door een klap voor zijn kop van moeder. Maar neen: meneer kukelde het haringsop in.’

‘Ha ha. Je hebt het vaak over ‘moeder’ hé? Zo... moederachtig.’

‘Ma’ komt niet over mijn lippen, nee. Bon. Een heel gedoe dus. En ik daar middenin met een kop als een biet. Ze wrikten mijn blèrende broer uit de emmer en brachten het stinkerdje naar een ruimte waar de caissières zich kalefaterden voor of na het werk. Ik werd in afwachting van verdere pandoeringen en straffen even ondergebracht in een kleine bergruimte vol rookgerei en poets- en onderhoudsmiddelen. Mijn vagevuur. En daar sloeg de duivel weer toe. Zeg maar: Lucifer.’

‘Mauwerik... mijn eeuwige vlam... ‘

‘Het duurde lang. Dus verkende ik even mijn omgeving. Ze hadden de kat bij de melk gezet. En mijn oren gloeiden nog na.’

‘Hoe het groeide... Hoe het broedde... Hoe het bloeide... ‘

‘... Hoe het brandde. Ja. De betaalbare wegwerpaanstekers waren net op de markt. Nieuwe hebbedingetjes in leuke kleuren. Pure popart. Nou: combineer zo’n voorraad maar eens met een regiment scheikunde uit de poets- en wrijfwereld. Het duurde niet lang of ik had een slof Stuyvesant open gewrikt. Ik pulkte er een sigaret uit. Die schreeuwde om een vuurtje. De aansteker die ik uitkoos werkte echter als een vlammenwerper. Hij stond op zijn hoogste stand en ik kreeg hem niet klein. Mijn wenkbrauwen werden geschroeid. Ik schrok me dood en wou van het ding af door de vlam dood te schudden, als een lucifer. Daardoor belandde de aansteker pardoes tussen de spullen op de rekken, midden in een morsplek. Roos! De vlam likte zich gretig een weg naar de dichtstbijzijnde stapel toiletpapier, om vervolgens met een walmend WHAM! nog gretiger bezit te nemen van de belendende voorraad vodden, doeken, watten en pullen. De hele reutemeteut stond onmiddellijk in de fik. De meeste spullen waren immers pure brandversnellers.’

‘Wauw! Eerst vislucht, dan brandlucht.’

‘Ik kon niet rap genoeg weg zijn.’

‘Gelukkig hadden ze die deur niet gesloten.’

‘Ja. Anders was ik eraan. Levend verbrand.’

‘Maar het werd echt erg hé?’

‘Ja... maar ik ga hier nu geen krantenclichés gebruiken. Een groot stuk van de achterste vleugel van de Lana brandde uit. De linnenafdeling, het lampencompartiment, de toiletten voor het personeel en dat berghok dus. Ik holde naar het vertrek van de caissières waar ze mijn broer tegen visreuk behandelden en kalefaterden en bonkte op de deur. Het duurde een tijd voor iemand

opendeed. Ondertussen ontstond er paniek onder de klanten en het personeel. Iedereen haastte zich naar buiten, via de enige toegang aan de voorkant, die zowel in- als uitgang was. De achterkant werd alleen voor leveringen gebruikt en die rolluiken was neergelaten. Er was een soort uitsparing in een rolluik die als nooduitgang moest dienen, maar niemand kon daar gebruik van maken: de brand ontstond immers aan de achterkant. De brandweer kon de schade beperken; het voorste gedeelte werd gered. Althans: het gebouw. Rook, roet, water en schuim vormden natuurlijk geen prettige combinatie met vis, vlees, koekjes, brood en fruit. Maar er waren geen slachtoffers.'

'De brand 'ontstond'. Ha ha. Je hebt de Lana wel zelf in de fik gestoken.'

'Ik moet een vurig jongetje zijn geweest hé.'

'Je was verbrand voor de rest van je dagen hier.'

'Klopt. De jaren die volgden, waren de hel voor mij. Het scheelde geen haar, of ik belandde in zo'n 'heropvoedingsgesticht'. Eerst de haringaanslag, vlak daarna brandstichting. Twee ooms die bij de vrijwilligersbrandweer waren, namen ontslag.'

'Waren ze thuis verzekerd tegen zulke... zulke dingen?'

'Er is het een en het ander geregeld. De netwerken begonnen te trillen; het stadje was maar een zakdoek groot en de kliekjes boden elkaar onderling bescherming, dat moet gezegd. Het werd noch het zwaard van Damocles, noch de bedelstaf. Maar het was ingewikkeld. En nog erger waren de jaren die volgden. Schande alom. Ik zat permanent in zak en as. De hele goegemeente kende me. Ik vermomde me met mutsen en sjaals, trok kappen over mijn kop bij twintig graden Celsius. Op school heerste een dubbel gevoel bij de leerlingen: ik werd gemeden en bewonderd. Ze dachten waarschijnlijk dat ik op een dag toch weggeplukt zou worden en achter de tralies van een of ander gesticht zou belanden. Pestkoppen namen de moeite niet meer om me totaal te verpletteren. De meesters traden wel genadeloos tegen mij op. Om de haverklap werd ik door Jan en alleman op straat spottend om een vuurtje gevraagd. En ik werd permanent scherp in de gaten gehouden. Ik had het voorgoed verknald: thuis, op straat en op school. Later deed ik verplichte jobs tijdens de paas- en de zomervakanties, maar naar de centen kon ik natuurlijk fluiten: inleveren. Mocht er een schandpaal bestaan hebben, dan had ik er een langlopend abonnement op. Ik was... nou: brandgevaar.'

'Het kereltje dat het enige warenhuis uit het stadje in brand stak... '

'Tja.'

'En nog altijd roken. Je probeerde daarnet ook mijn auto in de fik te steken. Heb jij een probleem, pyromaan?'

'Jij bent mijn echte oude vlam, Dorothea. Maar ik was eigenlijk gestopt met roken. De rook om mijn hoofd is grotendeels verdwenen.'

‘Gestopt met stoppen, zeker?’

‘In mijn studententijd rookte ik als een turk. Iedereen zoog zich toen te pletter aan tabak. Ik verborg me achter de rook. En op kot was ik tenminste uit het zicht van de goegemeente verdwenen. Ik ben hier nooit meer echt teruggekeerd. Geen heimwee. Dankzij het linnen en de lampen van de Lana.’

‘In de Lana kun je nu biljart en snooker spelen.’

‘Merkte ik daarnet. Is er ook een bar?’

‘Ja.’

‘Wil je mee naar Pool Snooker Darts Palace? Aperitiefje?’

‘De moordenaar wil terug naar de plaats van de moord?’

‘For old times’ sake. Ik ben wel benieuwd. Heb je wat tijd?’

‘En jij?’

‘Ik ben hier de hele dag. En misschien hebben ze daar ook wel iets eetbaars.’

‘Mm... Even bellen. Zo terug.’

Ze gingen te voet naar het biljartpaleis, twee straten verder. Er was ook een toegang aan de achterkant, waar ooit de goederen voor warenhuis Lana geleverd werden, hoewel het een straatje op z’n smalst betrof. De voorkant van het complex gaf uit op de drukste winkelstraat.

‘Wauw. Toch vreemd om hier weer binnen te gaan.’

‘Dat zal wel. Speel jij biljart?’ vroeg Dorothea.

‘Ik ben de laatste jaren een kijksporter geworden,’ zei hij. ‘Ik doe aan topsport vanuit de sofa. Ik verorber elk jaar in het voorjaar de Wereldkampioenschappen Snooker in Sheffield. Op televisie.’

‘Aha. Een ballenjongen.’

‘Ik ben niet gekomen om te spelen, Dorothea. Vooral niet in deze negorij. Laten we gezellig iets drinken en verder bijpraten. Graag zonder brandgeurtjes.’

‘Je mag hier toch niet roken.’

Het Palace bood onderdak aan vier snookertafels, drie dartbanen, zes biljarttafels en een ruime bar. Tegen de wand waren zitbanken zoals in een treincompartiment. Mauwerik probeerde zich het warenhuis van weleer weer voor de geest te roepen. Blauwe nylon schorten, vrouwen met opgestoken haar en felroze wangen, zwierende rokken van levendbarende vrouwen, gerinkel van kassa’s, gedoe met zegeltjes. Nu was er ver getik van ballen.

‘De bar?’

‘De bar.’

Twee oudere mannen speelden aan een klassieke biljarttafel. Hun glazen bier stonden op het tussenschot van twee zitbanken. Een kauwgum malende puber oefende zijn stoten op een snookertafel. Verder was er niemand. De vrouw

achter de bar droogde in slow motion koffiekoppen af. Blijkbaar waren er al theetantes langs geweest. Of het moest de vaat van gisteren geweest zijn. Ze gaf geen kik toen Dorothea en Mauwerik op een kruk aan de bar kwamen zitten.

‘Apero-time. Wat jij?’

‘Eh... ja. Ricard. Doe me maar een Ricard.’

‘Goed idee. Twee Ricard a.u.b.’ zei Mauwerik, vooroverbuigend naar de waardin. De afdrogende knikte droog en legde in nog slower motion haar werk neer.

‘Typisch voor de streek,’ mompelde Mauwerik.

‘Hé?’

‘Die starheid. Die stomme statigheid. Zei ze gedag toen we binnenkwamen? Nee toch? Maar op onbewaakte momenten kijkt ze ons aan flarden, met ogen als kogels. Zo zijn ze hier. Op hun hoede. Let maar eens op.’

‘Ho-ho! Rustig, Mauwerik. Ik ben hier ook... woonachtig hé, hi hi. Dat woord!’

‘Hopelijk ben jij niet besmet met die... die epidemie. Je woont hier al je hele leven. Ga mee naar Brussel. Verlaat dit provinciale nest.’

‘Straks, Mau-Mau. Straks. Eerst een aperitief. Vertel even verder over je leven.’

‘Eerst jij.’

‘Huisje-tuintje-boompje-kindje. Vertaling: villa-manege-bos-dochter.’

‘Hoe heet ze?’

‘Esmeralda.’

‘Manege-naam. Draagt permanent rijlaarzen. Haar in een staart. Zweepje.

Hoogstwaarschijnlijk huig-r. Klopt het?’

‘Clichés zijn altijd waar. Helemaal correct.’

‘De wederhelft?’

‘Geld. En zorgen dat er vers geld komt. Rijlessen. Paarden trainen. Onderdak en verzorging bieden. Er is nog een klein beetje geld op deze wereld. Een klein beetje veel. Ik kan het weten: ik hou de boeken bij. Paardenvlees kan nog altijd een goede belegging blijken. Levend, wel te verstaan.’

‘Heeft Dagobert zich ingeneukt in jouw clan of heb jij hem verleid? Jullie waren ook niet bepaald arm thuis hé.’

‘Het was wederzijds.’

‘Hij had zich al van jongs af opgeknoopt met een das. Vreemd voor die tijd.’

‘Ach.’

‘De das is de facelift van de penis.’

‘Wauw.’

‘Toch was ik jouw vlam.’

‘Korte tijd. Zoals het hoort. Avontuur. Kaarsvlam. Waait zo uit.’

‘Je bent bedankt voor deze duidelijke metafoor.’

‘Toch blij je te zien, Mauwerik. Nu jij. Jouw beurt.’

De Ricards kwamen er verrassend snel.

‘Alstu,’ zei de barvrouw.

‘Dank u,’ riep Mauwerik, halffluid verrast. Hij deponeerde een flapje van tien op de toog; ze toverde fluks het gepaste teruggeefgeld uit haar voorschoot, enkele futiele muntjes

‘Zie je: we kennen hier ook al Hollands,’ fluisterde Dorothea. ‘Heb je dat gehoord? Alstu?’

‘Ja ja. Krokettenparlé. Heinekenspraak. Gierige horecataal. Ze korten zelfs hun woorden af.’

‘Vertellen, Mauwerik. Vat je leven samen. Na de brand. Nieuwe jaartelling. Ha ha. Toen de rook om je hoofd was verdwenen.’

‘Unief, Filologie, Militair Hospitaal, huwelijksbootje, dochter, vertaalbureau, uitgeverij, weer vertaalbureau, twee weken onderwijs, whisky, mouterij, scheepsramp, reclameschrijverij, eenmaal per jaar Zuid-Afrika.’

‘Hoe heet ze?’

‘Marieke. Ze werkt in het Belgisch consulaat in Johannesburg.’

‘Whisky?’

‘Past in het rijtje. Ongenoegen. Onbehagen. Lost de zaken op, maar flambeert ze ook. Een van de oorzaken en een van de gevolgen van de scheepsramp met het huwelijksbootje.’

‘Niet doen. Whisky wakkert aan. Santé.’

‘Gezondheid.’

De barvrouw was nu ongemerkt weer wat genaderd. Ze staarde naar de nabije verte, naar waar het getik van ballen vandaan kwam.

‘Mauwerik Vanhoutte?’ bracht ze plotseling uit.

Ze draaiden gelijktijdig hun hoofd opzij.

‘Ja?’ deed Mauwerik verrast.

‘Niemand vergeet die naam.’

‘Ook jij was een van hen,’ flitste het door Mauweriks hoofd.

Hij sperde zijn ogen. Dorothea mimedde sussend en schudde onmerkbaar van nee.

‘Eh?’

De vrouw keek hem nu aan zoals ze dat wel vaker in dit stadje deden: met vermoedelijke voorkennis, en zowel wantrouwig als nieuwsgierig.

‘Jij hebt me werkloos gemaakt. Lang geleden.’

‘En toen kraaide de haan driemaal.’

‘Ik was de jongste rayonverantwoordelijke in de Lana. Linnen en lampen.’

‘O...’

‘Na de brand schakelde de directie over op uitsluitend voedingsmiddelen.’

‘Ja... de brand. Eh... en kon je dan niet mee...’

‘Nee.’

Dat was veel informatie ineens. Er viel een paar seconden stilte.

De vrouw knikte dan naar de snookertafel die baadde in een plas licht:

‘Dat is mijn kleinzoon daar. Luca. Hij wordt een kampioen. Zie hem weer bezig.’

Dorothea en Mauwerik draaiden zich half op hun kruk om en knikten stom.

‘Hoe heb je me herkend?’ vroeg Mauwerik, zich weer naar de bar wendend.

‘Het is meer dan veertig jaren geleden. Ik woon hier allang niet meer.’

‘Het brandluchtje om je heen,’ zei de vrouw onbewogen.

Even bleef het stil.

‘Mogen we nu lachen of moeten we deemoedig ons hoofd buigen?’ vroeg Dorothea dan fel.

‘Ja: hoe moeten we dat brandluchtje nu blussen?’ vulde Mauwerik strijdlustig aan. Hij nam een fikse slok. De vrouw haalde haar schouders op en keek veelbetekenend naar zijn Ricard.

‘Daar blus je niet mee. Dat goedje stookt het alleen maar op hé.’

‘Hé?’

‘Dat het brandversnellend werkt.’

De barvrouw leek plotseling vinniger te worden.

‘Slechte parfum doet dat ook,’ sneerde Dorothea.

‘Luca is ook goed in aikido. Een vechtsport.’

De vrouw knikte andermaal naar de speeltafel onder de lichtplas. De twee oudere mannen hadden hun strijdperk verlaten – daar heerste inmiddels duisternis.

‘Met die biljartstok?’

‘Ik heb niet gezegd waarin hij kampioen is hé. Het is alleszins iets met een stok.’

‘Ballenjongen,’ meesmuilde Dorothea.

‘En gij zijt van de manege zeker?’

‘Klopt.’

‘Ik riek het.’

De sfeer werd troebel. Zo vlug kon het gaan. Het gevaar zat erin dat een tweede Ricard hun dood zou kunnen betekenen – door vergif. Dat kleinjoch kon ook net zo goed op een teken van haar op ze toestormen en hun schedel klieven met zijn keu.

Dorothea speelde de ‘verstandigste’ en negeerde de barvrouw verder. Mauwerik spreidde theatraal zijn handpalmen, geïllustreerd met de bijhorende miemiek.

‘Wat was dat allemaal?!’

‘Tja... Keizer Nero is ook nog niet vergeten hoor. De Rijksdagbrand in Duitsland evenmin.’

‘Aha, een brandmerk hé. Ik ben gebrandmerkt.’

‘Ze zijn je hier nog niet vergeten.’

Ze observeerden de barvrouw, die zich nu van hun afgewend had en zich verder onledig hield met prijslijsten, bierviltjes en citroenschijfjes. Af en toe wierp ze een verstolen blik op ze, met een zweem van een spotlachje om haar mond.

‘Ze blijft grijnslachen, kijk.’

‘Het is misprijzen; ze kijken hier allemaal zo.’

Het getik van de ballen was stilgevallen. Puber Luca vestigde zich aan de bar. Hij legde een heuse snookerkoker op het dichtstbijzijnde bankstel. Hij beschikte blijkbaar al over zijn eigen keu met toebehoren. Oma pootte een frisse pint voor hem neer. Er ontspon zich onmiddellijk een geanimeerd gesprek op fluis-tertoon, waarbij de kerel diverse keren vrank en vrij naar Mauwerik keek en nadrukkelijk ja knikte of nee schudde.

‘Je kijkt voortdurend naast me heen.’

‘Dat joch en zijn omaatje daar beginnen danig op mijn zenuwen te werken. Eerst dat vezelen, en nu dat staren.’

Dorothea draaide zich om. De genaamde Luca keek haar uitdagend aan, tot ze het weer opgaf.

‘Wat een etter zeg!’

‘En hij blijft kijken... Zo typisch voor dat boerengat hier.’

‘Rustig, Mauwerik. Rustig. Een bisnummer?’

Ze tikte tegen haar glas.

‘Bah ja. Op een leuk weerzien.’

‘Daarna verdwijn ik weer. Als je wil, kun je nog even mee naar de manege. Iets eten. Een snack. Ik heb mezelf vrijgegeven tot rond twee uur.’

‘Ja, oké. Nog eens hetzelfde?’

‘Ja.’

Mauwerik wenkte de barvrouw. Die knikte kort. Nu duurde het zijn tijd. Zij had de touwtjes in handen. De brandstichter moest geduld oefenen.

‘Die komt in het Guinness Book of Records voor Vijandig Staren. Dat is nu al de hele tijd,’ foeterde Mauwerik.

‘Ik voel het. Ogen in mijn rug.’

Ze tikten hun tweede Ricard tegen elkaar.

‘Eng puistenjoch hé?’

‘Zo was jij misschien ook toen je dat etablissement hier in brand stak.’

‘Ik was nog wat jonger. Pre-puistperiode.’

‘Wil je van plaats wisselen?’

‘Ja.’

Zo gebeurde.

Het snookerjoch snoof misprijzend. Ze konden het duidelijk horen. Zijn oma

leverde hem inmiddels al zijn tweede pint.

‘Ze heeft hem blijkbaar alles verteld. Hij is boos op jou. En hij haat je halflange haar. Die gel op zijn stoppelkop zegt al genoeg.’

‘Boos? Die puber mag blij zijn dat ik dat ooit gedaan heb. Nu kan hij hier snooken naar hartenlust.’

‘De Lana is wel eerst weer heropgestart hé. En kijk maar uit: pubers zijn erg ontvlambaar. Vooral die met een komma tussen hun benen.’

‘De ballenjongens hé.’

‘Je pleegt plagiaat.’

‘Zit hij nu nog te loeren?’

‘Zijn ogen staan op steeltjes.’

‘Wat een kort lontje.’

Mauwerik draaide zich bruusk om: ‘Probleem?’

‘Niet doen!’ waarschuwde Dorothea. Ze trok hem aan zijn arm.

De kerel bliksemde met zijn ogen, glipte fluks van zijn kruk en stootte daarbij zijn snookerkoker om. Die viel open; twee halve keus gleden op de grond en rolden een eind weg.

Mauwerik grinnikte hardop.

‘Luca!’ zei de barvrouw scherp.

‘Mauwerik!’ fluisterde Dorothea. ‘Laat hem!’

‘Luca!’ herhaalde de vrouw, dwingend en bezwerend. Hij gaf geen gehoor en mompelde iets onverstaanbaars. IJlings kwam ze van achter de toog vandaan. De kerel bukte zich om de weggerolde halve stokken bijeen te graaien. In een poging hem daarin voor te zijn, haalde ze hem met een gek sprongetje in en duwde ze hem opzij. Zo belandde ze met haar ene voet onbedoeld op de halve stokken, die haar uit haar evenwicht brachten en op de grond deden vallen. Er brak hoorbaar iets. De vrouw schreeuwde het uit.

‘Aauw!! Aauw!! Ik... Aauw!!’

‘Oma!’

Dorothea en Mauwerik keken beduusd op het tafereel toe.

‘Miljaardedju!!’ klonk het.

‘Heb je betaald?’ vroeg Dorothea snel.

‘Ja.’

‘Vlug.’

‘Eh?’

‘Vlug, weg hier!’

Terwijl toekomstig kampioen Luca vertwijfeld zijn aandacht probeerde te richten op drie dingen tegelijk, zijn keu, zijn oma en zijn uitdager, muisten ze er vanonder via de hoofdingang aan de winkelstraat, die vlakbij was.

Ze stapten haastig door en verlieten de hoofdstraat, af en toe omkijkend.

‘Dat zag er niet goed uit.’

‘Nee. Er zat aikido aan te komen hé.’

‘Waarom moest je dat joch ook uitdagen.’

‘Hij deed zelf niks anders dan dat. Dat stom gevezel. Heb je zijn ogen gezien?’

‘Wat een driftkikkertje. Zo word je nooit kampioen.’

‘Het is de leeftijd.’

‘Wat zou ze hem in hemelsnaam allemaal verteld hebben? Het is zo lang geleden. Wie ligt daar nog wakker van!’

‘Zijzelf. En ze zal hetzelfde gezegd hebben als ze ons toegooide: dat ze door jouw schuld haar werk kwijtspeelde.’

‘In de jaren stillekes. Ze is toch barvrouw ondertussen? Zoveel leuker dan caissière.’

‘Zeg: je hebt toch betaald hé?’

‘Eh... die eerste twee wel, ja. Ik dacht dat jij dat tweede rondje...’

‘We gaan nu niet meer terug hoor.’

‘Heb je dat ook horen kraken?’

‘Ja. Wat was het?’

‘Oma? De keu? Er zijn een paar mogelijkheden.’

‘Ik hoop maar... ‘

‘Ik ben hier amper een halve dag en ik moet alweer vluchten. Kijk: hier in de hoofdkerk was ik ooit misdienaar. Acoliet, zeiden ze. Ik moest niets anders dan begrafenissen dienen. Blijkbaar had ik een rouwkop.’

‘Dat vond dat kereltje van daarnet ook.’

‘En het schoof niet eens wat. De jongens die de trouwmissen kregen, hadden meer geluk.’

‘Waar staat je auto?’

‘Bij het nieuwe administratieve complex.’

‘Heb je zin om nog mee te rijden naar de manege? Neem jouw auto.’

‘Ik ken Dagobert niet zo goed.’

‘Die krijg je niet te zien tussen de middag. Alleen mijn dochter en Danny, haar vriend.’

‘Ik lust wel een hap na die opwinding.’

‘Je kent de weg tot in Weidhove? Twee kilometer. Er is nog altijd maar één manege. Je kunt er niet naast kijken. Parkeergelegenheid in overvloed.’

‘Ja, geen probleem.’

‘Tot zo.’

‘Tot zo.’

Toen Mauwerik het portier van zijn auto opende (en hierbij onwillekeurig glimlachend terughadte aan de peuk van daarnet die hij door Dorothea’s raam

mikte), hoorde hij het gezeur van een ambulance. Even sloot hij zijn ogen.
'Het was niet de stok,' mompelde hij.
Op hetzelfde ogenblik stopte een scooter vlakbij. De gehelmde berijder stapte af en ritste zijn jas op.
'Hé! Probleem!' klonk het gesmoord.
Verbaasd draaide Mauwerik zich om. Een stok rees; een stok daalde.
'Het is volbracht.'

HET EEUWIGE LEVEN

Ik zag mijn vader als Romeins soldaat opdraven in de Credostoet in Torhout ergens beginjaren '60 van de vorige bloederige eeuw. Wat geschied is: geschiedenis. Maar Jezus was er ook bij. Dus: gewijde geschiedenis. Vroeger een vak apart op sommige scholen, toen we nog niet eens olijven aten.

Romeinen – inwoners uit de latere 'Eeuwige Stad' – waren half-textiele half-metalen half-lederen half-blote types die riolen en slaven hadden. Sommige aten gebraden relmuizen en duiventongetjes. Andere waren ondervoede eters van graanpap en magere slurpers van wijn-met-water. Soms zelfs zeewater. Vaak werd lood gebruikt voor bekens en stoppels. Wat ook geschiedde: loodvergiftiging.

De ergste katholieken uit mijn stadje waren de eerste kandidaten om de rol van Romeins soldaat te spelen in de Credostoet. Je moest er wel een lichaamslengte voor hebben van minstens 1 meter 80. De bloedende Koning der Joden werd vertolkt door Toon, de meest fundamentalistische en kerkse rooms-katholiek uit het stadje. Hij bereikte niet de vereiste 1 meter 80, maar dat was niet nodig: hij strompelde permanent gebukt onder zijn dwarshout. Zijn lichaamsgewicht betekende dan weer een voordeel. De rol van jonge Jezus (met een neplammetje om zijn nekje gedrapeerd) ging naar het zoontje van de schooldokter. Zowel het schaapje als het zoontje beschikten over krulletjes. De uitverkoren kindertjes die in zuiderse gewaden gehuld (meestal betrof het hier hun eigen slaaptexiel) rond de jonge doktersjzus mochten huppelen, zoontjes van die ergste katholieken met dunne geschminkte bruinverbrande benen, stierven later al vlug door drugs, drankmisbruik en verkeersgeweld. De meeste van die Romeinen uit de jaren '60 gooiden mettertijd hun lans in de arena en gingen dood door overdadige inname van fout vet en nicotine.

Het leven kan loodzwaar zijn.

Het leven kan in rook opgaan.

De vetpotten uit de jaren '60 waren net zo goed gifbekers.

Niemand heeft het eeuwige leven.

MIJN MEESTERS

Meester Gilbert was de vreselijke man die mijn eerste leerjaar in de basisschool dirigeerde.

Ik heb het over eind jaren vijftig – begin zestig. Ik had dat, zelf een uk op tafelhoogte zijnde, toen nog niet door, maar mijn eerste 'grote' meester was een onderdeurtje dat met rechtopstaande haren amper 1 m 60 hoogte bereikte en zo mager als een sprinkhaan was. Mocht Bellewaerde al bestaan hebben, hij mocht 'voor niks' binnen. Een ideale limbodanser. Waarom ik hem een vreselijke man vond? Meester Gilbert deed ons naar voren komen om verzen te declameren. En dat was nou net mijn trauma uit de papschool bij zuster Serafien geweest: dat we godgenageld alleen voor de klas liedjes moesten zingen of gedichtjes moesten voordragen. Meester Gilbert, een amateur-toneelspeler van het betere allooï (zijn toneelkring won enkele keren het nationale Landjuweel), acteerde ook zelf de lessen Gewijde Geschiedenis. Het passieverhaal blijft nu nog in mij nazinderen, met de oranje illustraties erbij. Mijn geloof is er echter niet groter door geworden, wel mijn fascinatie voor verhalen. Wie iets goed deed, kreeg een doopsuikertje. Soms moest je dat dan weer inleveren, omdat het niet goed bleef. Vier stokjes aan je m bijvoorbeeld. Of een inktvlek. Dan was dat doopsuikertje al half gesmolten. Je moest het immers bewaren: je mocht je beloning alleen maar verorberen tijdens speeltijden. Naast mij in de bank zat een roodharige dikkerd met duizend sproeten en een roze velletje. Soms haalde hij onverwacht maar stiekem zijn piemel uit. Dan moesten we lachen. Helemaal vooraan was Jozef-met-het-brillette geparkeerd. Hij leek dom te zijn. Zag hij niet goed? Godverdomme, niemand beseftte het: eigenlijk was Jozef een beetje doof. Jaren later kwam er op de plek van de toenmalige basisschool een PMS-centrum, nog veel later CLB genoemd. Daar hadden ze kunnen ontdekken dat Jozef wat doof was, en niet blind, en niet dom. Het waren harde tijden. Ik was de tweede van de klas, achter het zoontje van de dokter. Mijn prijsboek had als titel: Van een konijntje en een ei. Een kieke wou haar ei niet uitbroeden. Dan maar het konijn ten tonele gevoerd. Paul en Margreet kochten een konijn op de markt. Op de

prijsuitreiking van de eerste leerjaren werd de film Bambi vertoond. Mijn eerste leerjaar? Angst.

Meester Vandecasteele (ik ben zijn voornaam vergeten; Norbert?) kleurde mijn tweede leerjaar van de basisschool aangenaam in.

Ik begon me eindelijk goed te voelen. Hij was jong. Elke ochtend kwam hij op school toe met een scooter, van ergens héél ver. Hij was een beetje Elvis Presley (hoewel wij die naam niet kenden). Er stond een steenkolenkachel midden in de klas. We schaarden er ons omheen, riekend naar natte honden. Meester Vandecasteele had een beloningssysteem met gekleurde kartonnetjes, waarbij niemand zich gepasseerd voelde. Soms zwierde hij zijn benen naar omhoog en ging hij even op zijn hoofd staan. We hadden het gevoel dat hij een vreemde snuiter in onze school was. In die tijd arriveerde midden in het schooljaar ook een rijke jongen bij ons in de klas. Iedereen wou naast hem in de bank. Hij was met een vliegtuig uit 'de' Congo gekomen: het gevaarlijke land van de negers met de afgehakte handen. In die tweede klas vond ik ook mijn eerste meikever, in de haag omheen de stedelijke speelwarande. Op rapportdag (examens heetten toen nog 'wedstrijden' of 'ombesten') bleek ik nog meer percent te hebben dan bij die brulaap uit het eerste leerjaar. Het zoontje van de dokter was dieper in de rangschikking weggezakt. Meester Vandecasteele was immers geen inwoner uit het stadje; hij kwam van ver ... En bij hem mocht je ook wat stouter zijn. Dat vormde geen echt probleem betreffende de kolom 'Uitmuntendheid'. Ik kreeg dus veel prijsboeken. Vooral van Hollandse schrijvers, waar personages Harm en Puk moesten heten. 'Puk zit in de wei bij de beek. Hij houdt een roer vast.' We hadden vrijwel geen bevisbare beken in onze omgeving. En wat was verdorie een roer? Een bepaalde Vlaamse jeugdschrijver (denk ik) tekende met 'Kapitein Zeldenthuis'. Een flutboek. Aan mijn tweede leerjaar bewaar ik warme aangename herinneringen.

Meester Wets van de derde klas (die toen al duizend jaar leek te zijn) werd ziek.

Vrijwel onmiddellijk, aan het begin van het schooljaar, nam mevrouw M. zijn plaats in. Zij was de vrouw van de toenmalige schooldirecteur. We verhuisden dat jaar ook naar een ander segment gebouwen, palend aan de echte grote school, waar we ooit zouden belanden. Mevrouw M. leek in mijn ogen op een gerimpeld appeltje uit de vorige herfst, althans wat haar gezicht betrof. Ze was wel een voorloper in individuele evaluatie. Ze nam uitvoerig de tijd om van bank naar bank te gaan en daar ter plekke schrift na schrift te becommentariëren en te amenderen. Daardoor, vooral omstreeks april-mei, kregen we ook soms een stukje van haar boezem te zien. Dat geultje interesseerde ons toen al in dezelfde mate als de glijbaan in pretpark Meli. Ofschoon we in die tijd uiteraard een

volledige masculiene klassengroep vormden, getalsterkte meer dan dertig eenheden, ondervond mevrouw M. geen moeite met ons. We vonden een juf wel eens fijn. Mijn derde leerjaar weekte de vrouwelijke kant in mij los. Ik had er ook zicht op een rij wuivende populieren, als kandelaars in de wind.

Meester Haelewijn van het vierde leerjaar vond ik een heel fijne kerel.

Om te beginnen had hij een boekje gepubliceerd over het nabijgelegen en beroemde kasteel van Wijnendale. Dat vond ik indrukwekkend, want toen al wou ik schrijver worden. Meester Haelewijn nodigde echter ook eens een echte brandweerman in de klas uit, waardoor ik plotseling besloot: ik word spuitgast! Dat werd zelfs de titel van mijn daaropvolgende opstel. Hij organiseerde ook een heuse studietrip naar een ijzergieterij in de omgeving, want een van de zoons van het bedrijf zat in onze klas. Meester Haelewijn behandelde ons niet als domme onwetende kinderen. Hij ging rustig en gereserveerd met ons om. Wij, hoe jong ook, apprecieerden dat. Geen gebrul, geen lawine van straffen, een rustig stelsel van beloningen. Zijn natuurlijke autoriteit werd nog versterkt door zijn bril met zware montuur. Later zou dat de mode worden. Het zou ook nog decennia duren voor het woord 'respect' opdook in het straatvocabularium van jonge streetwise durfnieten, maar zeker weten: wij (Armand, Hans, Wilfried, Hans, Eric, Pol, ...) hadden toen 'immens' veel respect voor meester Haelewijn. Ook hij hanteerde een slim beloningssysteem met bonnetjes. Mijn vierde leerjaar opende mijn vensters op de wereld.

Meester Devriese van de vijfde klas was mij zeer goed gezind.

Hij kende mijn ouders namelijk heel goed. Bij hem leerde ik mijn eerste Frans. Zingend. *C'est un éléphant, qui marche ... qui marche ...* Hij kon een iguanodon op het bord tekenen. Maar bovenal ontdekte hij dat ik heel mooie opstellen schreef met veel tekenende woorden in. De zwarte kat liep door de dikke benen van de warme bakker. Mijn mooie zinnen kwamen telkens weer op het bord, na elk opstel, maar mijn tekeningen op de keerzijde waren een ramp. Mijn mooie tekenende woorden daarentegen werden wel dubbel onderstreept. Meester Devriese keek door zijn wazige gekleurde brillenglazen altijd een beetje treurig. Hij was ook diepgelovig. Na schooltijd en na de niet-verplichte les Frans kon je bij hem bijvoorbeeld nog EKW volgen: Eucharistische Kern Werking. Dat deed hij samen met een priester, in de schoolkapel. Hij kwam ook op voor de zwakkere broertjes in de klas. Toen we voetbalden met een tennisballetje op de speelplaats, en het onhandige Willy'tje 'kopte' het balletje per ongeluk met zijn rug in plaats van met zijn hoofd weg, dan was meester daar om iedereen te bezweren

dat dat helemaal niet erg was. Jezus had immers ook aandacht voor de minder-bedeelden.

In mijn zesde en laatste klas van de lagere school (ik deed geen zevende leerjaar, hoewel heel veel leerlingen dat toen wel deden: onze school kende in die jaren nog drie zevende klassen) was de cirkel rond: weer zat ik oog in oog met een tiran.

Meester Rosseeuw ('Spreeuwe') was dubbelkinnig, streng, onredelijk en oud. Ik bewaar maar één goede herinnering aan hem uit dat jaar: toen hij elke zaterdagvoormiddag voorlas uit een avonturenboekje over een exotische expeditie. Overigens bleek jaren later dat mijn eigen pa en de meester niet op goede voet met elkaar stonden. Vandaar het ongemak, dat ik elke dag aan den lijve ondervond. Spreeuwe speelde piano en was oerkatholiek. We moesten dus veel zingen. Gelukkig was het toen al de mode dat er in de zesde klas ook door andere meesters les werd gegeven, ter voorbereiding op de middelbare school. Meester Cafmeyer gaf geschiedenis; meester Schutyser gaf aardrijkskunde; mijn eigen tiran Spreeuwe gaf natuurkunde. Spreeuwe kwam rond met zo'n gigantische rolstempel, zodat iedereen een kikker of de nerven van een blad in zijn schrift kreeg gestempeld. Er was in die tijd wat aan de hand met bisschop Makarios op Cyprus. We moesten er knipsels uit de krant over verzamelen. En o ja: België won een oorlog tegen Duitsland. Dat was het enige goede wereldnieuws uit mijn zesde en laatste leerjaar in de basisschool. Spreeuwe, als de hemel of de hel bestaan, en ik kom u daar tegen: ik zal me moeten inhouden of ik geef u een optater tegen uw verwaande stekelharen kop, zodat uw kinnen trillen als een pudding.

Mijn meesters en mijn ene juf: gemengde gevoelens. Angst, respect, warmte, bewondering, begrip, afgrijzen. En als het regende, regende het hevig. En als het vroom, vroom het dat het kraakte. En de wind hilde waanzinnig. En de sneeuw lag metershoog. En de zon brandde ongenadig.

-----JORIS DENOO-----